Prijedlog Odgovora na Upitnik ekspertske grupe Savjeta Evrope GRETA u okviru II kruga evaluacije implementacije Konvencije SE za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori

REZIME

Crna Gora je ratifikovala Konvenciju Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (u daljem tekstu: „Konvencija“) 30.jula, 2008.godine, nakon čega je Konvencija stupila na snagu 01.novembra, 2008.godine. Glavni ciljevi Konvencije su sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima, uz garantovanje ravnopravnosti polova; zaštita ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, osmišljavanje sveobuhvatnog okvira za pružanje zaštite i pomoći žrtvama i svjedocima, uz garantovanje ravnopravnosti polova, kao i obezbjeđivanje efikasne istrage i krivičnog gonjenja i unapređenje međunarodne saradnje u suzbijanju trgovine ljudima.

Da bi se osiguralo da članice Konvencije efikasno primenjuju njene odredbe, ova Konvencija uspostavlja poseban mehanizam praćenja njene implementacije od strane zemalja članica. Tačnije, shodno Članu 36(1) Konvencije predviđeno je da ekspertska grupa SE za borbu protiv trgovine ljudima -GRETA sprovodi evaluaciju implementacije Konvencije od strane članica, GRETA je inicirala prvi evaluacioni krug za Crnu Goru 2011.godine. S tim u vezi, Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je u saradnji sa Ministarstvom pravde, Ministarstvom unutrašnjih poslova/Upravom policije, Ministarstvom vanjskih poslova i evropskih integracija, Ministarstvom zdravlja, Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Ministarstvom prosvjete, Vrhovnim sudom, Vrhovnim državnim tužilaštvom dostavila odgovore na GRETA Uptinik 01.septembra, 2011.godine, a koje je prethodno usvojila Vlada Crne Gore na sjednici od 28. jula, 2011.godine. Delegacija grupe GRETA je u periodu od 14-18.novembra, 2011.godine posjetila Crnu Goru, kojom prilikom je održan niz sastanaka sa predstavnicima državnih institucija Crne Gore koji su nadležni za pitanje borbe protiv trgovine ljudima, kao i sa predstavnicima nevladinog sektora. Na osnovu odgovora na Upitnik i informacija prikupljenih prilikom posjete Crnoj Gori, GRETA je sačinila Izvještaj o implementaciji Konvencije SE za borbu protiv trgovine ljudima sa 35 pratećih preporuka i isti objavila 13.septembra, 2012.godine. U skladu sa ustanovljenom procedurom evaluacije implementacije Konvencije, Komitet članica Konvencije je 13.novembra, 2012.godine u Strazburu razmatrao preporuke u odnosu na Crnu Goru, kojom prilikom je Komitet usvojio svih 35 GRETA preporuka za Crnu Goru i odredio 13. novembar, 2014.godine za rok implementacije GRETA preporuka od strane nadležih organa Crne Gore. **Vlada Crne Gore je na sjednici od 5.novembra, 2015.godine razmotrila i usvojila Prijedlog Izvještaja o realizovanim aktivnostima u cilju sprovođenja preporuka grupe eksperata Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA), koji je potom Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima zvanično i u predviđenom roku dostavila ekspertskoj grupi GRETA, čime je okončan I evaluacioni krug.**

GRETA je donijela odluku da sa drugim krugom evaluacije Konvencije otpočne 15.maja 2014.godine. U okviru drugog kruga, GRETA je sačinila upitnik koji je namijenjen svim državama-Stranama koje su prošle prvi evaluacioni krug, shodno rasporedu koji odobri GRETA. Od država-Strana se zahtijeva da odgovore iz ovog upitnika dostave GRETI u roku od pet mjeseci od dana njegovog upućivanja.

II GRETA Upitnik sadrži set pitanja kojim GRETA želi da ispita uticaj koji zakonodavne, političke i praktične mjere imaju u pogledu sprečavanja trgovine ljudima, zaštite prava žrtava trgovine ljudima, kao i krivičnog gonjenja trgovaca ljudima. Usvajanje pristupa i aktivnosti utemeljenih na ljudskim pravima kad je riječ o borbi protiv trgovine ljudima ostaje u središtu i ovog novog evaluacionog kruga, tj. II GRETA Upitnika. Osim toga, posebna pažnja je posvećena mjerama preduzetim u pogledu novih trendova u trgovini ljudima kao i osjetljivosti djece na ovo pitanje. GRETA je izabrala je pojedine odredbe iz ove Konvencije koje se uglavnom odnose na pomenuta pitanja.

U skladu sa utvrđenom metodom evaluacije implementacije Konvencije od strane zemalja članica, u januaru mjesecu, 2015.godine GRETA je dostavila II evaluacioni Upitnik Vladinoj Kancelariji za borbu protiv trgovine ljudima. Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je u saradnji sa nadležnim insitutucijama i organizacijama utvrdila odgovore na pitanja iz Upitnika, koje je potrebno da dostavi GRETI do 5.juna, 2015.godine.

Dosadašnje aktivnosti u cilju implementacije Konvencije SE za borbu protiv trgovine ljudima preduzete od strane nadležnih državnih organa:

- Zakonodavni okvir: Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore kod zakonskog opisa krivičnog djela trgovine ljudima (član 444) proširen osnovni oblik iz stava 1 i to eksplicitno propisan cilj „ropstva ili ropstvu sličan odnos" kao oblik eksploatacije koji proizilaze iz trgovine ljudima, unijeta je odredba (stav 9) koja otklanja eventualnu dilemu u smislu da pristanak žrtve trgovine ljudima ne isključuje krivično djelo; član 445 proširen i na maloljetnike, tako da se sada pruža šira krivičnopravna zaštita od trgovine maloljetnim licima; članom 142 je definisan pojam „žrtve".
- Prevencija/podizanje nivoa svijesti javnosti: Sproveden niz kampanja koje imaju za cilj podizanje svjesti cjelokupne javnosti u odnosu na trgovinu ljudima, posebno ranjivih grupa poput djece RAE populacije i djece bez roditeljskog staranja i učeničke populacije,...). Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima i Minstarstvo za ljudska i manjinska prava su preduzeli niz socio-ekonomskijh mjera i pokrenuli inicijative u cilju poboljšanja položaja ranjivih kategorija društva u odnosu na fenomen trgovine ljudima. Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u kontinuitetu sprovodi kampanju kojom se promoviše Vladina SOS linija za žrtva trgovine ljudima.
- Identifikacija: Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa Misijom Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju u Crnoj Gori (OEBS) organizovala je jednodnevnu radionicu tokom koje je IZRAĐENA LISTA INDIKATORA ZA RANO PREPOZNAVANJE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA, koja pored opštih indikatora sadrži posebno navedene indikatore za prepoznavanje žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, potom u svrhu seksualne eksploatacije, kao i indikatore koji uakzuju na trgovinu djecom kao i trgovinu djecom u svrhu prosjačenja. Takođe, sastavljena je posebna lista indikatora za zdravstene radnike, kako bi istim pomogla da prepoznaju žrtvu trgovinu ljudima prilikom pružanja zdravstvene pomoći. Izradjeni spisak indikatora štampan je u formi kartice i distrubuiran predstavnicima svih relevantnih organa – policiji, socijalnim radnicima, radnim inspektorima, zdravstvenim radnicima, zaposlnim u loklanoj samoupravi, aerodromima, željezničkim stanicama, graničnim prelazima. Navedeni indikatori su štampani u vidu kartica i distribuirani i na svim graničnim prelazima u Crnoj Gori.

Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa MUP/Upravom policije uz podršku Misije OEBS-a je sačinila Plan obuka granične policije za 2014/15.godinu kojim je predviđeno da svi granični policajci zaposleni na graničnim prelazima na teritoriji Crne Gore se obuče kako da prepoznaju potencijalnu žrtvu trgovine ljudima i koje korake da preduzmu kako bi tim licima bila pružena adekvatna pomoć i zaštita. Plan predviđa obuku oko 600 službenika granične policije u periodu od dvije godine i predavanja u Odjeljenjima granične policije na terenu. Do sada je realizovana i završena obuka za 300 službenika granične policije na temu prema programu Frontex-a. U cilju objedinjavanja aktivnosti koje se sprovode u okviru nadležnosti Uprave policije, u 2014. godini, usvojena je akcija sa radnim nazivom „Trafiking", koja podrazumijeva plansko djelovanje Sektora kriminalističke policije i Sektora granične policije, te saradnja sa Sektorom policije opšte nadležnosti. Kao cilj akcije postavljeno je koordinisano djelovanje nosilaca aktivnosti u dijelu preventivnog djelovanja, prikupljanja podataka, saradnje sa drugim nadležnim organima (inspekcijom rada), identifikacija potencijalnih žrtava, uvećan broj krivično procesuiranih predmeta.

- Nacionalni mehanizmi: Spremnost institucija Vlade Crne Gore da se efikasno suprotstave trgovini ljudima je dokazana i potpisivanjem Sporazuma o saradnji između državnih institucija i civilnog društva. Revidirani Sporazum o saradanji svečano je potpisan 18.10.2013.godine. Tom prilikom, Sporazum je potpisalo 8 novih partnera: Vrhovni sud Crne Gore, Crveni krst, JU Centri za podršku djeci i porodici, i 4 nevladine organizacije se intezivno bave ovom problematikom u Crnoj Gori. Za praćenje relaizacije pomenutog Sporazuma zaduženo je Koordinaciono tijelo, kojim rukovodi Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, a u čijem sastavu se nalaze kontakt osobe svih potpisnika Sporazuma, uključujući i 6 kontakt osoba-predstavnika NVO-a potpisinika Sporazuma. Ovaj Sporazum čini produktivnijom saradnju državnih tijela koja su direktno uključena u pitanja trgovine ljudima i na taj način zakonom definisane obaveze institucija su konkretizovane kroz jasno određene operativne postupke koje potpisnici Sporazuma realizuju u rješavanju konkretnog slučaja trgovine ljudima. Sporazum je poseban akcenat stavio na postupanje

u odnosu na žene i djecu žrtve trgovine ljudima. Uspostavljen je Koordinacioni tim za praćenje sprovođenja Sporazuma u praksi, dok će se tim dodatno ad hoc sastajati u situacijama kada se na teritoriji Crne Gore identifikuje potencijalna žrtva trgovine ljudima. Sproveden je značaj broj obuka nadležnih službenika o mjerama identifikacije i pružanja pomoći i zaštite žrtvama trgovine ljudima. Predstavnik NVO-e je izabran za punopravnog člana Radne grupe za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima. Predstavnici NVO su aktivno učestvovali u izradi strateških dokumenata za pitanja borbe protiv trgovine ljudima. Na incijativu Vladine Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima formirana je Tripartitna komisija u sastavu od predstavnika Vrhovnog državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Uprave policije i Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, koja prati statistike o trgovini ljudima i podatke na mjesečnom nivou dostavlja Kancelariji za borbu protiv trgovine ljudima. Kancelarija kao koordinaciono tijelo objedinjuje podatke i kreira jedinstvenu statistiku o trgovini ljudima u Crnoj Gori. Pomenute statistike obuhvataju podatke kako o počiniocima, tako i o žrtvama ovog krivičnog djela, kao i cjelokupni opis krivičnog procesa poštujući Zakon o zaštiti ličnih podataka. Takođe, Kancelarija sprovodi analizu statističkih podataka u odnosu na državljanstvo, pol, rod, godište kako trafikanata tako i žrtava kao i u odnosu na tip eksploatacije. Pomenute detaljne statistike su javne i 24h dostupne na sajtu Kancelarije.)

- Zaštita žrtava trgovine ljudima: Vlada Crne Gore kroz budžet Kancelarije, u potpunosti finansira sve rashode koji su potrebni za nesmetano funkcionisanje Skloništa za žrtve trgovine ljudima– rashode zakupa objekta i drugih režija, rashode za hranu, odjeću, obuću, higijenu, ljekove i druge neophodne stvari za štićenike, kao i plate aktivistkinjama NVO „Crnogorski ženski lobi", koje su zaposlene u skloništu. U vladinom skloništu sve žrtve imaju jednaki tretman, bez obzira da li se radilo o crnogorskim ili stranim državljanima. Tokom 2012. godine državno Sklonište je izmješteno u drugi objekat, koji je u stanju da primi 15 osoba, sa mogućnošću odvojenog smještaja odraslih i djece. Vrijeme za oporavak i razmišljanje za žrtve trgovine ljudima može biti do 90dana u skladu sa članom 52 izmijenjenog Zakona o strancima, koji je usvojen krajem 2014.godine. Zaštita svjedoka i žrtve trgovine ljudima garantovana je dosljednom primjenom Zakona o zaštiti svjedoka i Zakonika o krivičnom postupku, kao i ustanovljenjem Službe za podršku oštećenima/svjedocima za krivično djelo trgovine ljudima, kao posebne Službe u okviru svih nadležnih sudova u Crnoj Gori. Žrtva trgovine ljudima koja ima status svjedoka/oštećenog uživa sva prava predviđena procesnim zakonima, a sudije koje učestvuju u radu vijeća koje je nadležno za odlučivanje u ovim krivičnim predmetima isključivo primjenjuju relevantne zakonske odredbe i poštuju sva prava svjedoka/oštećenog u postupku. Kada je riječ o saslušanju žrtve i svjedoka trgovine ljudima, saglasno čl. 113 ZKP svjedoci se saslušavaju odvojeno i bez prisustva ostalih svjedoka. Prilikom saslušanja maloljetnog lica, naročito ako je ono oštećeno krivičnim djelom, postupiće se obazrivo da saslušanje ne bi štetno uticalo na psihičko stanje maloljetnog lica. Ako je to potrebno saslušanje maloljetnog lica obaviće se uz pomoć psihologa ili drugog stručnog lica. Takodje, oštećeni koji je žrtva krivičnog djela protiv polne slobode, kao i dijete koje se saslušava kao svjedok, ima pravo da svjedoči u odvojenoj prostoriji pred sudijom i zapisničarem, a tužilac, okrivljeni i branilac da gledaju prenos iz druge prostorije, uz mogućnost da postavljaju pitanja svjedoku, o čemu ih je sud dužan poučiti, što se zapisnički konstatuje.
- Međunarodna saradnja (Kratak pregled preduzetih aktivnosti: Izmjenama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u 2013. godini kao jedan od oblika pružanja međunarodne pravne pomoći predviđeno je i osnivanje zajedničkih istražnih timova nadležnih organa više država. Nadležni sudovi (Viši sudovi u Podgorici i Bijelom Polju) opremljeni adekvatnom audio-video opremom koja omogućuje saslušanje svjedoka-žrtve trgovine ljudima i putem video-linka, ukoliko se žrtva ne nalazi na teritoriji Crne Gore. U cilju intezivirnja bilateralne saradnje sa zemljama regiona na planu prevencije, identifikacije žrtava trgovine ljudima i krivičnog gonjenja trafikanata Vladina Kancealrija za borbu protiv trgovine ljudima je inicirala potpisivanje Protokola o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima sa zemljama regiona, tj. sa onima zemljama čiji državaljani se u najvećem broju slučajeva pojaviljuju kao žrtve ili izvršioci krivičnog djela trgovine ljudima na teritoriji Crne Gore. Shodno navedenom, tokom 2014.godine Crna Gora je potpisala dva bilateralna Protokola o saradanji u borbi protiv trgovine ljudima sa R.Kosovo i R.Albanijom. Ovim Protokolima se na poseban način uređuju pitanja koja se odnose na identifikaciju žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima i lica koja su prinuđena na rad, posebno tokom građevinske i turističke sezone, saradnja u krivičnim postupcima i postupku dobrovoljnog povratka žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima.

GRETA
Grupa Eksperata za borbu
protiv trgovine ljudima

Odgovori na **Upitnik u cilju evaluacije implementacije Konvencije Savjeta Evrope u pogledu borbe protiv trgovine ljudima**

Drugi krug evaluacije

PITANJA	ODGOVORI
1. Pružite informacije o razvoju od trenutka donošenja prvog evaluacionog izvještaja GRETE o vašoj zemlji u sljedećim oblastima: - glavni oblici trgovine ljudima (THB) i uočeni novonastali trendovi u vašoj zemlji (npr. bilo koje vrste ili vidovi eksploatacije, metode vrbovanja, zemlje porijekla odnosno odredišta žrtava); - sve izmjene u pravnom sistemu vaše zemlje kao i odgovarajući propisi u pogledu borbe protiv trgovine ljudima (THB); - Institucionalni okvir za borbu protiv trgovine ljudima (THB), tu naročito: sve promjene u pogledu sastava i funkcionisanja organa odgovornih za koordinaciju aktivnosti državnih organa u borbi protiv trgovine ljudima, uključivanje nevladinih organizacija u koordinaciona tijela, subjekti specijalizovani za borbu protiv trgovine ljudima (THB), kao i uspostavljanje nacionalnog izvjestioca ili drugih mehanizama u cilju praćenja sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima, njene politike i aktivnosti; - Pregled postojeće nacionalne strategije i/ili	- *„glavni oblici trgovine ljudima (THB) i uočeni novonastali trendovi u vašoj zemlji (npr. bilo koje vrste ili vidovi eksploatacije, metode vrbovanja, zemlje porijekla odnosno odredišta žrtava)“:* Crna Gora je uglavnom zemlja tranzita, a u manjem obimu zemlja porijekla i krajnje destinacije žrtava trgovine ljudima. Prema statističkim pokazateljima, u periodu od 2004-2015.godine, najzastupljeniji vid trgovine ljudima je oblika seksualne eksploatacije, dok su registrovana i 2 slučaja trgovine ljudima oblika radne eksploatacije. Žrtve trgovine ljudima identifikovane u Crnoj Gori su pretežno strani državljani/ ke (najčešće starosti od 17 do 45 godina) i u manjem broju maloljetna lica (starosti od 12-17 godina) porijeklom iz Srbije, Kosova, Makedonije, Bosne i Hercegovine, Ukrajine i u manjoj mjeri porijeklom iz Crne Gore. Djeca Romi i Egipćani, raseljene porodice iz ratom zahvaćenih područja se javljuju kao najranjivija kategorija stanovništva u odnosu na trgovinu ljudima/djecom. Primjeri iz prakse ukazaju da većina žrtava trgovine ljudima ne posjeduje visok nivo obrazovanja, kao i da većina potiče iz sredina u kojima je jako ukorijenjen diskriminatorski odnos prema ženskom polu, koji se reflektuje i na tržištu rada. Takođe, većinu njihovih porodica odlikuje visok stepen porodičnog nasilja, koje nerijetko i same trpe. U odnosu na metode vrbovanja većinom se koristi teška materijalna situacija žrtava, tj. lica koja se seksualno eksploatišu i obećanja lake i brze zarade. Takođe, od izmjene Krivičnog zakonika CG, tačnije od uvođenja sklapanja nedozvoljenog braka kao vida trgovine ljudima krajem 2014. i početkom 2015.godine povećan je broj identifikovanih maloljetnih Romkinja kao žrtava trgovine ljudima u cilju sklapanja nedozvoljenih brakova. -*„sve izmjene u pravnom sistemu vaše zemlje kao i odgovarajući propisi u pogledu borbe protiv trgovine ljudima (THB)“:* Krivični zakonik Crne Gore sadrži niz djela kojima se trgovina ljudima propisuje kao krivično djelo i to: „trgovina ljudima“(član 444), „trgovina maloljetnim licima radi usvojenja“(član 445), „zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu“(član 446), ”trgovina djelovima ljudskog tijela”(član 295a), “oglašavanje trgovine djelovima ljudskog tijela”(član 295b), „nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi“(član 405),). „podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa“(član 209),

akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima (period trajanja, ciljevi i glavne aktivnosti, organi nadležni za njihovu implementaciju, budžet, monitoring i ocjena rezultata).	„posredovanje u vršenju prostitucije“(član 210), „dječja pornografija“(član 211), „navođenje maloljetnog lica da prisustvuje vršenju krivičnih djela protiv polne slobode“(član 211a), „mamljenje djeteta u cilju vršenja krivičnih djela protiv polne slobode“(član 211a), “nedozvoljeno presađivanje djelova tijela”(član 294), “nedozvoljeno uzimanje djelova tijela radi presađivanja”(član 295), U vezi sa izmjenama u pravnom sistemu kojim se tretira oblast trgovine ljudima, ističemo da je prilikom rada na izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika 2013. godine Radna grupa razmatrala sve GRETA preporuke. Rješenja koja su, tom prilikom, u zakonu data predviđena su u cilju ispunjavanja GRETA preporuka. Realizovane aktivnosti na izmjenama Krivičnog zakonika sastavni su dio Izvještaja o implementaciji GRETA preporuka koji je dostavljen GRETI 5.novembra, 2014.godine. Odgovarajući propisi u pogledu borbe protiv trgovine ljudima su: Krivični zakonik Crne Gore("Službeni list RCG”, br. 70/03, 13/14, 47/06 i “Službeni list CG”, br.40/08, 25/10, 32/11, 40/13 i 56/13), Zakonik o krivičnom postupku (Službeni list CG", br. 57/09, 49/10, 47/14), Zakon o zaštiti svjedoka ("Službeni list RCG", br. 65/04 i 31/14), Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći ("Službeni list CG", br. 20/11), Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična djela ("Službeni list RCG", br. 2/07, 13/07 i 30/12), Zakon o međunarodnoj pranvoj pomoći u krivičnim stvarima("Službeni list CG", br. 4/08 i 36/13), Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni list CG", br. 64/11), i Predlog zakona o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja (kojim se uređuju uslovi, način i postupak za ostvarivanje prava na naknadu štete žtvama krivičnih djela nasilja) i koji se nalazi u skupštinskoj proceduri**.** -*„Institucionalni okvir za borbu protiv trgovine ljudima (THB), tu naročito: sve promjene u pogledu sastava i funkcionisanja organa odgovornih za koordinaciju aktivnosti državnih organa u borbi protiv trgovine ljudima, uključivanje nevladinih organizacija u koordinaciona tijela, subjekti specijalizovani za borbu protiv trgovine ljudima (THB), kao i uspostavljanje nacionalnog izvjestioca ili drugih mehanizama u cilju praćenja sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima, njene politike i aktivnosti“:* -Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, koja je pozicionirana u sklopu Generalnog Sekretarijata Vlade Crne Gore je krovna institucija u borbi protiv trgovine ljudima. Kancelarija koordinira aktivnostima svih subjekata nadležnih za pitanje borbe protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori, rukovodi Vladinim Skloništem za žrtve trgovine ljudima, inicira, kreira i prati sprovođenje državne politike borbe protiv trgovine ljudima, prati i inicira usklađivanje nacionalne politike sa međunarodnim standardima u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, objedinjuje statističke podatke u vezi predmeta trgovine ljudima, rukovodi radom Vladine Radne grupe za praćenje implementacije nacionalne Strategije za borbu protiv trgovine ljudima, rukovodi radom Koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima, itd. Vladina Kancelarija je kadrovski osnažena u 2013.godini sa još dva sistematizovana radna mjesta, tako da su u Vladinoj Kancelariji

	trenutno upošljena 6 službenika čijim radom rukovodi Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima Zoran Ulama, u sklopu svog drugog mandata. Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima imenuje Vlada Crne Gore. Vladina Kancelarija je prepoznala određeni broj NVO-a kao korisne partnere u borbi protiv trgovine ljudima. S'tim u vezi, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je uputila tri Javna poziva nevladnim organizacijama za predlaganje kandidata/tkinje za člana/icu u Radnoj grupi za praćenje implementacije Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima (25.10.2013, 19.11.2013, 15.01.2014.). Na Javni poziv se prijavila NVO Crnogorski ženski lobi, čija je direktorica postala punopravni član Radne grupe za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima odlukom Vlade izboru kandidata/tkinje za člana/icu Radne grupe za praćenje implementacije nacionalne Strategije za borbu protiv trgovine ljudima od 3.februara, 2013.godine. Takođe, proširen je broj potpisnika Sporazuma o saradnji državnih insitucija i NVO u borbi protiv trgovine ljudima, u kojem su sadržani mehanizmi međuinstitucionalne saradnje na zbrinjavanju i upućivanju žrtava trgovine ljudima, kao i u efikasnom krivičnom gonjenju trafikanata. Na osnovu revidiranog Sporazuma iz 2013.godine rekonstruisano je Koordinaciono tijelo koje predstavlja operativni tim koji je zadužen za sprovođenje Sporazuma u praksi, i s'tim u vezi 6 nevladinih organizacija su članovi pomenutog tima i direktni učesnici u sprovođenju i ocjenjivanju efikasnosti Sporazuma o saradnji u praksi (NVO-e: Crnogorski ženski lobi, Dom nade, Sigurna ženska kuća, Insititut socijalne inkluzije, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšič, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica). Na I sastanku Koordinacionog tima u pomenutom sastavu od 19.09.2014.godine dogovoreno je da tim sastaje minimum 2 puta godišnje kojom prilikom će ocjenjivati uspješnost sprovođenja Sporazuma u praksi, dok će se tim dodatno ad hoc sastajati u onim situacijama kada se na teritoriji Crne Gore identifikuje potencijalna žrtva trgovine ljudima. Potencijlnu žrtvu trgovine ljudima mogu identifikovati svi potpisnici Sporazuma, o čemu će odmah obavijestiti kontakt osobu Uprave policije. Sačinjena je i distribuirana lista kontakt osoba, koje su u obavezi da budu 24h na raspolaganju ovom timu u slučaju kada je neophodno obezbjediti pomoć i zaštitu žrtvi trgovine ljudima. -Promjene institucionalonog okvira u odnosu na Upravu policije izvršeno je formiranjem Jedinice za borbu protiv trgovine ljudima koja će djelovati na Upravnom nivou i koja će rukovoditi istragama i predmetima. Ova Jedinica će shodno sistematizaciji brojati tri službenika i funkcionisaće kao sastavni dio Odsjeka za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. -Pri Centru bezbijednosti Podgorica, krajem 2014. godine, formiran je Tim za podršku RE populaciji. Navedeni tim pored predstavnika Uprave policije čine i predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva prosvjete, Osnovnog tužilaštva, Osnovnog suda, Centra za socijalni rad, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, Crvenog krsta, Help-a i više nevladinih organizacija koje se bave osnaživanjem i zaštitom pripadnika RE populacije. Djelovanje Tima je fokusirano na suzbijanje ugovorenih-prijevremenih brakova među predstavnicima RE populacije, kao i prosjačenja. Donešen je i

	Plan rada Centra bezbjednosti Podgorica u okviru Tima za podršku RAE populaciji za period april-decembar 2015. Do sada su organizovana tri sastanka Tima za podršku RE populaciji. - *"Pregled postojeće nacionalne strategije i/ili akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima (period trajanja, ciljevi i glavne aktivnosti, organi nadležni za njihovu implementaciju, budžet, monitoring i ocjena rezultata)":* - Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 13. septembra 2012. godine usvojila novu Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima za period 2012-2018. godina. Novim strateškim dokumentom definisani su ciljevi, načela i pravci u borbi protiv trgovine ljudima i određene mjere za unaprijedjenje efikasnosti uspostavljenog sistema za borbu protiv trgovine ljudima u javnom, privatnom i civilnom sektoru. Njime se težište stavlja na šest osnovnih oblasti: 1.Prevencija i edukacija; 2.Identifikacija žrtava trgovanja ljudima; 3.Pomoć, zaštita i reintegracija žrtava; 4.Efikasno krivično gonjenje; 5.Međunarodna saradnja; 6.Koordinacija i partnerstvo. Ciljevi Strategije su usklađeni sa ciljevima koje propisuje Direktiva 2011/36/EU Evropskog Parlamenta i vijeća od 5. aprila 2011. godine o prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima, preporukama relevantnih aktera na međunarodnom nivou, kao i NATO programom borbe protiv trgovine ljudima. Istovremeno, obezbijeđena je funkcionalna veza sa već usvojenim strategijama i planovima koji se odnose na oblasti: borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, integrisano upravljanje granicom, nedozvoljenu trgovinu drogama i suprotstavljanje ilegalnim migracijama, Nacionalnim akcionim planom za "Dekadu uključenja Roma 2005-2015", Nacionalnim planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori. Takođe, praćena je usaglašenost sa relevantnim međunarodnim standardima (Konvencije Ujedinjenih nacija i Savjeta Evrope), kao i drugim međunarodnim instrumentima u ovoj oblasti, uključujući pravnu tekovinu Evropske unije ("acquis communautaire").U cilju implementacije Strategije do sada su donešena tri akciona plana (za 2012-2013. godinu, 2014. godinu i za 2015. godinu.). Za praćenje i ocjenjivanje sprovođenja Strategije zadužena je Vladina Radna grupa za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima i pojedinačnih akcionih planova. Radnom grupom predsjedava Rukovodilac Kancelarije/ Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i u njen sastav ulaze predstavnici resornih ministarstava na nivou pomoćnika ministara, predstavnici Uprave policije, Vrhovnog državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Uprave za inspekcijske poslove, Kancelarije Ombudsmana, Generalnog sekretarijata Vlade, civilnog sektora, kao i međunarodnih organizacija IOM, OEBS, UNICEF i Ambasade SAD-a u Crnoj Gori, u svojstvu posmatrača. Zadatak Radne grupe je da prati i unapređuje aktivnosti nadležnih institucija u sprovođenju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima; priprema polugodišnje Izvještaje o realizaciji mjera iz Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima, utvrđuje prioritete, dinamiku i rokove realizacije i ocjenjuje postignute rezultate u implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima; po potrebi priprema

	pojedinačne akcione planove za borbu protiv trgovine ljudima i obezbjeđuje njihovo sprovođenje. O svom radu Radna grupa izvještava Vladu Crne Gore. Shodno polugodišnjim izvještajima o realizaciji Strategije i pojedinačnih izvještaja koje je sačinila pomenuta Radna grupa i koji su razmatrani i usvojeni na sjednici Vlade: - Akcionim planom za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2012- 2013. godinu definisano je ukupno 85 mjera, a u prvoj polovini 2013. godine pratila se realizacija 66 mjera. Realizovane su 4 mjere, dok su se u kontinuitetu, ili po potrebi realizovale 52 mjere. Istovremeno, djelimično realizovanih mjera je 1, dok je 9 nerealizovanih. U drugoj polovini 2013. godine pratila se realizacija 67 mjera. Realizovane su 2 mjere, dok su se u kontinuitetu, ili po potrebi realizovale 53 mjere. Istovremeno, djelimično realizovanih mjera je 3, dok je 9 nerealizovanih. -Akcionim planom za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2014. godinu definisano je ukupno 74 mjera, a u periodu 01. januara- 30. juna 2014. godine pratila se realizacija 49 mjera. Realizovano je 10 mjera, dok su se u kontinuitetu, ili po potrebi realizovale 33 mjere. Istovremeno, djelimično realizovanih mjera je 3, dok je 3 nerealizovano.U drugoj polovini 2014. godine pratila se realizacija 61 mjere. Realizovano je 12 mjera, dok se u kontinuitetu, ili po potrebi realizovalo 39 mjera. Istovremeno, djelimično realizovanih mjera je 4, dok je 6 nerealizovano. -Akcionim planom za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2015. godine, koji je usvojen na sjednici Vlade koja je održana 29. januara tekuće godine, predviđena je realizacija za 74 mjere.
Rodna ravnopravnost (Članovi 1.1.b, 5.3. i 17) 2. Koje se to konkretne mjere koje se bave rodnom dimenzijom trgovine ljudima preduzimaju u vašoj zemlji, i koje ravnopravnost polova inkorporiraju u svoje politike u cilju prevencije i borbe protiv trgovine ljudima, kao i zaštite i promovisanja prava žrtava, uključujući u potpunosti i dajući pravo ženama i djeci?	- Kada je politika borbe protiv trgovine ljudima u pitanju jedan od osnovnih principa Strategije borbe protiv trgovine ljudima između ostalih jeste postizanje principa rodne ravnopravnosti. Ciljevi predmetnog dokumenta su usklađeni sa najznačajnijim međunarodnim standardima iz ove oblasti i ostvarena je funkcionalna veza sa već usvojenim strategijama i planovima, gdje posebno mjesto zauzima Nacionalni plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori. Nadalje, Sporazum o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima 2013.godine poseban fokus stavlja na potupanje u odnosu na žene i djecu žrtve trgovine ljudima, što se navodi u samom naslovu **„***U skladu sa Konvencijom UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (UNTOC Konvencija), Protokolom UN za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom, ("Sl. list SRJ" br. 6 od 27.06.2001.), Konvencijom SE za borbu protiv trgovine ljudima, Konvencijom UN-a o pravima djeteta („SL. List CG" br. 08/2006), Strategijom Vlade Crne Gore za borbu protiv trgovine ljudima i preporukama o saradnji između vladinog sektora, Vrhovnog suda, Vrhovnog državnog tužilaštva i nevladinih organizacija (u daljem tekstu NVO), a u cilju bolje saradnje u borbi protiv trgovine ljudima u praksi kroz prevenciju, edukaciju, krivično gonjenje izvršilaca i zaštitu potencijalnih i žrtava trgovine ljudima, naročito žena i djece..."*

	Za obezbjeđivanje ovih principa od posebne važnosti je adekvana obučenost kadra – posebno državnih službenika i namještenika koji postupaju sa potencijalnim i žrtvama trgovine ljudima o rodnoj dimenziji ovog fenomena. U tom cilju obezbijeđena je sistemska edukacija svih državnih službenika i namještenika koji u skladu sa opisom posla koji obavljaju postupaju sa žrtvama trgovine ljudima na način što Uprava za kadrove, kao institucija nadležna za edukaciju kadra organa državne uprave, u okviru svog Opšteg programa obuke ima utvrđenu temu koja se odnosi na integrisanje principa rodne ravnopravnosti. Takođe, prilikom sprovođenja redovnih obuka koje se realizuju u odnosu na trgovinu ljudima, poseban akcenat se stavlja na ova pitanja. Na drugoj strani princip rodne ravnopravnosti je kao obavezni program obuke nastavnika akreditovan od strane zavoda za školstvo, čime je obezbijeđena sistemska edukaciju nastavnog kadra, koji to svoje znanje prenose kroz predmet građansko obrazovanje učenicima osnovnih i srednjih škola. Uvažavajući konkretna saznanja prikupljena tokom rada sa žrtvama, nastojala se osmisliti zaštita i pomoć žrtvama, prilagođene potrebama svake pojedinačne žrtve, uz uvažavanje specifičnosti svakog pojedinačnog slučaja trgovine ljudima, a posebno trgovine ženama i djecom. Samim tim što se sačinjavaju individualni planovi pomoći i zaštite za svaku žrtvu, vodi se računa o svim važnim predpostavkama za njen potpuni i djelotvoran oporavak. Svakako rodna pitanja su u od posebne važnosti i tretiraju se sa posebnom pažnjom, imajući u vidu da bi bez uzimanja u obzir ovih segmenata bilo nemoguće napraviti kvalitetan plan oporavka. U kontinuitetu se realizuju planirane aktivnosti na podizanju nivoa svijesti cjelokupne javnosti u odnosu na rodnu dimenziju uopšte, a posebno u odnosu na rodnu dimenziju trgovine ljudima, kao i one koje imaju za cilj edukaciju i upoznavanje sa osnovnim pravima žena RE populacije. Sproveden je preventivni program sa Romskim djevojčicama, djevojkama i njihovim majkama kroz neposredne individualne razgovore ljekara opšte prakse i ginekologa o rizicima koji utiču na njihovo zdravlje uopšte, a posebno na reproduktivno zdravlje nakon rane udaje. Radionice su tretirale takođe i romsko običajno pravo, rane udaje i ugovorene brakove sa maloljetnicima, pri čemu je poseban akcenat stavljen na moguće posljedice ovog oblika udaje koje se mogu ispoljiti kroz razne vrste nasilja ili trafiking romskim djevojčicama. O navedenim temama osim na radionicama, govoreno je tokom individualnih razgovora u kampovima Konik I I II. Pored toga, sproveden je niz informativno – edukativnih radionica sa ranjivim kategorijama stanovništva u odnosu na trgovinu ljudima (djecu bez roditeljskog staranja iz doma“Ljubovic“ I djecu iz romskog izbjegličkog kampa „Konik 1“). U okviru ovog projekta izrađena je i publikacija “Stop trgovini djecom”. - Ustavom Crne Gore u dijelu koji se odnosi na zaštitu ljudskih prava i sloboda u članu 18, garantuje se ravnopravnost žene i muškarca i podstiče se politika jednakih mogućnosti. Vlada Crne Gore je u decembru 2014. godine, utvrdila konačan tekst Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti, koji je nakon dostavljanja konačnog stava Evropske komisije upucen u

	skupštinskoj proceduri. -Mjere koje se bave rodnom dimezijom u Crnoj Gori definisane su Planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2013-2017(Programa sprovodjenja PAPRR-a 2015-2016)koje su dostupne na linku navedenom u fusnoti[1]. -Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je i 2014. godine, podržalo kampanju „Milijarda ustaje", protiv nasilja nad ženama, tihe revolucije kojom žene i muškarci dobre volje širom svijeta zajedničkim plesom na ulicama svojih gradova simbolično zahtijevaju da nasilje nad ženama prestane. MLJMP je u saradnji sa NVO "Centar za ženska prava" i Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori 2014 realizovalo kampanju „16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama" . MLJMP je 10. decembra, 2014.godine organizovalo konferenciju povodom Međunarodnog dana ljudskih prava, kao i panel diskusiju sa srednjoškolcima i srednjoškolkama i direktorima/kama srednjih škola i nastavnim osobljem. Širom Crne Gore organizovani su događaji povodom obilježavanja pomenute kampanje i gostovanja na lokalnim televizijama. Medijska kampanja o zabrani diskriminacije i afirmaciji antidiskriminatorskog ponašanja sprovedena u 2014. godini imala je za tema podizanje nivoa svijesti opšte populacije prema diskriminaciji, stvaranje tolerantnog okruženja i senzibilisanja javnosti posebno prema osobama sa invaliditetom, LGBT polulaciji, Romima, zatim, diskriminaciji po osnovu rodnog identiteta i drugim najčešće diskriminisanim društvenim grupama. U okviru kontinuiranih aktivnosti koje se odnose na promociju antidiskriminacije, sprovedena je medijska kampanja (na TV stanicama i bilbordima) pod nazivom ''Podržavam, poštujem štitim, zastupam ČOVJEKA'' i to: radijski džingl u trajanju od 21 sec. 5 x dnevno, 6o dana ; postavljanje 46 bilborda na najfrekfentnijim saobraćajnicama tokom 45 dana ; 15 city light površina na teritoriji CG, 45 dana; u svim dnevnim novinama u CG, jedanput nedeljno po ½ str., u koloru, u periodu od 60 dana; insertacija flajera kroz tiraže dvoje dnevnih novina. U saradnji sa Agencijom za elektronske medije emitovan je i TV spot pod nazivom ''Podržavam, poštujem, štitim, zastupam ČOVJEKA" na svim TV stanicama u CG. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Centar za romske inicijative potpisali Memorandum o zajedničkoj saradnji. Saradnja će se odvijati u sledećim oblastima: nasilje u porodici, maloljetni i privremeni brakovi i politička participacija žena romkinja i egipćanki (01.12.2014 godine). Centar za romske inicijative u saradnji sa ženskom RAE mrežom „Prva"uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava, na Međunarodni dan ukidanja ropstva 02.12. 2014 godine organizovao je dvočasovni okrugli sto na kojem su se prezentovali dobijeni rezultati publikacije „Ugovoreni brak jači od zakona". U cilju eliminisanja svih oblika diskriminacije nad ženama i djevojčicama romske i egipćanske populacije, Odjeljenje za unapređenje i zaštitu Roma i Egipćana MLJMP-a je u proteklom periodu organizovalo niz aktivnosti, naročito u odnosu na pitanje suzbijanja

[1] http://www.mmp.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=197524&rType=2&file=Izvje%C5%A1taj%20o%20sprovo%C4%91enju%20PAPRRa%20za%202014.%20sa%20Programom%20za%202015-16..pdf

	ranih i prisilnih brakova među ovom populacijom. Snimljen je dokumentarni film "Izbjegni moju sudbinu", koji govori o maloljetničkim ugovorenim brakovima kod Roma. Film je promovisan u Nikšiću, Beranama I Podgorici, uz učešće predstavnika Uprave policije, tužilastva, sudova, centra za socijalni rad, NVO. Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti u saradnji sa Centrom za romske inicijative organizovalo je dvodnevni seminar za predstavnike/ce Uprave policije, tužilaštva, suda, centara za socijalni rad, kao i predstavnice nevladinih organizacija koje se bave pitanjima položaja Romkinja i Egipćanki u crnogorkom društvu na temu „Zakonski mehanizmi u borbi protiv prisilnih i ugovorenih dječijih brakova", sa posebnim akcentom na RE populaciju. -Ministarstvo rada i socijalnog staranja u cilju kontinuirane edukacije i senzibilisanja profesionalnog kadra o problemu nasilja u porodici, u toku 2012. godine, organizovana je petodnevna obuka za 20 trenera/ica o implementaciji Protokola iz redova Policije i Centara za socijalni rad. Tokom 2013. godine, kroz isti program nastavljene su obuke za pravosudne organe i organe za prekršaje, kao i za članove multidisciplinarnih timova iz deset gradova u kojima su formirani.U period od 20.do 27.maja 2013.godine istraživačka institucija Ipsos je realizovala je istraživanje po nalogu UNICEF-a o nasilju nad djecom u Crnoj Gori, znanju, stavovima i ponašanju. U 2014. godine Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u saradnji sa UNICEF-om organizovalo susrete sa predstavnicima multidisciplinarnih timova za nasilje u porodici u svim centrima za socijalni rad u cilju izrade Upustva za primjenu Protokola za postupanje u slučajevima nasilja u porodici i nasilja nad djecom**.**
Nediskriminacija (Član 3) 3. Koje se mjere preduzimaju kako bi se žrtvama trgovine ljudima koje su pripadnici etničkih manjina omogućio uvid u prava naznačena u Konvenciji?	-Akcionim planovima za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2014 i 2015.godinu u okviru poglavlja Prevencije i Edukacije kao aktivnost koju je potrebno u kontinuitetu realizovati je definisano sporovođenje vršnjačke edukacije RE populacije o trgovini ljudima s fokusom na problem najgorih oblika dječjeg rada i sklapanje nedozvoljenog braka. Takođe, odštampan je i distribuiran Priručnik za nastavnike „Metode prenošenja znanja o trgovini ljudima/djecom u osnovnim i srednjim školama", u kojem je posebna pažnja posvećuje pravima žrtava trgovine ljudima u skladu sa međunarodnim standardima kojim se tretira ova oblast. Nadalje, Akcionim planovima je predviđena i mjera „obezbjeđivanja nastavka školovanja za žrtve trgovine ljudima i vršenje monitoringa uključenosti u cilju sprečavanja ispadanja iz sistema". -U skladu sa navedenim mjerama u Crnoj Gori se sprovodi niz aktivnosti koje imaju za cilj edukaciju Roma kao osjetljive kategorije stanovništva u odnosu na trgovinu ljudima/djecom tokom kojih se učesnici upoznaju sa svojim pravima i sistemom zaštite. *(Značajnije radionice, seminari i slični vidovi edukacije u odnosu na borbu protiv diskiriminacije su navedeni u odgovoru na pitanje broj 2, kao i u Aneksu u kojem su pobrojane radionice, seminari, obuke i kampanje).* - Zavisno od uzrasta žrtava kao i od mogućnosti da shvati prava naznačena u Konvenciji u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima, preduzimaju se mjere:

	• Prevodjenje prava iz Konvencije za žrtve trafikinga na njihovom maternjem jeziku • Pojednostaviti pravne termine kako bi žrtva lakše shvatila svoja prava iz Konvencije , pri čemu se ne gubi na autentičnosti orginala (neke su žrtve djeca, neke polupismene ili nepismene pa je ova mjera neophodna radi njihovog razumijevanja) • Ukoliko žrtva ukaže da je došlo do diskriminacije prema njoj pravno se pouči da može i ima pravo da u sudskom procesu traži kažnjavanje počinioca takvih djela . • U slučaju da žrtva tuži počinioca/e diskriminacije ima pravo na besplatnu pravnu pomoć i podršku
4. Koje se konkretne mjere preduzimaju kako bi se osobe u procesu trafikinga, a koje su ilegalni migranti ili radnici migranti mogli prepoznati kao žrtve trgovine ljudima i mogli imati pristup pravima predviđenim u Konvenciji?	- Mjere koje se u Upravi policije preduzimaju sa ciljem identifikacije potencijalnih žrtava i žrtava trgovine ljudima obuhvaćene su akcijom „Trafiking“ koja se sprovodi na nivou Uprave policije i objedinjava rad svih njenih sektora shodno svojim nadležnostima tj. kriminalističku, graničnu i policiju opšte nadležnosti. U ovoj akciji kao prioriteti zadate su mjere operativnog karaktera i konkretnih postupanja na terenu u dijelu izvođenja akcija, te dalja obrada i prikupljanje podataka prema licima, objektima koji se mogu dovesti u vezu sa izvršenjem KD Trgovina ljudima i drugih bliskih krivičnih djela eksploatacije lica. Dalja saradnja nastavlja sa nadležnim tužilaštvom, a nakon identifikacije preduzimaju se sve aktivnosti u saradnji sa Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima. Službenici Uprave policije, Sektor kriminalističke policije, Odsjek za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije su u nastavku aktivnosti u borbi protiv krijumčarenja ljudi, dana 17.04.2015 god. u saradnji sa službenicima CB Podgorica i CB Berane realizovali akaciju pod radnim nazivom „KOLOSJEK“. Sprovodjenjem višemjesečnih aktivnosti u saradnji sa Osnovnim državnim tužilaštvom u Podgorici, imenovani službenici su podnijeli krivičnu prijavu i prikupili dokaze u odnosu na 18 lica od kojih je 16 lica lišeno slobode i to 11 lica na teritoriji opštine Podgorica i 5 lica na teritoriji opštine Rožaje, dok se 2 lica potražuju, zbog postojanja osnovane sumnje da su u dužem vremenskom periodu na organizovan način izvršili krijumčarenje 138 lica „tražilaca azila“, koji su u najvećem broju porijeklom iz Sirije, preko teritorije Crne Gore u Srbiju u cilju sticanja imovinske koristi, te su na taj način izvršili krivično djelo, Nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi na organizovan način, iz čl.405 stav 3, Krivičnog zakonika Crne Gore. - Uprava za inspekcijske poslove-/Inspekcija rada, koja djeluje u okviru Uprave za inspekcijske poslove, prepoznata je kao bitna karika u eventualnom otkrivanju potencijalnih žrtava trgovine ljudima, kroz permanentan i proaktivan rad na terenu. Inspekcija rada, u vršenju svojih primarnih aktivnosti na suzbijanju nelegalnog rada, odnosno rada “na crno”, kao pojavnog oblika sive ekonomije na tržištu rada, kontinuirano sprovodi aktivnosti na terenu, sa ciljem otkrivanja eventualne trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Posebno se fokusira na kontrolu subjekata iz oblasti ugostiteljstva, građevinarstva, trgovine, saobraćaja i poljoprivrede, jer je tu izraženo najveće kretanje radne snage. Pored redovnih aktivnosti, Inspekcija rada sprovodi pojačani inspekcijski nadzor za vrijeme zimske, a naročito ljetnje

	turističke sezone, kada je značajno angažovanje radne snage iz okruženja i kada se evidentira pojava rada "na crno" u većem obimu, a, uglavnom, se radi o muškoj populaciji. Priliv stranaca na tržište rada u Crnoj Gori je pod posebnim režimom zapošljavanja i, u skladu sa Zakonom o strancima, zahtijeva posebnu, dužu proceduru. Rad na terenu se za vrijeme pojačanog inspekcijskog nadzora u sezoni odvija svakodnevno i cjelodnevno sa povećanim brojem inspektora (osim domicilnih inspektora na Primorju borave i inspektori iz centralnog i sjevernog dijela Crne Gore). Inspekcijski nadzori se odvijaju, uglavnom, u saradnji sa drugim inspekcijama Uprave za inspekcijske poslove (turističkom, sanitarnom, tržišnom, inspekcijskom zaštite prostora...), kao i sa komunalnom policijom lokalne uprave opštine na čijem području se vrše kontrole. U okviru inspekcijskih nadzora turističke inspekcije, kroz kontrole smještajnih kapaciteta, moguće je otkriti određene podatke o boravku lica koji mogu biti potencijalne žrtve trgovine ljudima. Takođe, inspektori rada za oblast zaštite i zdravlja na radu, kroz sprovođenje kontrola kod poslodavaca, posebno u građevinarstvu (na gradilištima), kao rizičnoj oblasti za nelegalan rad, mogu doći do saznanja o neprimjerenim uslovima smještaja i ishrane angažovanih radnika, što bi ukazivalo na moguće žrtve trgovine ljudima. Saradnja sa inspektorima za strance Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore je na visokom nivou i u okviru redovnih aktivnosti, a i u organizovanim akcijama kada se vrše zajednički inspekcijski nadzori u rizičnim objektima i poslovnim prostorima pojedinih djelatnosti (gradilišta, ugostiteljski objekti, noćni klubovi, plantaže). Efikasnijem suzbijanju rada "na crno" doprinosi i postupanje Inspekcije rada po inicijativama građana, sindikata, nevladinog sektora i zapošljenih (često su anonimne), koje se podnose neposredno inspektorima rada u petnaest kancelarija širom Crne Gore, kao i preko Call centra Uprave za inspekcijske poslove, a kojima se ukazuje na poslodavce koji imaju radnike u neformalnom radu (kako domaće državljane, tako i strance), što može biti signal zloupotrebe nelegalnog statusa i eventualni indikator trgovine odraslim osobama u cilju radne ekspolatacije. Inspektori rada nijesu identifikovali ni jednu žrtvu eventualne trgovine ljudima kroz radnu eksploataciju, a svi inspektori su upoznati sa utvrđenim indikatorima za prepoznavanje žrtve. - U 2014.godini su održane 3 obuke (1 dvodnevna za centralni i dvije jednondenve obuke za sjeverni i južni region) -na temu „Jačanje vještina rane identifikacije potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori" kojima je prisustvovalo 15 predstavnika Uprave za inspekcijske poslove, kao i 15 predstavnika Centara za socijalni rad, 15, policijskih službenika kao i pet predstavnika Centra za azil i prihvatilišta za strance. -09. marta, 2015, godine - održana jedna jednevna obuka na temu »Jačanje vještina rane identifikacije potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na multiagencijsku saradnju« koji je pohadjalo 27 službenika svih institucija koje mogu dioći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima (5 zdravstvenih radnika, 5 predstavnika centra za azil, 5 inspektora rada i zaštite na radu, 5 predstavnika policije, 5 predstavnika Zavoda za zapošljavanje i 2 predstavnika NVO).

	- Članom 61 stav 6 Zakona o strancima („Službeni list Crne Gore“, broj 56/14), propisano je da poslodavac ne smije zapošljavati niti koristiti rad stranca koji nezakonito boravi u Crnoj Gori. Članom 133 stav 1 tačka 4 propisano je da će se novčanom kaznom od 1.000 eura do 10.000 eura kazniti za prekršaj poslodavac - pravno lice, ako zapošljava, odnosno koristi rad stranca koji nezakonito boravi u Crnoj Gori. Takođe, shodno članu 132 Zakona poslove inspekcijskog nadzora vrše ovlašćeno službeno lice policije, inspektor rada i druge nadležne inspekcije u okviru svojih nadležnosti. -Na incijativu Vladine Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima izrađeni su posteri koji sadrže informacije o trgovini ljudima na crnogorskom, albanskom, ruskom i engleskom jeziku, kao i SOS liniju za žrtve trgovine ljudima. Posteri su postavljeni na svim graničnim prelazima u Crnoj Gori. Nadalje, izrađeni su indikatori kako opšti, tako i posebni u odnosu na vid trgovine ljudima i isti su distibuirani svim nadležnim organima u cilju što kvalitetnije identifikacije žrtva trgovine ljudima kako seksualne, tako i radne eksploatacije, sa posebnim osvrtom na djecu žrtve trgovine ljudima. -Nakon identifikacije žrtve trgovine ljudima se upoznaju sa njihovim pravima od strane službenika policije, a po smještanju u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima i od strane aktivistkinja u Skloništu, među kojima je angažovana i diplomirana pravnica, kako bi žrtve upoznala sa svim njihovim pravima u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim standardima.
5. Koje postojeće mjere omogućavaju da se otkriju muškarci-žrtve trafikinga, kao i da im se pruži pomoć i zaštita, uključujući tu i siguran smještaj, kao što je predviđeno u Konvenciji?	-Nakon revidiranja Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima koji sadrži nacionalne referalne mehanizme za postupanje u odnosu na slučajeve trgovine ljudima, formiran je Koordinacioni tim za praćenje implementacije Sporazuma, koji ujedno predstavlja i operativni tim koji preduzima konkretne aktivnosti (u skladu sa Sporazumom) u odnosu na identifikaciju, pružanje pomoći i zaštite žrtava trgovine ljudima. Ovaj tim čine predstavnici-kontakt osobe svih nadležnih insitucija i organizacija potpisnika Sporazuma (Ministarstva unutrašnjih poslova, državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, JU Centra za zaštitu djece i porodice Bijelo polje, Crveni krst Crne Gore i 6 nevladinih organizacija). Na konsitutivnom sastanku Koordiancionog tima u revidiranom sastavu sačinjen je plan rada Koordinacionog tima kojim se predviđa da se tim sastaje minimum 2 puta godišnje kojom prilikom će ocjenjivati uspješnost sprovođenja Sporazuma u praksi, dok će se tim dodatno ad hoc sastajati u onim situacijama kada se na teritoriji Crne Gore identifikuje potencijalna žrtva trgovine ljudima. Potencijlnu žrtvu trgovine ljudima mogu identifikovati svi potpisnici Sporazuma, o čemu će odmah obavijestiti kontakt osobu Uprave policije. Sačinjena je i distribuirana lista kontakt osoba, koja su obavezne da budu 24 h na raspolaganju ovom timu u slučaju kada je neophodno žrtvi trgovine ljudima obezbjediti pomoć i zaštitu. Takođe,dogovoreno je da se tokom 2015. godine održe okrugli stolovi na lokalnom nivou, kojom prilikom će članovi Koordinacionog tima podsjetiti svoje kolege na lokalnom nivou o obavezama u odnosu na postupanje u slučajevima trgovine ljudima, a koje proizilaze iz Sporazuma, sa posebnim fokusom na identifikaciju i pružanje pomoći i zaštite potencijalnim/žrtvama

	trgovine ljudima. -Nakon identifikacije žrtve trgovine ljudima se upoznaju sa njihovim pravima od strane službenika policije, a po smještanju u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima i od strane aktivistkinja u Skloništu, među kojima je angažovana i diplomirana pravnica, kako bi žrtve upoznala sa svim njihovim pravima u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim standardima.
6. Molimo Vas da opišete na koji se način prepoznaje i ostvaruje potreba za obukom profesionalaca u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, kao i da ukažete na one kategorije zaposlenih koji prolaze kroz takvu obuku, bilo da se radi o obaveznoj ili obuci po izboru, sadržaju i glavnoj temi obuke, kao i sredstvima predviđenim za aktivnosti obuke. U slučaju da je ocjenjivan učinak obuke, molimo vas da nam dostavite rezultate.	- U Crnoj Gori funkcionišu specijalizovane institucije za obuku kadra zaposlenog u državnim organima i to: Uprava za kadrove- institucija koja realizuje i sprovodi obuke zaposlenih u organima državne uprave i lokalne samouprave, Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu – zadužen za edukaciju stučnih radnika zaposlenih u ustanovama socijalne i dječije zaštite, Policijska akademija – za edukacije namijenjene policijskim službenicima i Zavod za školstvo – za edukaciju nastavnog osoblja. U cilju sistemski osmišljenog pristupa edukaciji svih profesionalaca koji su uključeni u program borbe protiv trgovine ljudima/djece, dječje prostitucije, pornografije akreditovani su programi kod svih pobrojanih institucija koji tretiraju ove oblasti. Tako se u okviru Programa Uprave za kadrove od 2013.godine sprovode redovne polugodišnje obuke namijenjene svim onim predstavnicima institucija koji u skladu sa opisom posla koji obavljaju mogu doći u kontakt sa potencijalnim i žrtvama trgovine ljudima (inspekcijske službe zdravstveni radnici, zaposleni u Zavodima za zapošljavanje, u prihvatilištu za strance i Centru za azilante, zavodu za zapošljavanje, policijski službenici). Obuke imaju za cilj unapređivanje stručnih vještina za prepoznavanje odnosno proaktivnu identifikaciju, unapređenje vještina uzimanja iskaza od žrtava, posebno kada su žrtve djeca. Takođe u skladu sa Programom Uprave za kadrove polugodišnje se realizuju obuke namijenjene predstavnicima lokalne samouprave i odbornicima u lokalnim parlamentima sa ciljem podizanja nivoa svijesti o fenomenu trgovine ljudima/djece i zadobijanja njihove podrške za realizaciju ciljeva nacionalne politike borbe protiv ovih negativnih društvenih pojava na lokalnom nivou. Ove obuke se realizuju na teritorijalnom principu za sjeverni, centralni i južni region. Ove obuke prati i izrada Priručnika za praktičnu primjenu iz oblasti borbe protiv trgovine ljudima/djecom, koji ce polaznicima obuka biti koristan alat sa praktičnim savjetima o indikatorima trgovine ljudima, uzrocima i fazama tgovine ljudima, oblicima eksploatacije zrtava, kao I uspostavljenim mehanizmima u borbi protiv ovog problema. Njegovo izdavanje očekuje se krajem septembra, 2015. godine. Usljed kadrovskih promjena u institucijama te promjena trendova trgovine ljudima/djecom potrebno je u kontinuitetu nastaviti sa organizovanjem sistemskih obuka za predstavnike svih institucija uključenih u borbu protiv trgovine ljudima/djecom i to kroz više modula koji bi bili usmjereni na prevenciju, prepoznavanje potencijalnih žrtava, inicijalno upućivanje, zaštitu, krivično gonjenje izvrsilaca i reintegraciju žrtava. S' tim u vezi, nacionalnim strateškim dokumentom za borbu protim trgovine ljudima u poglavlju

	posvećenog edukaciji kao strateški cilj definisano je „Jačanje stručnih kapaciteta svih ciljnih grupa na polju borbe protiv svih oblika trgovine ljudima/djecom kroz proaktivnu identifikaciju, kvalitetnu zaštitu potencijalnih žrtava i efikasno krivično gonjenje izvršilaca“, kroz: Operativni cilj 1.1. Osnaživanje kapaciteta istražnih i pravosudnih organa u cilju poboljšanja proaktivne identifikacije potencijalnih žrtava trgovine ljudima i efikasnog krivičnog gonjenja izvršilaca Operativni cilj 1.2. Senzibilizacija socijalnih i zdravstvenih radnika za aktivno učešće u preventivnim aktivnostima, identifikaciji, pomoći i zaštiti žrtava trgovine ljudima Operativni cilj 1.3. Ojačati stručne kapacitete inspekcijskih službi, zaposlenih u novootvorenom prihvatilištu za strance, zavodu za zapošljavanje u odnosu na problematiku trgovine ljudima/djecom Operativni cilj 1.4. Senzibilizacija prosvjetnih radnika o specifičnostima prenošenja znanja o trgovini ljudima/djecom u školskim i vanškolskim aktivnostima Operativni cilj 1.5. Povećanje stepena senzibilnosti i učešća medija u podizanju nivoa svijesti javnosti o fenomenu trgovine ljudima/djecom i zaštiti podataka istih Operativni cil 1.6. Jačanje saradnje nadležnih organa u cilju čuvanja tajnim informacija koje bi mogle ugroziti oporavak zrtve trgovine ljudima Operativni cilj 1.7. Obezbijediti sprovođenje redovnih obuka na temu borbe protiv trgovine ljudima/djecom u okviru pripreme pripadnika oružanih snaga Crne Gore i pripadnika policije za učestvovanje u mirovnim misijama Operativni cilj 1.8. Obezbijediti informisanost diplomatsko konzularnog osoblja o specifičnostima djelovanja u slučajevima trgovine ljudima Operativni cilj 9. Ojačati kapacitete predstavnika lokalnih uprava na planu borbe protiv trgovine ljudima.. -U cilju zadobijanja podrške lokalne samouprave u borbi protiv trgovine ljudima u aprilu, 2015.godine Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa Upravom za kadrove je organizovala obuke za odbornike i zapošljene u organima lokalne samouprave Podgorice, Cetinja, Danilovgrada, Nikšića, Šavnika i Plužina, a uskoro će obuke ovog tipa biti održane za južni i sjeverni region. -Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu –kao novoosnovana institucija pokazala je otvorenost za akreditaciju programa koji će isključivo biti namijenjen edukaciji stručnih radnika zaposlenih u ustanovama socijalne i dječje zaštite. Naime uočivši da su upravo ove kategorije zaposlenih ključna karika u prevenciji, identifikaciji a posebno zaštiti žtrava svih krivičnih djela obuhvaćenih Protokolom – Kancelarija je zajedno sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori inicirala angažovanje eksperta koji će razviti program obuke i realizovati trening za za trenere – (ukupno 20, predstavnika iz različitih institucija) – od kojih će 5 trenera (po jedan iz policije, tužilaštva, zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i dva iz Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima,) koji se pokažu kao najbolji dobiti sertifikate UNICEF trenera i biti izabrani da dalje šire znanje svojim kolegama širom Crne Gore. Trening za trenere

	realizovaće se početkom juna mjeseca ove godine. Izabrani treneri će akreditovati program kod Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i organizovati prenošenje znanja kroz dvije faze projekta. Prva faza podrazumijeva obuku predstavnika institucija (stručni radnici u ustanovama socijalne i dječje zaštite, policajci, tužioci i predstavnici NVO) za sjeverni region, gdje je predviđeno organizovanje obuka u svim opštinskim centrima sjeverne regije (ukupno 5 obuka), i obuka tima za sprečavanje prosjačenja u ugovorenih brakova formiranih pri Centru bezbjednosti Podgorica. U okviru druge faze organizovaće se realizacija obuka za centralni i južni region. U daljem radu Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu ovi treneri biće angažovani u odnosu na program koji je akreditovan i u kontinuitetu prenositi znanje predstavnicima socijalne i dječje zaštite na teritoriji Crne Gore u skladu sa godišnjim Planovima rada, procjenama o potrebi obuke i procjenama sa terena- čime će se na sistemski način riješiti pitanje obuke pomenutih kategorija profesionalaca u odnosu na sva pitanja koja tretira protokol. -U organizaciji JU Policijske akademije i Uprave policije, održani su seminari na temu „Trgovina ljudim Cilj seminara je unaprjeđenje profesionalnih kompetencija policijskih službenika za efikasnije otkrivar dokazivanje i prevenciju krivičnih djela trgovine ljudima. U toku 2014. godine realizovana su dva seminara za 20 polaznika i to: -u periodu od 26-27.06.2014. godine realizovan je seminar za 11 polaznika - 10 službenika Uprave policije i jednog predstavnika Policijske akademije i -u periodu od 06-07.10.2014. godine realizovan je seminar za 19 službenika Uprave policije. Tokom seminara obrađene su sljedeće teme: o Izvori prava u oblasti suzbijanja trgovine ljudima, o Međunarodno pravo, o Suzbijanje trgovine ljudima u komparativnom zakonodavstvu, o Krivično zakonodavstvo Crne Gore i trgovina ljudima, o Osnovni, poseban i kvalifikovani oblici krivičnog djela trgovine ljudima, o Faze u procesu trgovine ljudima, o Modus operandi koji koriste delinkventi, o Dužničko ropstvo, o Izolacija, o Upotreba nasilja i straha, o Prepoznavanje potencijalne žrtve trgovine ljudima, o Signali koji upućuju da se radi o žrtvi trgovine ljudima, o Interaktivni odnos sa žrtvom, o Dokumentarni film.

	- U Upravi policije obuke u odnosu na trgovinu ljudima prvenstveno prolaze službenici koji konkretno rade na predmetima trgovine ljudima u Odsjeku za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. Obuke takodje pohađaju i službenici kriminalistčke policije koji su raspoređeni u Centrima bezbjednosti (lokalne policije) i to službenici koji rade kao sastavni dio Odsjeka za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije i službenici koji prate liniju krvnih delikata, maloljetničke delikvencije. - Tema "Trgovina ljudima, sa posebnim osvrtom na specifičnosti uzimanja iskaza od žrtava", posebno je predviđena u Opštem godišnjem programu edukacije Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije za 2015. godinu, u dijelu "Krivično-materijalne teme". Korisnici obuka su crnogorske sudije i tužioci. Prilikom izrade Opšteg godišnjeg programa obuke, Centar za edukaciju se rukovodi analizom potreba za obukom i to na osnovu: •Evaluacija upitnika poslatih svim sudijama i tužiocima o potrebama za obukom i analiza istih; •Evaluacija upitnika nakon svake posebne obuke koju Centar organizuje u toku godine i analiza istih; Analize strateških dokumenata iz oblasti pravosuđa u kojima je Centar prepoznat kao nadležna institucija za sprovođenje određenih mjera; •Relevantnih materijalnih i procesnih zakona koji su u radu i koji se planiraju usvojiti, kao i novousvojenih Zakona; •Davanja komentara i mišljenja Koordinacionog odbora Centra, tijela nadležnog za usvajanje ovog programa, a sačinjenog od strane predstavnika svih relevantnih instutucija pravosuđa. Unošenje naznačene teme u Opšti godišnji program obuke rezultat je i obaveze Centra saglasno mjeri broj 6.2.71. iz Akcionog plana za pregovaračko poglavlje 24, koja glasi: “U Program obuke nosilaca pravosudne funkcije uključiti obuke istih u odnosu na nova zakonska rješenja za krivično djelo trgovine ljudima, sa posebnim osvrtom na specifičnosti uzimanja iskaza od žrtava”. Osim toga, važno je napomenuti da Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije temu trgovine ljudima obrađuje i u širem smislu, u okviru aktivnosti kontinuirane edukacije Centra koje se odnose na institute i praksu u istraživanju, gonjenju i presuđenju u krivičnim djelima izvršenim na organizovan način, te kroz obuke o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim stvarima. Navedene aktivnosti edukacije Centar realizuje u saradnji i uz finansijsku podršku partnera - međunarodnih organizacija koje djeluju na teritoriji Crne Gore i koje su prepoznale značaj rada Centra i kontinuiranog unapređenja znanja sudija i tužilaca u krivičnopravnoj oblasti, u prvom redu Ambasade SAD-a i OSCE Misije u Crnoj Gori. Finansijska sredstva za navedene aktivnosti Centra se obezbjeđuju putem projekata međunarodnih partnera. Evaluacija obuka se radi na osnovu istraživanja kratkoročnog efekta obuke putem popunjavanja evaluacionih formulara o zadovoljstvu učesnika organizacijom, predavačima, temama, sa mogućnošću da predlože teme, metod i predavače za buduće aktivnosti obuke. U julu mjesecu 2014. godine, uz podršku UNODC-a, usvojen Regionalni program obuke u oblasti trgovine ljudima za krivičnopravne profesionalce iz Jugoistočne Evrope. Regionalni program je rezultat rada

	predstavnika nominovanih od strane institucija za obuku u pravosuđu iz zemalja Jugoistočne Evrope, a sadrži i metodologiju i materijal za obuku. Pregled aktivnosti koje je Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije sproveo u periodu 1.01.2013- 1.04.2015. godine na temu borbe protiv trgovine ljudima: - 5- 8. avgust 2013. godine – Izrael/Haifa, posredstvom Centra dvoje sudija (sudija Osnovnog suda u Podgorici i sudija Osnovnog suda u Nikšiću) učestvovalo je na Međunarodnom seminaru za sudije: ''Kritična uloga sudstva u borbi protiv trgovine ljudima''. Seminar je organizovan u saradnji Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OSCE), Kancelarije Ujedinjenih Nacija za drogu i kriminal (UNODC), Ministarstvom pravde Izraela, Međunarodne organizacije za migracije (IOM) zajedno sa izraelskom Agenijom za međunarodnu razvojnu saradnju (MASHAV) i Golda Meir Mount Carmel Međunarodnim Centrom za obuku (MCTC). Međunarodni seminar je imao za cilj da okupi sudije koji postupaju po predmetima trgovine ljudima, kako bi isti razmijenili iskustva i unaprijedili znanja u ovoj oblasti. Konktretnije teme seminara su bile: Međunarodni okvir za borbu protiv trgovine ljudima; Ključna pitanja i koncepti koji se javljaju u slučajevima trgovine ljudima; Trgovina ljudima u cilju prisilnog rada i radne eksploatacije; Psihološki simptomi žrtava trgovine ljudima; Evidentnih problema specifičnih za svedočenja žrtava; Najbolji postupci za zaštitu žrtava; Sankcije i efikasni pravni ljekove za žrtve, dekriminalizacije i nekažnjavanje žrtava; Značaj međunarodne saradnje. - 12-13. decembar 2013. godine – Budva/Bečići, u saradnji Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima Vlade Crne Gore, Ambasade SAD-a u Podgorici i Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, organizovan je Regionalni seminar na temu: "Krivično djelo trgovina ljudima - sprovođenje istraga - iskustva zemalja JIE". Na pomenutom seminaru su učestvovali predstavnici policije, tužilaštva i nacionalni koordinatori za borbu protiv trgovine ljudima iz sljedećih zemalja: Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Crne Gore, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Rumunije i Srbije, koji su predstavili nacionalni zakonodavni okvir u odnosu na trgovinu ljudima i relevantne slučajeve iz prakse. Akcenat je stavljen na razmjenu iskustava u sprovođenju istraga u vezi krivičnog djela trgovina ljudima, sa posebnim osvrtom na saradnju predstavnika policije i tužilastva, kao i na uzimanje iskaza od žrtava trgovine ljudima. Učesnici su, takođe, bili u prilici da čuju predavanja dva veoma iskusna tužioca iz SAD-a. Ispred Crne Gore na istoj su učestvovali 6 predstavnika sudstva i tužilaštva: 2 predstavnika Tužilačke organizacije (i 4 predstavnika sudstva. - 27- 29. maj 2014. godine – U Bečićima, Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije Crne Gore u saradnji sa UNODC organizovao je Regionalnu radionicu za razvijanje regionalnog programa rada o trgovini ljudima za krivičnopravne profesionalce iz Jugoistočne Evrope. Radionica je imala za cilj da okupi kontakt osobe nominovane od strane institucija za obuku u pravosuđu iz zemalja Jugoistočne Evrope sa ciljem razvijanja Regionalnog programa rada o trgovini ljudima za krivičnopravne

	profesionalce, razvijanja metodologije i materijala za obuku, kao i planiranja dvodnevne obuke u junu 2014. godine koja će biti zasnovana na Regionalnom programu rada kako bi se praktično testirala efikasnost istog. Istovremeno, radionica je predstavljala trening za trenere i učesnici su nakon obuke bili u mogućnosti da prenose stečeno znanje. Na regionalnoj radionici prisustvovali su predstavnici Bosne i Hercegovine, Kosova, Albanije, Hrvatske, Makedonije, Srbije i Crna Gore. - 24- 25. jun 2014. godine – Beograd, u saradnji Pravosudne Akademije Republike Srbije i UNDOC-a organizovan ''Regionalni pilot treningu u oblasti trgovine ljudima za krivičnopravne profesionalce iz Jugoistočne Evrope (JIE). Nakon održavanja regionalne radionice u Budvi 27-29. maja 2014. godine, u saradnji UNODC-a i Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije Crne Gore, koja je imala za cilj da okupi kontakt osobe nominovane od strane institucija za obuku u pravosuđu iz JIE radi razvijanja Regionalnog JIE programa rada, razvijanja metodologije i materijala za obuku na osnovu Regioanlanog JIE programa rada, ova dvodnevna pilot obuka je bila usmjerena na praktično testiranje efikasnosti Regionalnog JIE programa rada. -Obuka nastavnika osnovnih i srednjih škola za program borbe protiv trgovine ljudima je akreditivana kao program stručnog usavršavanja nastavnika i po njemu se odvijaju obuke nastavnika Građanskog vaspitanja i Građanskog obrazovanja u osnovnim i srednjim školama (akreditacija programa od Nacionalnog savjeta za obrazovanje). - Shodno Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti aprila 2014. godine osnovan je Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, misija Zavoda ogleda se u slijedećem: -praćenje kvaliteta stručnog rada i usluga u ustanovama socijalne i dječje zaštite; pružanje stručne supervizijske podrške radi unapređenja stručnog rada i usluga socijalne i dječje zaštite; obavljanje poslova licenciranja stručnih radnika i izdavanje licence za rad u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna i dječja zaštita; obavljanje stručnih i organizacionih poslova u postupku akreditacije programa obuke, odnosno programa pružanja usluga kojim se obezbeđuje stručno usavršavanje stručnim radnicima i stručnim saradnicima i pružaocima usluga; donošenje Etičkog kodeksa za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite; istraživanje socijalnih prava i problema, djelatnosti i efekata socijalne i dječje zaštite; izradu analiza i izvještaja i predlaganje mjera za unapređenje u oblasti socijalne i dječje zaštite; razvijanje sistema kvaliteta u socijalnoj i dječjoj zaštiti, koordiniranje razvoja standarda usluga i predlaganje organu državne uprave nadležnom za poslove socijalnog staranja,unapređenje postojećih i uvođenje novih standarda; učestvovanje u izradi, sprovođenju, praćenju i ocjeni efekata primjene strategija, akcionih planova, zakona i drugih propisa koji se odnose na razvoj djelatnosti socijalne i dječje zaštite; organizovanje stručnog usavršavanja stručnih radnika i stručnih saradnika; sačinjavanje i publikovanje monografije, časopisa i zbornika radova, stručnih priručnika, vodiča, informatora, studija i primjera dobre prakse; informisanje stručne i šire javnosti o sprovođenju socijalne i dječje zaštite,

	ukazivanje na potrebe i probleme korisnika, a posebno korisnika iz osjetljivih društvenih grupa. Ostvarivanjem navedenih poslova Zavoda stvaraju se uslovi za kontinuirano stručno usavršavanje stručnih radnika i stručnih saradnika u cilju unapređenja i postizanja boljeg kvaliteta usluge krajnjim korisnicima. U izvještajnom periodu, uz podršku TAIEX instrumenta Evropske komisije, stručni radnici JU Centra „Ljubović“ su učestvovali na sljedećim obukama: rehabilitacija i resocijalizacija korisnika psihoaktivnih supstanci, zaštita prava pripadnika LGBT zajednice, prevencija i borba protiv trgovine ljudima. - Ministarstvo zdravlja se Sporazumom o međusobnoj saradnji državnih institucija i nevladinih organizacija u oblasti borbe protiv trgovine ljudima (koji je potpisan 18.10.2013. god.), obavezalo da će sa stranama potpisnicama učestvovati u obukama u cilju edukacije zdravstvenih radnika, kako bi se postigli ciljevi navedeni u pomenutom Sporazumu i Aneksu sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti zdravstvene zaštite. Dalje, zdravstveni radnici su prisustvovali, prisustvovaće i dalje, svim obukama za koje Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima) ocijeni da su korisne i potrebne. Obukama prisustvuju zdravstveni radnici iz Zavoda za hitnu medicinsku pomoć, Instituta za bolesti djece i Urgentnog centra Kliničkog centra Crne Gore. Naravno, po potrebi, na obukama su stručnjaci i iz drugih ustanova zdravstvenog sistema. Predstavnik Ministarstva zdravlja je u svakodnevnom telefonskom kontaktu sa direktorima pomenutog Zavoda i Urgentnog centra, a svaka tri mjeseca ima sastanke, na licu mjesta, sa zaposlenima, u prostorijama Zavoda za hitnu medicinsku pomoć i Urgentnog centra sa temom trafikinga. -Kada je u pitanju Centar za tražioce azila, obučavaju se službena lica koja su u konstantnom kontaktu sa licima iz sistema azila, kojima je rad za prepoznavanje ugroženih grupa u opisu posla, kao što su: psiholog, socijalni radnik, vaspitač i medicinsko osoblje. Obuke na ovu temu koje su prošli službenici Centra za tražioce azila su sledeće: • Obuka u organizaciji Kancelarije nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i Uprave za kadrove. Obuku je prošlo 5 službenika Centra za tražioce azila na temu jačanje vještina rane identifikacije potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori. • Obuka, organizovana od strane Sigurne ženske kuće. Obuku su prošla 4 službenika Centra na temu prepoznavanje znakova i postupanje sa žrtvama trgovine ljudima i žrtvama nasilja. -Sekretari opštinskih organizacija Crvenog krsta Crne Gore prosli su obuku iz oblasti Borba protiv trgovine ljudima. Prezentacije su organizovane regionalno, tri obuke, za sjever, jug i centralni dio. Jedna prezentacija je bila organizovana u trajanju od cetiri sata, prezentacija o programu, diskusija o programu, rijec relevantnih institucija koje saradjuju na programu i primjeri iz opstinskih organizacija. Relevantne institucije koje su ucestvovale su predstavnici Ministarstva unutrasnjih poslova, predstavnici Centra za socijalni rad, predstavnici medija, predstavnici jedne osnovne i jedne srednje skole, iz nekih gradova predstavnik Doma zdravlja. Prezentacije su organizovane sa ciljem

	senzibilizacije sekretara, kao pofesionalaca u Crvenom krstu i najodgovornijih osoba u organizaciji za organizaciju posla, za daljim predstavljanjem teme i organizovanjem obuka na razlicitim nivoima i za razlicite ciljne grupe. Na redovnom, godisnjem nivou, organizuju se obuke za volontere, a škole ili grupe koje pokazu interesovanje, organizuju se seminari i predavanja. -NVO Crnogorski ženski lobi je do sada sprovela obuke o problemu trafikinga sa sledecim kategorijama profesionalaca,, i to za policiju, socijalne radnike, sudije, tužioce, advokate, prosvjetne radnike, zdravstene radnike, predstavnikee civilnog sektora koji se bave ovom problematikom. Procjenu za potrebu obuke CŽL vrši na osnovu saznanja od institucija ili ličnih kontakata, da je takva vrsta edukacije neophodna jer dolaze u kontakt sa potencijalnim žrtvama trafikinga kao pružaoci pomoći i podrške. Glavne teme kroz obuku su : Identifikacija, Pomoć i podrška, Pokazivanje empatičnosti i razumijevanja kroz prvi intervju, Smještaj i pomoć koja se nudi Nediskriminatorski odnos, Upoznavanje žrtve sa njenim pravima. *Napomena: Detaljnije informacije o obukama na temu trgovine ljudima/djecom su detaljno naborjane u Aneksu u prilogu Izvještaja.*
Posebne mjere koje se odnose na djecu (Član 5,10,11,12,14, 15,16, 28 i 30) 7. Molimo da navedete da li je i na koji način konkretizovano pitanje trgovine djece u vašoj zemlji. Ukoliko postoje nadležne institucije koje imaju primat u borbi protiv trgovine djecom ili neki konkretni državni mehanizam za davanje uputa djeci žrtvama trafikinga, molimo vas da nas izvijestite o tome.	- Krivični zakonik Crne Gore sadrži niz djela kojima se trgovina djecom/maloljetnim licima propisuje kao krivično djelo i to: „trgovina ljudima“(član 444), „trgovina maloljetnim licima radi usvojenja“(član 445), „zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu“ (član 446), „podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa“(član 209), „posredovanje u vršenju prostitucije“(član 210), „dječja pornografija“(član 211), „navođenje maloljetnog lica da prisustvuje vršenju krivičnih djela protiv polne slobode“(član 211a), „mamljenje djeteta u cilju vršenja krivičnih djela protiv polne slobode“(član 211b), ”trgovina djelovima ljudskog tijela”(član 295a), “oglašavanje trgovine djelovima ljudskog tijela”(član 295b), „nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi“(član 405). U skladu sa GRETA peporukom iz I evaluacionog kruga izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika CG izvršena je izmjena člana 445 kojim se definiše KD trgovina djecom na način što je umjesto termina dijete uveden termin maloljetno lice, čime je pomjerena starosna granica sa 14 na 18 godina starosti za djecu, tj.maloljetna lica žrtve trgovine ljudima. Član 445 kojim se posebno definiše trgovina maloljetnim licima radi usvojenja glasi: „Trgovina maloljetnim licima radi usvojenja“ (1) Ko oduzme maloljetno lice radi njegovog usvojenja protivno važećim propisima ili ko usvoji takvo lice ili posreduje u takvom usvojenju ili ko u tom cilju kupi, proda ili preda drugo lice koje nije navršilo četrnaest godina ili ga prevozi, obezbjeđuje mu smještaj ili ga prikriva, kazniće se zatvorom od jedne do pet godina. (2) Ko se bavi vršenjem djelatnosti iz stava 1 ovog člana ili je djelo izvršeno na organizovan način od strane više lica, kazniće se zatvorom najmanje tri godine.“ U većini ostalih gore navedenih krivičnih djela koja se direktno ili indirektno odnose na KD trgovina

	ljudima zaprijećene su posebne kazne ako je djelo učinjeno prema maloljetnom licu. - Nakon revidiranja Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima koji sadrži nacionalne referalne mehanizme za postupanje u odnosu na slučajeve trgovine ljudima, formiran je Koordinacioni tim za praćenje implementacije Sporazuma, koji ujedno predstavlja i operativni tim koji preduzima konkretne aktivnosti (u skladu sa Sporazumom) u odnosu na identifikaciju, pružanje pomoći i zaštite žrtava trgovine ljudim, *sa posebnim fokusom na žene i djecu žrtve trgovine ljudima*. Ovaj tim čine predstavnici-kontakt osobe svih nadležnih insitucija i organizacija potpisnika Sporazuma (Ministarstva unutrašnjih poslova, državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljuduima, JU Centra za zaštitu djece i porodice Bijelo Polje, Crveni krst Crne Gore i 6 nevladinih organizacija). Ovim timom rukovodi Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima. Na konstitutivnom sastanku Koordiancionog tima u pomenutom sastavu dogovoreno je da tim sastaje minimum 2 puta godišnje kojom prilikom će ocjenjivati uspješnost sprovođenja Sporazuma u praksi, dok će se tim dodatno ad hoc sastajati u onim situacijama kada se na teritoriji Crne Gore identifikuje potencijalna žrtva trgovine ljudima. Potencijalnu žrtvu trgovine ljudima mogu identifikovati svi potpisnici Sporazuma, o čemu će odmah obavijestiti kontakt osobu Uprave policije. Sačinjena je i distribuirana lista kontakt osoba, koja su obavezne da budu 24 h na raspolaganju ovom timu u slučaju kada je neophodno žrtvi trgovine ljudima obezbjediti pomoć i zaštitu. -U slučajevima maloljetnih žrtava trgovine ljudima za iste se imenuje staralac nadležnog Centra za socijalni rad koji neposredno sarađuje sa ostalim članovima Koordinacionog tijela u cilju donošenja odluke koja je u najboljem interesu djeteta/maloljetnog lica. - Ministarstvo rada i socijalnog staranja je donijelo akt o osnivanju Savjeta za prava djeteta, a njegova nadležnost je proširena na sve oblasti definisane UN Konvencijom o pravima djeteta. Osnovni zadaci Savjeta za prava djeteta su da prati implementaciju Nacionalnog plana akcije za djecu. Članovi SPD-a su i predstavnik djeteta (čime je obezbijeđena participacija djece u pripremi i realizaciji javnih politika koje se tiču njihovog društvenog položaja), kao i tri predstavnika civilnog sektora. U okviru Reforme sistema socijalne i dječje zaštite podržane od strane Evropske unije (IPA 2010), uz podršku međunarodnih eksperata obezbijeđenih od strane UNICEF-a i kroz niz konsultacija sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i centrima za socijalni rad, razvijena je jedinstvena metodologija prikupljanja podataka o djeci u sistemu socijalne i dječje zaštite. Ova metodologija usklađena je sa međunarodnim standardima prikupljanja ovakvih podataka kao i relevantnim nacionalnim propisima Na osnovu razvijene metodologije izrađen je softver koji je početkom 2013.godine instaliran u svim centrima za socijalni rad i službama na lokalnom nivou i u Ministarstvu rada i socijalnog staranja na centralnom nivou. Aplikacija, pored obrazaca za unos ličnih podataka i evidentiranje pruženih

	mjera/usluga sadrži i 50 indikatora na nacionalnom nivou koji se izračunavaju automatski na osnovu unešenih podataka. Indikatori su vezani za siromaštvo djece, djecu koja su u formalnom sistemu zbrinjavanja, djecu sa smetnjama u razvoju, djecu iz porodica sa problematičnim odnosima, djecu u sukobu sa zakonom, zatim postoje intersektorski podaci iz oblasti zdravstva i obrazovanja, kao i o pružaocima usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite. U 2014. godini nastavljeno je sa realizacijom projekta „Socijalni karton - Informacioni sistem socijlnog staranja (ISSS)“ u Crnoj Gori. Ukupna vrijednost projekta je 1.279.979,00 €, a finansira ga Vlada Crne Gore sa 1.151.981,00 €, dok UNDP učestvuje sa 127.998,00€. Projekat “Socijalni karton – Informacioni sistem socijalnog staranja” je realizovan kao Faza I razvoja Integralnog informacionog sistema socijalnog staranja (ISSS), u periodu 2012-2014. godine. Po uspješno sprovedenoj implementaciji Faze I: *Socijalni karton – Informacioni sistem socijalnog staranja*, odlučeno je da se pristupi izgradnji *Faze II: Integrisani informacioni sistema socijalnog staranja* (2015-2017. godine). -Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu –kao novoosnovana institucija pokazala je otvorenost za akreditaciju programa koji će isključivo biti namijenjen edukaciji stručnih radnika zaposlenih u ustanovama socijalne i dječje zaštite. Naime identifikovavši činjenicu da su upravo ove kategorije zaposlenih ključna karika u prevenciji, identifikaciji a posebno zaštiti žtrava svih krivičnih djela obuhvaćenih Protokolom – Kancelarija je zajedno sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori inicirala angažovanje eksperta koji će razviti program obuke i realizovati trening za za trenere – (ukupno 20, predstavnika iz različitih institucija) – od kojih će 5 trenera (po jedan iz policije, tužilaštva, zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i dva iz Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima,) koji se pokažu kao najbolji dobiti sertifikate UNICEF trenera i biti izabrani da dalje šire znanje svojim kolegama širom Crne Gore. Trening za trenere realizovaće se početkom juna mjeseca ove godine. Izabrani treneri će akreditovati program kod Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i organizovati prenošenje znanja kroz dvije faze projekta. Prva faza podrazumijeva obuku predstavnika institucija (stručni radnici u ustanovama socijalne i dječje zaštite, policajci, tužioci i predstavnici NVO) za sjeverni region, gdje je predviđeno organizovanje obuka u svim opštinskim centrima sjeverne regije (ukupno 5 obuka), i obuka timova za sprečavanje prosjačenja u ugovorenih brakova formiranih pri Centru bezbjednosti Podgorica. U okviru druge faze organizovaće se realizacija obuka za centralni i južni region. U daljem radu Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu ovi treneri biće angažovani zu odnosu na program koji je areditovan i u kontinuitetu prenosti znanje predstavnicima socijalne i dječje zaštite na teritoriji Crne Gore u skladu sa godišnjim Planovima rada, procjenama o potrebi obuke i procjenama sa terena- čime će se na sistemski način riješiti pitanje obuke pomenutih kategorija profesionalaca u odnosu na sva pitanja koja tretira protokol.

8. Koje se praktične mjere preduzimaju u cilju smanjenja osjetljivosti djece u pogledu trgovine ljudima, i stvaranja bezbijednog okruženja[2] za njih, tu podrazumijevajući: a) Omogućavanje prijavljivanja svakog djeteta pri rođenju, naročito kad dolazi iz socijalno ugroženih grupa; b) Podizanje nivoa svijesti u pogledu trgovine ljudima kroz obrazovanje; c) Obuka profesionalaca koji rade sa djecom.	-*Omogućavanje prijavljivanja svakog djeteta pri rođenju, naročito kad dolazi iz socijalno ugroženih grupa:* U cilju poboljšanja ukupnog položaja socijalno ugroženih grupa, naročito RAE populacije i njihove uključenosti u društvo Vlada Crne Gore je usvojila niz strateških dokumenata: • **Nacionalni akcioni plan za „Dekadu uključenja Roma 2005. – 2015"-**U cilju poboljšanja ukupnog položaja Roma i njihove uključenosti u crnogorsko društvo, Vlada je 2005.godine usvojila Akcioni plan za implementaciju projekta „Dekada uključenja Roma 2005-2015". Ovaj plan obuhvata i domicilne i raseljene Rome koji trenutno borave u Crnoj Gori i obuhvata oblasti obrazovanja, **zdravstva**, zapošljavanja i stanovanja. **A u oblasti zdravstva planom je predviđeno: Očuvanje i unaprijeđenje zdravlja i prevencije bolesti romske populacije, integrisanje programa zaštite i poboljšanja zdravlja Roma u aktivnosti zdravstvene službe, zdravstveno istraživanje radi analize zdravstvenog stanja RAE populacije i smanjenje vrijednosti pokazatelja mortaliteta i morbiditeta, posebno onih preventabilnog karaktera.** • **Strategija za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008. – 2012-** Imajući u vidu da su Akcionim planom tretirane samo oblasti obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene zaštite i stanovanja, Vlada je 08.11.2007. godine usvojila Strategiju za poboljšanje položaja Roma. Strategijom se definišu mjere i aktivnosti u narednom četvorogodišnjem periodu sa pravnog, političkog,ekonomskog, socijalnog, urbanističko-komunalnog, obrazovnog, kulturno-informativnog, **zdravstvenog aspekta**, kao i nosioci aktivnosti, dinamika realizacije i finansijska sredstva. • **Nacionalna strategija za trajno rješavanje problema izbjeglica i interno raseljenih lica-** Posebna pažnja posvećena je ranjivim grupama među kojima su osobe sa invaliditetom, izbjeglice i raseljena lica, kao i Romi, Aškelji i Egipćani koji spadaju u najranjivije grupe. Strategijom su u skladu sa međunarodnim standardima, predviđena tri rješenja:repatrijacija, lokalna integracija i odlazak u treće zemlje. Svih ovih godina se u Crnoj Gori sprovodi faktička socio-ekonomska integracija raseljeničke populacije. Od početka su ova lica uključena u redovni formalniobrazovni sistem i obezbjeđena ima je

[2] Koncept proaktivnog okruženja, kako ga promoviše UNICEF, sadrži osam ključnih komponenti:
- Zaštita ljudskih prava od nepovoljnih stavova, tradicije, običaja, postupaka i radnji;
- Posvećenost Vlade zaštiti i ostvarivanju prava djece;
- Otvoreni razgovori i angažovanje u pogledu pitanja o zaštiti djeteta;
- Izrada i donošenje zakona u pogledu zaštite;
- Kapaciteti onih koji se bave tim poslom i koji su u kontaktu sa djecom, porodicama i zajednicama u cilju dječje zaštite,
- Životne vještine, znanja i učešće djece;
- Uspostavljanje sistema praćenja i izvještavanja o slučajevima zloupotrebe;
- Programi i usluge koje djetetu žrtvi trgovine ljudima omogućavaju oporavak i ponovnu integraciju.

zdravstvena zaštita.

- **Rezultati reforme zdravstva na RAE populaciju su:**
  - ❖ Zdravstvenu zaštitu RAE populacija ostvaruje na teret sredstava države, na osnovu zdravstvenih kartona, u zdravstvenim ustanovama na svim nivoima zdravstvene zaštite, što obezbjeđeđuje kvalitetanpristup zdravstvenoj zaštiti i poboljsanje polozaja RAE populacije.
  - ❖ Uveden je informacioni sistem kojim je omogućeno ažuriranje podataka o zdravstvenom stanju, pravima i programima namijenjenihunapređenju zdravlja RAE.
- ❖ Realizacija edukativnih zdravstvenih programa iz oblasti zdravih stilova života, reproduktivnog zdravlja, pripreme žena za materinstvo u romskim kampovima, u centrima za podršku je poseban doprinos očuvanju zdravlja ove populacije.

-Značajan doprinos očuvanju i unaprjeđenju zdravlja ove populacije predstavlja Uredba o ostvarivanju prava raseljenih lica iz bivših jugogoslovenskih republika i interno raseljenih lica sa Kosova, koju je donijela Vlada, sa ograničenim važenjem, do regulisanja njihovog statusa u skladu sa Zakonom o strancima, kojom se ta lica potpuno izjednačavaju u ostvarivanju prava sa građanima Crne Gore. Može se reći da se veliki dio aktivnosti planiranih Akcionim planom za implementaciju projekta „Dekada uključenja Roma 2005-2015“, realizuje u svakodnevnom radu zdravstvenih institucija.

- **Zdravlje i zdravstvena zaštita Roma u Crnoj Gori**

Prema podacima iz Strategije za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008.- 2012. (politika Vlade prema romskoj manjini), životni vijek lica romske populacije znatno je kraći od ostatka stanovništva u Crnoj Gori, a žene u prosjeku rađaju 4,7 djece. Iako su svi Romi,, koji su stekli pravo boravka u Crnoj Gori, zdravstveno osigurani i time ostvaruju sva prava na osnovni paket zdravstvenih usluga, kao i ostali građani Crne Gore, rijetko i neredovno posjećuju ljekare, najčešće, tek kada se jave simptomi bolesti. Veliki broj romskih žena veoma rijetko posjećuje ljekare, posebno ginekologe. Međutim, činjenica je da su sve romske žene obuhvaćene zdravstvenom zaštitom na porođaju, što je od posebnog značaja, naročito za žene koje žive u kampovima i koje su se neposredno nakon dolaska u Crnu Goru, gotovo isključivo porađale van bolnice.

-U cilju realizacije postavljenih ciljeva, vezano za romsku populaciju, odrađene su sljedeće aktivnosti na polju:

Smanjenja uticaja siromaštva i slabog obrazovanja na zdravlje i zdravstvenu zaštitu, posebno preventivnu, romske populacije – Crveni krst je u saradnji sa Institutom za javno zdravlje, realizovao Projekat: *“Međusektorska inicijativa na prevenciji bolesti i posebno obrazovanje za raseljene Rome na Koniku”,* koji je imao za cilj jačanje kapaciteta u zajednici za informisanje i edukaciju Roma, posebno romskih žena u vezi sa najčešćim oboljenjima preventabilnog karaktera. Tom prilikom su najugroženiji dio Romske populacije (žene i djecu u Romskim kampovima) posjetili veliki broj specijalista sa

	različitih nivoa zdravstvene zaštite i odradili radionice vezane za prevenciju najprisutnijih zdravstvenih problema. Osim toga, koordinatori Crvenog Krsta su na preporuke zdravstvenih radnika razgovarali sa ženama i djecom na teme promocije zdravlja i prevencije oboljenja. Pripremljeni su promotivni materijali koji će poslužiti voditeljima radionica da adekvatnije i sveobuhvatnije približe temu kojom se bave, ciljnoj populaciji. Očuvanja i unaprijeđenja zdravlja i prevencije bolesti romske populacije, odnosno podizanje opšteg kvaliteta zdravstvene zaštite za romsku populaciju – Pored toga što svi Romi imaju prava na izbor svog doktora, takođe ostvaruju prava na zadovoljenje svojih zdravstvenih potreba u samim kampovima, jer doktori domova zdravlja na čijoj teritoriji egzistiraju romski kampovi, obavljaju pružanje zdravstvenih usluga u samom kampu (čak i za one Rome koji nijesu stekli prava za boravak u Crnoj Gori), za određeni vremenski period. Time se zdravstvena zaštita ovoj ugroženoj populacionoj grupi učinila dostupnijom i pristupačnijom. Uključenja što većeg broja Roma - RAE, posebno žena i djece u osnovni paket zdravstvene zaštite, naročito na primarnom nivou. Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju, svaki građanin Crne Gore ima prava na zadovoljenje zdravstvenih potreba iz domena osnovnog paketa zdravstvenih usluga. Prema podacima Instituta za javno zdravlje obuhvat romske djece u kampovima je veća od 90%. Za sve ostale usluge pružene Romima se ne može dati pouzdan podatak, jer se podaci o pruženim zdravstvenim uslugama stanovništvu Crne Gore ne vode ni prema jednoj karakteristici korisnika. Svakih 30 dana vrši se revizija vakcinalnih kartona romske djece predškolskog uzrasta Izbjegličkog naselja, i pišu se pozivi djeci koja treba da prime vakcinu. Pozivi se distribuiraju uz pomoć dva radnika iz kampa, koji dobro poznaju stanovnike Kampa, te im lično uručuju pozive za vakcinaciju djece. Prilikom dolaska na vakcinaciju, često se dešava da ova djeca nemaju dokumentaciju – nemaju validnu zdravstvenu knjižicu ili nemaju nikakvu dokumentaciju, još nijesu riješila svoj status u Crnoj Gori ili ne postoje u sistemu evidencije u Fondu zdravstva (po našoj evidenciji takve djece je 10 - 15 %). Naravno, i ta djeca se redovno vakcinišu, a pedijatrijski tim roditeljima te djece daje vakcinalne knjižice, u kojima se evidentiraju primljene vakcine. Prilikom kampanjske vakcinacije ova djeca se evidentiraju u naše protokole – evidencija u fakture, u knjigu vakcinalnih kartona i u pojedinačne vakcinalne kartone, dakle vodi se uredna evidencija vakcinacije djece koja postoje u Kampu. Od 2009.godine postignut je dogovor Min.zdravlja sa Crvenim Krstom Crne Gore, koji svaki mjesec šalje spisak novorođene djece u Kampu, tako da se i ona mogu pozivati na vakcinaciju. Posljednjih godina, žene iz kampa djecu uglavnom rađaju u bolnici. Djecu koja se rode u samom Kampu (njih je malo) vakciniše pedijatrijski tim BCG vakcinom, prilikom izvođenja kampanjske vakcinacije u samom Kampu. Uključenje svih Roma - RAE u Crnoj Gori u sistem obaveznog zdravstvenog osiguranja – svi građani Crne Gore imaju prava na obavezan paket zdravstvenih usluga po osnovu plaćanja doprinosa za zdravstvenu

	zaštitu ili za nezaposlene plaćanje od strane budžeta države, te ova prava podrazumijevaju i Rome. Aktivnosti koje su planirane u cilju realizacije postavljenih ciljeva, su organizovanje i sprovođenje detaljnog istraživanja o stanju zdravlja, uspostavljanje i sprovođenje kontrola trudnica i djece, obezbjeđenje redovne zdravstvene njege invalida, starih i nemoćnih lica, preduzimanje odgovarajućih aktivnosti, posebno uz pomoć međunarodne zajednice, da se licima romske manjine obezbjedi pristup sekundarnom i tercijalnom programu zdravstvene zaštite, kadrovsko i tehničko jačanje domova zdravlja i ambulanti na područjima na kojima boravi veći broj Roma - RAE; preduzimanje medicinskih i edukativno-vaspitnih programa radi poboljšanja reproduktivnog zdravlja i obezbjeđenja zdravog potomstva romske populacije, sprovođenje mjera stalnog nadzora i evaluacije zdravstvene zaštite, što uključuje i ispitivanje mišljenja korisnika, kako bi se nedostaci otklanjali, stipendiranje, obrazovanje i osposobljavanje medicinskog kadra iz romske populacije, organizovanje stalnih edukativno-vaspitnih i informativnih aktivnosti i kampanja radi podizanja svijesti romske populacije o značaju zdravstvene zaštite. Polazne osnove za definisanje zdravstvene politike Crne Gore, posebno za davanje prioriteta zdravstvenoj zaštiti romske populacije, nalaze se u sledećim međunarodnim dokumentima i preporukama: Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Deklaracija Svjetske zdravstvene organizacije o odgovornosti državnih zdravstvenih organa svake zemlje, Preporuka Svjetskog samita UN o prevazilaženju socijalnih razlika, Milenijumski ciljevi razvoja (od osam definisanih ciljeva, tri su direktno povezana sa zdravstvenom zaštitom stanovništva: smanjivanje smrtnosti djece predškolskog uzrasta, smanjivanje maternalne smrtnosti i sprečavanje širenja HIV-a (side i drugih bolesti), Na Nacionalnom nivou pravo na zdravstvenu zaštitu zagarantovano je svim građanima Crne Gore, bez obzira na nacionalnu, etničku i vjersku pripadnost Ustavom, kao i nizom zakona i ostalih normativnih akata kojima se reguluiše ovo pravo. Strategija za smanjenje siromaštva u okviru svojih prioriteta izdvaja programe zdravstvene zaštite za najugroženije grupe, uključujući i Rome.U ciljeve Strategije ubrajamoravnopravan i jednak pristup zdravstvenoj zaštiti za sve građane, smanjenje nejednakosti u dostupnosti i obezbjeđivanje finansijski pristupačnih usluga. - Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je u cilju sprječavanja mladih da postanu žrtve trgovine ljudima razvila Program za obuku nastavnika pod nazivom „Integrisanje principa prevencije u borbi protiv trgovine ljudima/djecom kroz obrazovni sistem“ koji je akreditovan od strane Zavoda za školstvo Crne Gore. Ovakav pristup će osigurati održivost projekta budući da su nastavnici građanskog vaspitanja/obrazovanja nakon pređene obuke u mogućnosti da samostalno izvode ovaj preventivni i edukativni program kao sastavni dio svakodnevnih aktivnosti. Realizaciji ovog značajnog projekta podršku je pružilo Ministarstvo prosvjete Crne Gore, a isti je finansijski podržan od strane UNICEF-a. Kao rezultat uspješne implementacije ovog projekta trgovina ljudima/djecom će se od septembra 2015.godine izučavati kao zasebna jedinica u okviru predmeta Građansko obrazovanje i vaspitanje u svim osnovnim i srednji školama u Crnoj Gori. Nadalje, u sklopu projekta je izrađen i Priručnik “Metode

	prenošenja znanja o trgovini ljudima/djecom u osnovnim i srednjim školama“ namijenjen je nastavnicima kao edukovanim stručnjacima osposobljenim da razviju sistem vrijednosti i sposobnosti učenika i smanje njihov rizik od trgovine ljudima. Priručnik ima za cilj da pruži pomoć nastavnicima građanskog vaspitanja, ali i nastavnicima drugih predmeta u dijelu organizacije samog procesa učenja o trgovini ljudima, kao i osmišljavanju načina prezentacije ovih sadržaja učenicima kroz nastavu, kao i kroz vannastavne aktivnosti. Priručnik sadrži teorijski dio koji objedinjava važne informacije iz različitih segmenata borbe protiv trgovine ljudima i praktični dio koji donosi prijedloge načina organizacije. Do sada je ukupno obučeno 70 natsavnika Građanskog obrazovanja i vaspitanja. **-**Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnju sa Ministartsvom prosvjete i NVO-ama potpisinicama Sporazuma o sardanji organizuju dodatne seminare, okrugle stolove i radionice na temu trgovine djecom o kojima izvješatavamo detaljno u Aneksu. U okviru zajedničkog projekta nevladinih organizacija CEDEM i Crnogorski ženski lobi pod nazivom “Podržimo žrtve trafikinga, dječjeg prosjačenja i prislinih brakova” u februaru 2015.godine publikovan je Priručnik o trgovini ljudima za zaposlene u socijalnim službama i službama za sprovođenje zakona. -Svake godine, u cilju obilježavanja Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima I čas u svim osnovnim i srednjim školama u CG je posvećen temi trgovine ljudima/djecom u ciju podizanja svijesti učeničke popuilacije o ovom fenomenu. -Prema posljednjem istraživanju o znanju, stavovima i ponašanju građana Crne Gore prema djeci sa smetnjama u razvoju, koje je sprovedeno u okviru kampanje “Govorimo o mogućnostima” u decembru 2013, Crna Gora vidno napreduje na putu da postane inkluzivno društvo. Kao rezultat zajedničkih napora koalicije partnera za inkluziju, koja je formirana u okviru kampanje i koju predvode Vlada Crne Gore i UNICEF, procenat građana Crne Gore kojima je neprihvatljivo da dijete sa smetnjama u razvoju ide u isto odjeljenje sa njihovim smanjio se sa 64% u avgustu 2010, na 20% u decembru 2013. To znači da 80% građana sada podržava inkluzivno obrazovanje u Crnoj Gori. Takođe, svaki drugi građanin sada prihvata da dijete sa smetnjama u razvoju može biti najbolji prijatelj njegovog djeteta. Procenat onih kojima je to neprihvatljivo smanjio se sa 77% u avgustu 2010. na 49% u decembru 2013. Istovremeno se povećala i svijest građana o osnovnom ljudskom pravu i potrebi svakog djeteta, bez obzira da li ima smetnje u razvoju, da raste u toplom porodičnom okruženju. Naime, procenat ljudi koji smatraju da je za djecu sa smetnjama u razvoju koja su bez roditeljskog staranja bolje da odrastaju u hraniteljskoj porodici nego u instituciji povećao se sa 51% u avgustu 2010. na 73% u decembru 2013. Kampanja “Govorimo o mogućnostima” počela je odmah nakon što je završeno istraživanje na nacionalno raprezentativnom uzorku u avgustu 2010, koje je ukazalo na potrebu podizanja svijesti građana o pravima djece sa smetnjama u razvoju i promocije njihove antidiskriminacije u Crnoj Gori. Od tada je u decembru svake godine rađeno istovjetno istraživanje na nacionalno raprezentativnom uzorku

	kako bi se poredili rezultati i procijenio napredak koji je kampanja postigla u mijenjanju diskriminatornih stavova i ponašanja prema djeci sa smetnjama u razvoju. Od septembra 2010, kampanja je u kontinuitetu promovisala inkluziju kroz razne aktivnosti širom zemlje i stalno ukazivala na sposobnosti i potencijal djece sa smetnjama u razvoju. Pod sloganom "Govorimo o mogućnostima. Pridružite nam se" obezbijeđena je javna i politička podrška inkluziji, jer se više od stotinu partnera pridružilo kampanji i to iz međunarodne zajednice, medija, vladinog, civilnog i privatnog sektora. Svi su partneri aktivno doprinijeli uspjehu ove kampanje. Sva istraživanja koja se tiču evaluacije kampanje mogu se naći na sajtu UNICEF-a Crne Gore i to na linku: http://www.unicef.org/montenegro/15868_24043.html -Crveni krst Crne Gore/potpisnik Sporazuma o saradnji organizuje radionice za djecu predskolskog uzrasta i početnih razreda osnovnih skola. Ove radionice sadrze slikovnice, pjesmice i primamljiv sadržaj za djecu mladjeg uzrasta sto u velikoj mjeri doprinosi podizanju svijesti o problemu trgovine ljudima medju najmlađima. NVO Crnogorski ženski lobi sprovodi aktivnosti na podizanju nivoa svijesti ranjivih kategorija žena i djece kao i etničkih manjina. Posebno ranjiva kategorija etničkih manjina su žene i djeca romske populacije.Kod romske populacije još uvjek važi običajno pravo koje podrazumijeva ranu udaju i ugovoreni brak djevojčica i djecaka od 12 -15 god. Edukativno informativne sesije se sprovode kroz oblike: radionice, grupe samopodrške, individualne razgovore pomoci i podrške, vršnjačku edukaciju, okrugli stolove, tribine, seminare i konferencije.
9. Pojasnite koje se sve metode koriste kako bi se potvrdilo godište osobe za koju se pretpostavlja da je žrtva trgovine ljudima, kada godina rođenja nije sigurna, a postoje razlozi zbog kojih se vjeruje da je ta osoba dijete. Da li se takva osoba treba smatrati djetetom dok se ne završi proces utvrđivanja godišta?	- U razgovoru sa djetetom žrtvom profesionalci moraju nastojati da uoče određene detalje i situacije vezane za trgovinu ljudima. Prilikom tog razgovora obraća se pažnja na osnovne spoljne pokazatelje koji pomažu da se utvrdi uzrast žrtve. Za stvarno određivanje dobi najsigurnije je potražiti mišljenje zdravstvenog radnika. Pored spoljnih znakova potrebno je imati na umu da djeca-žrtve trgovine ljudima potiču iz nesređenih porodica u kojima odrastaju bez odgovarajućeg roditeljskog staranja. - U cilju utvrdjivanja identiteta lica-djeteta, preduzimaju se provjere u odnosu na roditelje, mjesto rodjenja, stanovanja, zatim provjere dokumentacije (izvod iz matične knjige rodjenih) kao i druge dokumentacije. Takodje se po potrebi uspostavlja saradnja preko Odsjeka za medjunarodnu saradnju. Lica za koja se smatra da je dijete u tu kategoriju će se svrstavati do konačne potvrde. - Usvajanje Strategije za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori (2008-2012) i Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na oblast Konik (2011-2015) ukazuje na pojačane i sistematizovane napore Vlade na planu unapređenja socio-ekonomskog položaja ove manjine i njihove integracije u društvo. Regulisanje pravnog statusa raseljenih i interno raseljenih lica, kao neophodne normativne pretpostavke za uživanje osnovnih ljudskih prava, označeno je kao oblast prioritetnog djelovanja Vlade. U ovom kontekstu Vlada je kroz izmjene i dopune Zakona o strancima omogućila raseljenim licima

	privilegovan pristup statusu stranca sa stalnim nastanjenjem, kao oblik lokalne integracije. Ovim zakonom data je mogućnost raseljenim licima da do 31. decembra 2014. god. podnesu zahtjev za odobrenje stalnog nastanjenja i time trajno riješe status u Crnoj Gori.
10. Koji se koraci preduzimaju u vašoj zemlji u cilju ostvarivanja prava djeteta vodeći računa o njegovim/njenim najboljim interesima[3], naročito kad se radi o sljedećem: a. Identifikacija djeteta-žrtve trgovine ljudima; b. Imenovanje zakonskog staratelja, organizacije ili organa koji će postupati u najboljem interesu maloljetnika bez pratnje identifikovanih kao žrtve trgovine ljudima; c. Mjesto boravka porodice djeteta; d. Obezbjeđivanje da se identitet odnosno pojedinosti u pogledu identifikacije djeteta koje je žrtva trgovine ljudima ne objavljuju u javnosti putem medija ili na bilo koji drugi način; e. Mogućnost prikladnog i sigurnog smještaja, edukacija i zdravstvena zaštita; f. Izdavanje boravišnih dozvola za djecu-žrtve trgovine ljudima; g. Pružanje savjeta i informacija na jeziku koji je djetetu razumljiv; pravna pomoć i besplatna pravna pomoć prije, tokom i nakon pravnog postupka, uključujući i zahtjev za kompenzaciju;	-Žrtve trgovine ljudima, kako odrasle tako i maloljetne mogu identifikovati potpisnici Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima, koji sadrži nacionalne referalne mehanizme za postupanje u odnosu na predmete trgovine ljudima, sa posebnom fokusom na pružanje pomoći i zaštite žrtvama. Takođe, ukoliko bilo koje lice na teritoriji Crne Gore ima sumnju da se neka osoba nalazi u lancu trgovine ljudima, to na raspolaganju ima i 24h Vladinu SOS antitrafiking liniju, koja se u kontinuitetu promoviše putem medija. Svaka informacija koja može ukazati na postojanje kd trgovine ljudima se provjerava od strane nadležnih službenika policije, tj.onih koji su specijalizovani i obučeni za postupanje u odnosu na predmete trgovine ljudima. U svim slučajevima kada se postupa sa licima koja su maloljetna-djeca, službenici Uprave policije strogo vode računa o zaštiti ove kategorije i ostvarivanju njihovih zagarantovanih prava. Imenovanje zakonskog staratelja vrši Centar za socijalni rad i službenik centra u svakoj situaciji prisustvuje i prati dijete bilo da se prikupljaju obavještenja ili obavlja razgovor. Službenici Centra za socijalni rad su uvijek na raspolaganju službenicima policije i isti imaju dežurstva 24 sata dnevno, a angažovanje se vrši telefonskim putem. Podaci djeteta se nikada ne objavljuju u medijima. U toku postupka djetetu se obezbjedjuje adekvatna pravna, zdravstvena i sva ostala neophodna pomoć. Uprava policije vrši bezbjednosne procjene o povratku djeteta u zemlju porijekla i po tom pitanju se ostvaruje saradnja preko Odsjeka za medjunarodnu saradnju (Interpol), a provjere podrazumijevaju konkretna postupanja i procjene u odnosu na lica, okruženje itd. -U pružanju socijalne, dječje zaštite i porodične zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, državljanima Crne Gore i stranim državljanima, Ministarstvo rada i socijalnog staranja obezbijediće odgovarajuću socijalnu, dječju zaštitu i porodičnu zaštitu, preko JU Centara za socijalni rad, sa prioritetom u odnosu na ostale slučajeve. Socijalna i dječja zaštita stranim državljanima obuhvata pravo na jednokratnu novčanu pomoć i pravo na postavljanje staraoca. Mehanizmi pomoći i zaštite posebno za maloljetne žrtve trgovine ljudima definisani su i Sporazumom o saradanji. Mehanizmi pomoći obuhvataju:a) procjenu socijalno-ekonomskog stanja, kao osnova za dodjelu jednokratne novčane pomoći i drugih oblika zaštite u skladu sa zakonom;b) utvrđivanje zakonskog osnova za postavljanje staraoca;c)izradu individualnih planova zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima u saradnji sa drugim potpisnicima Sporazuma. U pružanju socijalne, dječje zaštite i porodične zaštite potencijalnim

[3] "U najboljem interesu djeteta" podrazumijeva se da se svaka situacija treba posmatrati iz ugla samog djeteta, nastojeći pritom da se u obzir uzme djetetovo lično mišljenje, i u cilju uvažavanja i poštovanja njegovih prava. A odluka koja se tiče djeteta i kojom bi se stoga trebalo voditi u pogledu toga što je za to dijete objektivno najbolje, s obzirom na njegove/njene godine i zrelost.

h. Sprovođenje odluke u najboljem interesu, uključujući procjenu rizika, a prije bilo kakve odluke o vraćanju djeteta žrtve u zemlju porijekla, i omogućavanje bezbijednog povratka djeteta u skladu sa najboljim interesima po njega; i. Posebne mjere zaštite za djecu.	žrtvama trgovine ljudima, državljanima Crne Gore i stranim državljanima, Centar za socijalni rad će pokrenuti proceduru na osnovu dokumentacije koju obezbjeđuju Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija, Ministarstvo prosvjete i druge relevantne institucije. JU Centri za socijalni rad će u svim slučajevima sumnje da je osoba žrtva trgovine ljudima, primjenjivati standarde identifikacije, kako bi se ispoštovalo: a) pravo na privatnost potencijalnih žrtava, naročito za pitanja lične prirode i pitanja traumatične prirode, ukoliko nijesu u svrhu prikupljanja neophodnih podataka; b) pravo potencijalne žrtve na sve informacije u oblasti socijalne, dječje zaštite i porodičnih odnosa, kao i u drugim mogućim postupcima koji će se preduzimati u cilju njene zaštite.. -Maloljetne žrtve trgovine ljudima imaju mogućnost smještaja u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima, u kojem su zaposlene aktivistkinje kvalifikovane za rad kako sa odraslim tako i sa maloljetnim žrtvama trgovine ljudima. Socijalni radnik/ca i zaposlene u Skloništu informišu maloljetno lice o svim pravima procedurama, postupcima na jeziku prilagođenom uzrastu žrtava. Takođe, pored osoblja u skloništu i staratelja, za svaki slučaj pojedinačno se sastaje Koordinaciono tijelo (koje je formirano na osnovu Sporazuma o saradnji) gdje sve nadležne insititucije (u prvom redu MUP/UP, tužilaštvo, Kancelarija, MRSS, Min.prosvjete, Min.zdravlja i NVO CZL) razmatraju sve aspekte svakog slučaja pojedinačno i zajednički donose odluku koja je u najboljem interesu maloljetnog lica. U skladu sa Sporazumom o saradnji žrtve trgovine ljudima, kako državljani Crne Gore tako i stranci, imaju pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu, koja im se pruža kako na primarnom, tako i na svim ostalim nivoima zdravstvene zaštite. Dijete žrtvu trgovine ljudima prati aktiviskinja Skloništa i socijalni radnika/staratelj prilikom svake posjete ljekaru, a uz prethodnu najavu, s'obzirom da žrtvama trgovine ljudima ukazuje zdravstvena pomoć po principu prioriteta i hitnosti. U slučaju da je dijete žrtva trgovine ljudima stranac kojeg je potrebno vratiti u njegovu/njenju zemlju porijekla Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa policijom i nadležnim Centrom za socijalni rad koordinira procesom organizacije povratka, što podrazumijeva ostvarivanje kontakta i komunikaciju sa nadležnim službama zemlje projekla žrtve kojim putem zajhtijeva od strane nadležnih organa zemlje porijekla (Kancelarije Nacionalnog koordinatora, policije, centra za socijalni rad) informaciju o tome gdje će žrtva biti smještena i na koji način će joj biti ukazana pomoć. -Prava po Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti može ostvariti crnogorski državljanin sa prebivalištem na teritoriji države. Prava iz socijalne i dječje zaštite utvrđena ovim zakonom i međunarodnim ugovorom može ostvariti lice koje ima status stranca sa odobrenim privremenim boravkom ili stalnim nastanjenjem u državi, u skladu sa posebnim zakonom Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti, koji je stupio na snagu 19.06.2013.godine propisan je postupak za ostvarivanje prava iz socijalne i dječje zaštite. Pravilnikom o materijalnim davanjima iz socijalne i dječje zaštite („Sl.list CG", broj 40/13) propisani su bliži uslovi za ostvarivanje prava, obrasci zahtjeva za

	ostvarivanje davanja, kao i sadržaj i obrazac nalaza i mišljenja centra za socijalni rad. Navedenim Pravilnikom propisani su i dokazi za ostvarivanje prava na materijalna davanja. U Zakonu o socijalnoj i dječijoj zaštiti, definisana je obaveza svih koji rade na poslovima dječije zaštite da ulože maksimalne napore da pomognu ostanak djeteta u porodici kroz pružanje podrške porodici, a ako to nije moguće ili nije u najboljem interesu djeteta, kroz pružanje porodičnog smještaja-hraniteljstva. Zakon, propisuje da se djetetu mlađem od tri godine života ne obezbjeđuje smještaj u ustanovu, te da se smještaj djeteta u ustanovu, obezbjeđuje isključivo kada su iscrpljene sve druge mogućnosti i preispituje se najmanje jednom u šest mjeseci. Korisnici smještaja u ustanovu (Član 70) Smještaj u ustanovu obezbjeđuje se djeci i mladima, trudnici, samohranom roditelju sa djetetom do navršene treće godine života, licu sa invaliditetom i starom licu kojima se ne može obezbjediti ili nije u njegovom najboljem interesu ostanak u porodici ili usluge podrške za život u zajednici ili porodični smještaj-hraniteljstvo ili porodični smještaj. Smještaj djeteta u ustanovu obezbjeđuje se u slučaju kada centar za socijalni rad ustanovi da se ne može obezbijediti ostanak djeteta u porodici, kroz pružanje podrške porodici, odnosno ne može se obezbijediti porodični smještaj-hraniteljstvo, odnosno nije u najboljem interesu djeteta. Centar za socijalni rad smještaj djeteta u ustanovu preispituje najmanje jednom u šest mjeseci. Djetetu mlađem od tri godine života ne obezbjeđuje se smještaj u ustanovu. Izuzetno od stava 4 ovog člana djetetu mlađem od tri godine života može se obezbijediti smještaj u ustanovu, ako se ne može obezbijediti zaštita iz stava 2 ovog člana i ako za to postoje naročito opravdani razlozi, uz prethodnu saglasnost nadležnog organa državne uprave. Smještaj u ustanovu pruža se korisniku tako da obezbjeđuje pripremu za njegov povratak u biološku porodicu, odlazak u drugu porodicu, odnosno pripremu korisnika za samostalan život. Korisniku smještaja u ustanovu ne može prestati smještaj prije nego što centar za socijalni rad obezbijedi uslove za smještaj u drugu ustanovu, porodični smještaj ili drugi oblik socijalne i dječje zaštite. Prava po Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti može ostvariti crnogorski državljanin sa prebivalištem na teritoriji države. Prava iz socijalne i dječje zaštite utvrđena ovim zakonom i međunarodnim ugovorom može ostvariti lice koje ima status stranca sa odobrenim privremenim boravkom ili stalnim nastanjenjem u državi, u skladu sa posebnim zakonom. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti je trenutno jedini pravni akt koji u okviru crnogorskog zakonodavstva izričito definiše pojam dijete kao lice do navršenih 18. godina života (čl. 19 tač. 6). Princip najboljeg interesa djeteta i princip poštovanja mišljenja djeteta integrisati u sve javne politike koje se tiču djece i poboljšati njihovu primjenu u praksi - Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku i Zakon o socijalnoj i dečjoj zaštiti predstavljaju važan iskorak na ovom polju.Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti koji je usvojen u junu 2013. godine u potpunosti je usklađen sa Konvencijom o pravima djeteta (inkorporirani princip najboljeg interesa djeteta i princip poštovanja mišljenja djeteta). Donošenje ovog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti unaprijedilo je usluge u oblasti socijalne i dječje zaštite i dostupnost usluga svoj djeci i njihovim porodicama.

	-Izdavanje dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga, prava i zaštita stranaca sa odobrenim privremenim boravkom, kao i čuvanje podataka o strancima propisani su čl. 50, 51 53 i 130 Zakona, i glase: **Privremeni boravak iz humanitarnih razloga** **Član 50** Dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga može se izdati: 1) strancu za koga se pretpostavlja da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima ili žrtva krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici; 2) maloljetnom strancu koji je napušten ili je žrtva organizovanog kriminala ili je iz drugih razloga ostao bez roditeljskog staranja ili bez pratnje; 3) strancu iz naročito opravdanih razloga humanitarne prirode. Stranac iz stava 1 ovog člana ne mora ispunjavati uslove iz člana 42 stav 1 tač. 1, 2, 3 i 8 ovog zakona. Dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga izdaje se na osnovu odgovarajućeg dokaza međunarodne organizacije, nevladine organizacije ili državnog organa koji strancu iz stava 1 ovog člana pruže pomoć i zaštitu ili dokaza nadležnog državnog organa kojim se potvrđuje da stranac sarađuje u rasvjetljavanju krivičnih djela. **Prava stranca sa odobrenim boravkom iz humanitarnih razloga** **Član 51** Stranac kome je izdata dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga ima pravo na smještaj, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, rad i novčanu pomoć, u skladu sa zakonom. **Zaštita stranca sa odobrenim boravkom iz humanitarnih razloga** **Član 53** Stranac kome je izdata dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga ne smije se prinudno udaljiti zbog nezakonitog ulaska ili boravka u Crnoj Gori. Strancu iz stava 1 ovog člana, za koga postoji opravdani strah da bi davanjem iskaza u krivičnom postupku mogao biti izložen opasnosti po život, zdravlje, fizički integritet ili slobodu, obezbjeđuje se zaštita i ostvarivanje prava u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita svjedoka. Maloljetni stranac za koga je utvrđeno da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima neće biti vraćen ni u jednu državu, ako nakon procjene opasnosti i njegove bezbjednosti, postoje okolnosti koje upućuju da takav povratak ne bi bio u njegovom najboljem interesu. **Čuvanje podataka** **Član 130**

	Podaci o strancu kome je izdata dozvola za privremeni boravak čuvaju se pet godina nakon odjave boravka stranca, nakon čega se brišu iz evidencije. Podaci o strancu sa boravkom do 90 dana čuvaju se pet godina nakon odjave boravka, nakon čega se brišu iz evidencije. -U pogledu najboljeg interesa djeteta, potencijalnim žrtvama, odnosno žrtvama trgovine ljidima, naročito đeci koja zakonito borave na teritoriji Crne Gore, Ministarstvo prosvjete obezbjeđuje uključivanje u obrazovanje u javnim vaspitno-obrazovnim ustanovama, sa prioritetom u odnosu na ostale slučajeve, u skladu sa propisima koji regulišu odgovarajuću oblast vaspitanja i obrazovanja, uz poštovanje prava na privatnost, u skladu sa pravilima i etikom struke. Ministarstvo prosvjete, kao i stručne službe u javnim vaspitno-obrazovnim ustanovama obezbijeđuju brzo i efikasno uključivanje đece, potencijalnih žrtava, odnosno žrtavama trgovine ljudima u vaspitno obrazovni sistem. Mehanizmi podrške i pomoći koji se obezbjeđuju djeci potencijalnim žrtavama, odnosno žrtavama trgovine ljudima, zasnivaju se na:a) posebnim pedagoško-psihološkim postupcima u nadležnim službama obrazovno-vaspitnih ustanova i aktuelnog funkcionisanja i trenutnog nivoa postignuća djeteta, upućivanje na dodatne stručne tretmane, u skladu sa propisima koji regulišu tu oblast;b) praćenje ponašanja, učenja đeteta i obavještavanje odgovarajućih službi u sistemu zaštite đece. Obezbijeđuju se neophodni uslovi za nesmetano pohađanje nastavnog procesa potencijalnim žrtvama, odnosno žrtvama trgovine ljudima, za vrijeme njihovog boravka na teritoriji Crne Gore.
11. Koje se praktične mjere preduzimaju u vašoj zemlji u cilju identifikacije žrtava trgovine ljudima kad su u pitanju strani maloljetnici bez pratnje, obuhvatajući tu i tražioce azila? Koje se mjere preduzimaju kako bi se spriječio njihov nestanak? Postoje li slučajevi povratka djece-žrtava trgovine ljudima bez njihovog pristanka?	-MUP/UP Sektor granične policije u slučajevima kada se postupa sa licima koja su maloljetna (bez obzira da li se radi o ilegalnim migrantima ili tražiocima azila) strogo vodi računa o zaštiti ove kategorije i ostvarivanju njihovih zagarantovanih prava propisanih Konvencijama i unutrašnjim propisima. Ukoliko u postupanju granične policije dođe do saznanja ili sumnje da je neko lice potencijalna žrtva trgovine ljudima, o tome se neodložno obavještava Sektor kriminalističke policije u čijoj je nadležnosti (utvrdjivanje identiteta, provjere podataka, saradnja sa drugim službama, preduzimanje svih izvidjajnih radnji, preduzimanje specijalnih istražnih tehnika prilikom prikupljanja dokaza, itd.) a sve u saradnji sa nadležnim tužilaštvom. Dodatno,službenici Granične policije koji su zaposleni na graničnim prelazima u Crnoj Gori su u obavezi da prođu obuku na temu trgovine ljudima, sa posebnim fokusom na identifikaciju žrtava i trafikanata, posebno djece, metodama intervjuisanja žrtava/posebno djece i pružanja inicijalne pomoći i žašite žrtvama sa posebnim fokusom na djecu. Do sada je obučeno 260 graničnih policajaca, a tokom 2015.godine je u planu organizovanje obuka za preostalih 260 službenika. **-** U Zavodu za zbrinjavanje izbjeglica i raseljenih lica, Centru za zbrinjavanje osoba tražioca azila putem intervjua koji se obavljaju sa tražiocima azila, neposredno nakon prijema i tokom boravka u Centru, stručna službena lica- psiholog i socijalni radnik, posebnu pažnju posvećuju identifikaciji potencijalnih

	žrtava trgovine ljudima, kako bi se mogle sprovesti odgovarajuće procedure, u cilju pomoći žrtvama trgovine ljudima. Kada je u pitanju Centar za tražioce azila, obučavaju se službena lica koja su u konstantnom kontaktu sa licima iz sistema azila, kojima je rad za prepoznavanje ugroženih grupa u opisu posla, kao što su: psiholog, socijalni radnik, vaspitač i medicinsko osoblje. Službenici Centra za tražioce azila su pohađali obuku Jačanje vještina rane identifikacije potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori u organizaciji Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i Uprave za kadrove, kao i trening za prepoznavanje znakova i postupanje sa žrtvama trgovine ljudima i žrtvama nasilja. - U Crnoj Gori funkcioniše 11 Centara za socijalni rad, takođe funkcioniše Dječji dom u Bijeloj za djecu bez roditeljskog staranja kao i Centar za djecu sa poremećajem u ponašanju „Ljubović“ Podgorica i Centar za azilante. Crna Gora je opredijeljena da se dijete izmješta iz porodice samo u izuzetnim slučajevima, tek nakon svih iscrpljenih mogućnosti djeca se izmještaju iz porodice. Shodno zakonu o socijalnoj zaštiti djeca se mogu uputiti na porodični smještaj-hraniteljstvo, a tek na kraju kada su iscrpljene sve opcije pristupa se smještaju djece u instituciju. -Takođe, svim nadležnim insitucijama u čijoj nadležosti je pitanje prvenecije, identifikacije, krivičnog gonjenja i zaštite žrtava trgovine ljudima su distribuirani indikatori za rano prepoznavanje potencijalnih žrtava trgovine ljudima. -Nije bilo slučajeva povratka žrtava bez njihovog pristanka.
12. Koji programi i službe za (re)integraciju djece-žrtava trgovine ljudima postoje u vašoj zemlji? Koja se rješenja nude u slučaju da reintegracija djeteta u njegovu porodicu nije najbolje rješenje za njega?	-Maloljetne žrtve trgovine ljudima imaju mogućnost smještaja u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima, u kojem su zaposlene aktivistkinje kvalifikovane za rad kako sa odraslim tako i sa maloljetnim žrtvama trgovine ljudima. U skloništu se sprovode edukativne radionice sa djecom koje su prilagođenje njihovom uzrastu. Socijalni radnik/ca i zaposlene u Skloništu informišu maloljetno lice o svim pravima procedurama, postupcima na jeziku prilagođenom uzrastu žrtava. Takođe, za svaki slučaj nadležni socijalni radnik u svojstvu staratelja određuje individualni plan rada koji je prilagođen uzrastu, interesovanjima, ličnim mogućnostima i volji malolj.lica. Takođe, pored osoblja u skloništu i staratelja, za svaki slučaj pojedinačno se sastaje Koordinaciono tijelo (koje je formirano na osnovu Sporazuma o saradnji) gdje sve nadležne insititucije (u prvom redu MUP/UP, tužilaštvo, Kancelarija, MRSS, Min.prosvjete, Min.zdravlja i NVO CZL) razmatraju sve aspekte svakog slučaja pojedinačno i zajednički donose odluku koja je u najboljem interesu maloljetnog lica. -U pružanju socijalne, dječje zaštite i porodične zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, državljanima Crne Gore i stranim državljanima, Ministarstvo rada i socijalnog staranja obezbijediće odgovarajuću socijalnu, dječju zaštitu i porodičnu zaštitu, preko JU Centara za socijalni rad, sa prioritetom u odnosu na ostale slučajeve. Socijalna i dječja zaštita stranim državljanima obuhvata pravo na jednokratnu novčanu pomoć i pravo na postavljanje staraoca. Mehanizmi pomoći i zaštite posebno za maloljetne žrtve trgovine ljudima definisani su i Sporazumom o saradanji. Mehanizmi pomoći

	obuhvataju:a) procjenu socijalno-ekonomskog stanja, kao osnova za dodjelu jednokratne novčane pomoći i drugih oblika zaštite u skladu sa zakonom;b) utvrđivanje zakonskog osnova za postavljanje staraoca;c) izradu individualnih planova zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima u saradnji sa drugim potpisnicima Sporazuma. U pružanju socijalne, dječje zaštite i porodične zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, državljanima Crne Gore i stranim državljanima, Centar za socijalni rad će pokrenuti proceduru na osnovu dokumentacije koju obezbjeđuju Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija, Ministarstvo prosvjete i druge relevantne institucije. JU Centri za socijalni rad će u svim slučajevima sumnje da je osoba žrtva trgovine ljudima, primjenjivati standarde identifikacije, kako bi se ispoštovalo: a) pravo na privatnost potencijalnih žrtava, naročito za pitanja lične prirode i pitanja traumatične prirode, ukoliko nijesu u svrhu prikupljanja neophodnih podataka; b) pravo potencijalne žrtve na sve informacije u oblasti socijalne, dječje zaštite i porodičnih odnosa, kao i u drugim mogućim postupcima koji će se preduzimati u cilju njene zaštite. -U slučajevima kada se dijete ne može vratiti porodici (usled toga što su roditelji optuženi), staratelj za poseban slučaj uz podršku Koordinacionog tijela donosi riješenje koje je u najboljem interesu djeteta. Od kraja 2014-te do aprila 2015.godine Koordinaciono tijelo je razmatralo 4 slučaja maloljetnih žrtava trgovine ljudima u kojima su sačinjeni planovi oporavka za maloljetna lica, od kojih je jedno vraćeno na Kosovo, preostale 3 maloljetnice su smješetene u porodicama bližih rođaka ili kod jednog od roditelja (u slučajevima gdje roditelji žive odvojeno, a drugi roditelj nije učestvovao u eksploataciji djeteta). Za sva tri slučaja je izrađen plan rada u cilju oporavka maloljetnica, a porodice kod kojih su smještene se nalaze pod pojačanim nadzorom nadležnih centara za socijalni rad. Riječ je o maloljetnim Romkinjama, žrtvama skapanja nedozvoljenih brakova. Ministarstvo prosvjete, bez obzira da li je dijete smješteno u porodicu ili boravi u nekoj od ustanova, u procesu reintegracije, u smislu uključivanja u ustanove obrazovanja i vaspitanja, obezbijeđuje se podrška u skladu sa Sporazumom o saradnji. Ministarstvo prosvjete potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, djeci, koja zakonito borave na teritoriji države, obezbjeđuje odgovarajući smještaj, odnosno nastavak obrazovanja u javnim vaspitno-obrazovnim ustanovama, sa prioritetom u odnosu na ostale slučajeve, u skladu sa propisima koji regulišu odgovarajuću oblast vaspitanja i obrazovanja, uz poštovanje prava na privatnost, naročito za pitanja lične prirode i traumatična pitanja koja nijesu neophodna da bi se uključili u vaspitno-obrazovni sistem. Istovremeno, odgovarajuće službe Ministarstva, kao i psihološko-pedagoške službe u javnim vaspitno-obrazovnim ustanovama e obezbijeđivati brzo i efikasno uključivanje djece u vaspitno-obrazovni sistem na teritoriji države.Mehanizmi podrške i pomoći koja će se obezbijediti djeci – potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, zasnivaju se na:posebnim pedagoško-psihološkim postupcima u službama vaspitno-obrazovnih ustanova i uz njihovu procjenu fizičkog i psihičkog stanja djece, upućivanje na posebne stručne

	tretmane, kao i predloge za određivanje posebnih programa, u skladu sa propisima za tu oblast vaspitanja i obrazovanja;praćenju ponašanja i učenja djeteta i obavještavanju odgovarajućih službi u sistemu zaštite djece utvrđenom Sporazumom. Neophodne troškove vezane za smještaj u vaspitno-obrazovnim ustanovama (domovi učenika) i pristup obrazovanju, naročito stručnom obrazovanju i usavršavanju koje vodi do prvog zanimanja djeteta, obezbjeđuje Ministarstvo za vrijeme njihovog boravka na teritoriji države Ministarstvo preko rada javnih vaspitno-obrazovnih ustanova kroz redovne i posebne programe kontinuirano prati rad na edukaciji i razvijanju svijesti kod djece i učenika o ljudskim pravima, o zaštiti dostojanstva i integriteta ličnosti, uz garantovanje ravnopravnosti polova, na principu zasnovanom na pravima djeteta, s ciljem da ne budu žrtve trafikinga. Ministarstvo prosvjete, pod propisanim uslovima, sarađuje i omogućuje NVO-ima i drugim oganizacijama i stručnjacima pristup vaspitno-obrazovnim ustanovama u aktivnostima namijenjenim za prezentaciju programa koji je primjeren njihovom uzrastu. Ministarstvo stalno radi na razvoju vaspitno-obrazovne politike i mjera zaštite i dobrobiti djece, posebno adolescenata, i sarađuje sa drugim organima i organizacijama u suzbijanju trgovine ljudima ili zaštite ljudskih prava, posebno prava djeteta, vodeći racuna o najboljem njegovom interesu. Ministarstvo se maksimalno zalaže za na planu uključivanja pripadnika posebno rizičnih grupa, naročito romske populacije u vaspitno-obrazovni sistem u što većem broju i pospiješivanju njihove uspješnije integracije u društvo i bolji socijalni status.
A. Pitanja vezana za konkretne predmete **Definicije** (Član 4) 13. Da li ste imali bilo kakvih teškoća u vašoj zemlji da identifikujete i procesuirate slučajeve trgovine ljudima zbog prinudnog rada odnosno usluga i radnji u vezi sa ropstvom ili potčinjenim položajem? Ukoliko je odgovor potvrdan, molimo vas da ga obrazložite.	**-**Za traženi izvještajni period nije bilo podnijetih krivičnih prijava u odnosu na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije. -Uprava za inspekcijske poslove/ Inspekcija rada nije identifikovala ni jedan slučaj koji bi upućivao na trgovinu ljudima zbog prinudnog rada i rada u vezi sa potčinjenim položajem. Treba napomenuti da su inspektori rada pohađali veći broj seminara na temu jačanja vještina rane identifikacije potencijalnih slučajeva trgovine ljudima, a i dalje se konstantno radi na podizanju svijesti i edukaciji inspektora, pa postoji značajan nivo spremnosti za adekvatnu reakciju u eventualnim slučajevima prepoznavanja trgovine ljudima. -Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je zajedno sa nadležnim subjektima izradila indikatora za rani prepoznavanje žrtva trgovine ljudima, među kojima i posebno indikatore za oblik radne eksploatacije, koji su proslijeđeni kako policiji, tako i inspekciji rada. -Nadalje, Protokolom o saradnji Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i Unije poslodavaca Crne Gore predviđene su zajedničke aktivnosti na blagovremenom informisanju o fenomenu trgovine ljudima kako poslodavaca tako i zaposlenih, odnosno lica sa kojima se zaključuje ugovor o radu. Takođe, Protokol definiše i zajedničke aktivnosti na podizanju nivoa svijesti cjelokupne javnosti o fenomenu trgovine ljudima sa posebnim osvrtom na prevenciju slučajeva radne eksploatacije. Ekonomska nezavisnost osoba koje su izašle iz lanca trgovine ljudima predstavlja ključni faktor njihove pune

	reintegracije u normalne društvene tokove. S tim u vezi, ovim Protokolom će im biti pružena mogućnost pohađanja obuka za obavljanje odgovarajućih poslova i pružen proritet pri zapošljavanju u skladu sa potrebama poslodavaca.
14. Kako se zakonom u vašoj zemlji definiše ''zloupotreba osjetljivog/ranjivog položaja'', i koji su kriterijumi za ocjenjivanje takvog položaja osobe koja je predmet trgovine ljudima? Pružite sve odgovarajuće primjere gdje se u okviru sredstava korištenih u krivičnim djelima trgovine ljudima podrazumijeva zloupotreba osjetljivog položaja.	Kod zakonskog opisa krivičnog djela trgovine ljudima članom 444 stav 1 Krivičnog zakonika se definiše ''zloupotreba osjetljivog/ranjivog položaja''. Navedeni član propisuje:„Ko silom ili prijetnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, povjerenja, odnosa zavisnosti, **teških prilika drugog**, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, radi dobijanja saglasnosti od lica koje ima kontrolu nad drugim licem: vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži drugo lice, a u cilju eksploatacije njegovog rada, prinudnog rada, dovođenja u položaj sluge, ropstva ili ropstvu sličan odnos, vršenja kriminalne djelatnosti, prostitucije ili druge vrste seksualne eksploatacije, prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, sklapanja nedozvoljenog braka, radi oduzimanja dijela tijela za presađivanje ili radi korišćenja u oružanim sukobima“. Za ovaj oblik djela propisana je kazna zatvor od jedne do deset godina. Način izvršenja ovog djela je koriščenje teških prilika drugoga u cilju eksploatacije njegovog rada, prinudnog rada, vršenja kriminalne djelatnosti, prostitucije, prosjačenja itd. Kriterijumi za ocjenjivanje osjetljivog/ranjivog položaja žrtve su njena ekonomska situacija, socijalni položaj, stepen obrazovanja i sl. -U većini predmeta koje je tužilaštvo procesuiralo do sada ovo krivično djelo izvršeno je zloupotrebom povjerenja, odnosa zavisnosti ili teških prilika žrtve.
15. U kojoj mjeri zakon u vašoj zemlji prepoznaje važnost prinudnog braka i nezakonitog usvajanja u odnosu na krivična djela trgovine ljudima? Molimo da pružite sve primjere iz sudske prakse u kojima su prinudni brakovi i nelegalno usvajanje sagledani u kontekstu trgovine ljudima	- Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika od 2013.godine, članom 444 sankcionisano je sklapanje nedozvoljenog braka kao vid krivičnog djela trgovine ljudima. (Kompletan I stav člana naveden u odgovoru na prethodno pitanje). -Takođe, u vezi sa nezakonitim usvajanjem Krivični zakonik članom 445 propisuje, kao posebno krivično djelo,''trgovina maloljetnim licima radi usvojenja". Ovo krivično djelo čini lice koje oduzme maloljetno lice radi njegovog usvojenja protivno važećim propisima, ili ko usvoji takvo lice, ili posreduje u takvom usvojenju, ili ko u tom cilju kupi, proda ili preda drugo lice koje nije navršilo četrnaest godina ili ga prevozi, obezbjeđuje mu smještaj ili ga prikriva. Za ovaj oblik vršenja djela propisana je kazna zatvora od jedne do pet godina. Ukoliko se lice bavi vršenjem ove djelatnosti ili je djelo izvršeno na organizovan način od strane više lica, zakon propisuje kaznu zatvora od najmanje tri godine. - Od izmjene Krivičnog zakonika 2013.godine tužilaštvo nije imalo predmeta za kd trgovina ljudima u cilju sklapanja nedozvoljenog braka. -U sudovima u Crnoj Gori u izvještajnom periodu nije bilo predmeta trgovine ljudima u kontekstu prinudnih brakova i nelegalnog usvajanja**.**

	- Primjeri iz prakse: Od decembra, 2014.godine do aprila, 2015. godine identifikovane se 4 maloljetna lica (romske populacije, ženskog pola) kao žrtve trgovine ljudima od strane socijalnih radnika nadležnih centara za socijalni rad u saradnji sa policijom. U jednom slučaju je ljekar prijavio da je maloljetno lice žrtva nasilja, kada je po pozivu socijalni radnik utvrdio da je lice potencijalna žrtva trgovine ljudima. Maloljetnim licima ja ukazana sva neophodna pomoć u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima u Podgorici, uz koordinaciju Vladine Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima sa Centrima za socijalni rad i policijom. Koordinacioni tim se više puta sastajao povodom navedenih slučajeva, razmatrajući svaki slučaj pojedinačno u cilju donošenja odluke koja je u najboljem interesu maloljetnog lica. 1 lice je vraćeno na Kosovo u saradnji sa kosovskom policijom i centrom za socijalni rad, dok su ostala 3 lica izmještena iz svojih matičnih porodica, jer je utvrđeno da su roditelji (jedan ili oba u zavisnoti od slučaja) eksploatisali djevojčice u cilju prinudnog sklapanja nedozvoljenih brakova. Djevojčice su smještene kod bližih rođaka (baba, stric, otac- u zavisnosti od slučaja) uz pojačanu nadležnost centara za socijalni rad i to u drugim gradovima u odnosu na mjesto identifikacije, a sve u cilju što njihovog uspješnijeg oporavka i socijalne integracije. Međutim, od strane tužilaštva predmeti su kvalifikovani kao kd vanbračna zajednica sa maloljetnikom, što nije imalo uticaj na pružanje pomoći i zaštite maloljetnim licima kao (potencijalnim) žrtvama trgovine ljudima.
16. Da li se po zakonu vaše zemlje prinudno prosjačenje može razmatrati kao svrha trgovine ljudima? Da li postoji ijedan slučaj trgovine djecom po pitanju prinudnog prosjačenja u kojem je bila uključena djetetova porodica ili zakonski staratelj?	- Krivično djelo Trgovina ljudima čini lice koje silom ili prijetnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, povjerenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, radi dobijanja saglasnosti od lica koje ima kontrolu nad drugim licem: vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži drugo lice, a u cilju prinudnog rada, dovođenja u položaj sluge, vršenja kriminalne djelatnosti, prostitucije ili prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, radi oduzimanja dijela tijela za presađivanje ili radi korišćenja u oružanim sukobima. Takođe, Krivični zakonik članom 219 propisuje krivično djelo „zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica“ koje čini roditelj, usvojilac, staralac ili drugo lice koje zlostavlja maloljetno lice ili ga prinuđava na pretjeran rad ili rad koji ne odgovara uzrastu maloljetnog lica ili na prosjačenje ili ga iz koristoljublja navodi na vršenje drugih radnji koje su štetne za njegov razvoj. Dakle, po zakonu naše zemlje prinudno prosjačenje može razmatrati kao svrha trgovine ljudima. - U dijelu prosjačenja sprovodi se akcija “Prosjak” koja podrazmijeva konkretan rad na terenu i provjere u odnosu na lica koja prose i druga lica koja se mogu dovesti u vezu sa izvršenjem krivičnog djela. U gotovo svim slučajevima zabilježeno je da roditelji najčešće izlažu djecu prošnji a takvi slučajevi su u dosadašnjoj praksi od strane tužilaštva nijesu tretirani kao KD Trgovina ljudima. -U 2012 i 2013.godini u Srbiji su identifikovane 3 maloljetne romkinje (raseljena lica sa Kosova sa prebivalištem u Crnoj Gori) kao žrtve trgovine ljudima u svrhu prosjačenja, nakon čega su vraćene u

	Crnu Goru, gdje im je ukazana pomoć u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima.
17. Da li se u skladu sa zakonom vaše zemlje eksploatacija krivičnih radnji može smatrati svrhom trgovine ljudima? Dostavite sve primjere iz sudske prakse.	- U čl. 444 Krivičnog zakonika koji propisuje krivično djelo Trgovina ljudima kao jedan od ciljeva radnji ovog krivičnog djela predviđeno je i "vršenje kriminalne djelatnosti". -U tužilčkoj i sudskoj praksi nije bilo predmeta u odnosu na ovaj vid trgovine ljudima.
Sprečavanje trgovine ljudima (Član 5) 18. Da li je izvršena evaluacija kampanja koje imaju uticaja na podizanje nivoa svijesti, kao i drugih mjera u cilju sprečavanja trgovine ljudima (THB), i na koji se način ti rezultati sagledavaju? Dostavite kopije svih evaluacionih izvještaja i uticaja koji oni vrše.	Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je u okviru regionalnog projekta koja se odnosi na ***Unaprijeđenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije***, a koji je sprovodila u saradnji sa Ombudsmanima iz regiona, sprovela Istraživanje o ekonomskoj eksploataciji djece "Dječije prosjačenje u Crnoj Gori" (2010) i Istraživanje o seksualnom iskorišćavanju djece u Crnoj Gori (2011). Istraživanja se nisu direktno odnosila na trgovinu ljudima/djecom ali su posredno obrađivala pojave koje su umnogome povezane sa trgovinom ljudima i djecom koja su u riziku da postanu žrtve trgovine ljudima. Ova istraživanja su sprovedena uz podršku Save the Children. Rezultati sprovedenih istraživanja su promovisani medijski i u okviru posjeta predstavnika lokalnih samouprava koje su organizovane u saradnji sa Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima. Trgovina ljudima je tema koja je obuhvaćena kreativno edukativnim radionicama koje predstavnici Institucije Zaštitnika sprovode sa djecom u osnovnim i srednjim školama. Evaluacija sprovedenih istraživanja i izveštaja o rezultatima istraživanja je sprovedena u okviru razmatranja Izvještaja od strane Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore. Detalji itsraživanja dostupni na sledećim linkovima: **http://ombudsman.co.me/djeca/index.php,** **http://www.ombudsman.co.me/djeca/docs/naucimo_ih_nesto_drugo.pdf.** **http://www.ombudsman.co.me/djeca/docs/izvjestaj_o_seksualnom_iskoriscavanju_djece_u_CG.pdf.** NVO Crnogorski ženski lobi je radio kampanje na podizanju nivoa svijesti: opšte populacije – putem radio i tv edukativnih formi , emitovanjem kratkih dokumentarnih filmova koji se odnose na prepoznavanje i pomoc žrtve trafikinga od strane gradjana /ki.Svijest gradjana je povecana jer se česce javljaju na SOS liniji za antitrafiking i prijavljuju sumnje o eventualnoj žrtvi, vecina shvata problem žrtve i ne osudjuje; ranjivih kategorija –žene i djeca , posebno maloljetna lica , žene i djeca sa ruralnog područja , osobe sa invaliditetom, samohrane majke. Rezultati ovog rada ogledaju se kroz parametar sve manjeg broja ovih osoba u problemu trafikinga, otvorenosti da o eventualnom problemu ili sumnji na trafiking razgovaraju ili u neku od institucija potraže odgovor ili rješavanje problema etničkih manjina , prije svega romske populacije. Rezultati takođe ukazaju da postoji potreba da se kampanje ovog tipa sprovode u kontinuitetu. Romska zajednica je čvrsta i homogena po pitanju „običajnog prava" i treba jos puno rada institucija, nvo-a i društva uopšte. Ipak pomaci u pozitivnom kontekstu i prevenciji kampanja

	kod ove populacije ogledaju se u tome da najrizičnija grupa romske djevojčice odbijaju ranu udaju ili ugovoreni brak i ne rijetko bježe od kuće i traže spas i podršku. -Međunarodna organizacija za migracije (IOM) je 2013/2014.godine sprovela istraživanje „Procjena potreba: Trgovina ljudskim bićima na Zapadnom Balkanu“, u kojem su učestvovale institucije i organizacije nadležne za pitanje borbe protiv trgovine ljudima iz Albanije, Bosne i Hercegovine R.Kosova, R. Makedonije, Crne Gore i Srbije. Razultati i opis cjelokupnog procesa istraživanja su publikovani i dostupni na linku: http://publications.iom.int/bookstore/index.php?main_page=product_info&cPath=41_7&products_id=1416 .
19. Na koji način vaša zemlja promoviše istraživanja o trgovini ljudima i obezbjeđuje sredstva za njih, a dobijene rezultate koristi za unapređenje politike i borbe protiv trgovine ljudima? Iznesite primjere nedavnog istraživanja.	U cilju izrade kvalitetne situacione analize i zadobijanja konkretnih prijedloga od profesionalaca za unapređivanje postojećih mehanizama borbe protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori povodom izrade Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2012-18 održani su pojedinačni sastanci sa predstavnicima resornih institucija uključenih u implementaciju ciljeva Strategije (preko 70 sastanaka na teritoriji cijele Crne Gore), kao i predstavnicima nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava. Detaljnom analizom podataka sa terena, te podataka sa kojima se raspolagalo iz prethodnog perioda, uz uvažavanje preporuka važnih međunarodnih partnera Radna grupa za borbu protiv trgovine ljudima, koja okuplja 18 članova na nivou pomoćnika resornih ministarstava, pomoćnika specijalnog tužioca za organizovani kriminal, predstavnika kabineta Predsjednika Vrhovnog suda, nevladinih i međunarodnih organizacija, izrađena Strategija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2012-2018 godine, sa pratećim Akcionim planom za 2012-2013.godinu. Ciljevi Strategije su usklađeni sa ciljevima koje propisuju značajni međunarodni dokumenti koji regulišu ovu materiju. U cilju uspješne implementacije Strategije izrađuju se pojedinačni jednogodišnji ili dvogodišnji Akcioni planovi u kojim su sadržane aktivnosti koje nadležni organi navedu kao neophodne u cilju efikasne realizacije mjere borbe protiv trgovine ljudima. -Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima i podržava i učestvuje u istraživanjima koje sprovode međunarodni subjekti u odnosu na pitanje borbe proti trgovine ljudima u Crnoj Gori. S'tim u vezi, u 2014. godini predstavnici Kancelarije su učestvovali u regionalnom istraživanju o trgovini ljudima koje je sprovela međunarodna ogranizacija IOM. Organizovana je medijska promocija rezultata navedenog istraživanja, kojom prilikom je predstavnik Kancelarije uzeo aktivno učešće i dao podršku i u dijelu promocije rezultata istraživanja. -Detalji o ostalim sprovedenim istraživanjima dostupni u odgovoru na prethodno pitanje.

20. Na koji način politika i zakoni o migraciji u vašoj zemlji nastoje da spriječe trgovinu ljudima i da omoguće zakonitu migraciju?	- Vladinom Strategijom za borbu protiv trgovine ljudima 2012-18 su definisani ciljevi, načela i pravci u borbi protiv trgovine ljudima i određene mjere za unapređenje efikasnosti uspostavljenog sistema za borbu protiv trgovine ljudima u javnom, privatnom i civilnom sektoru. Obezbijeđena je funkcionalna veza ciljeva Strategije sa već usvojenim strategijama i planovima koji se odnose i na sledeće oblasti: borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, integrisano upravljanje granicom, nedozvoljenu trgovinu drogama i suprotstavljanje ilegalnim migracijama, Nacionalnim akcionim planom za "Dekadu uključenja Roma 2005-2015", Nacionalnim planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori. -Vlada Crne Gore, na sjednici od 02. juna 2011. godine, donijela je Strategiju reintegracije lica vraćenih na osnovu sporazuma o readmisiji za period 2011-2015. godine. Strategijom se definišu i postavljaju osnovi održive integracije povratnika u crnogorsko društvo, fokusirajući se na identifikaciju njihovih osnovnih potreba u cilju pune socijalne kohezije. Kao svoj osnovni cilj, Strategija prepoznaje stvaranje preduslova za adekvatan pristup procesu povratka i reintegracije lica na svim nivoima, kroz kontinuirano jačanje institucionalnog okvira, efikasnog procesa asistencije, edukacije i uspostavljanja sistema monitoringa praćenja Strategije i realizacije Akcionog plana za njenu implementaciju.Vlada Crne Gore je u martu mjesecu 2011. godine donijela Strategiju za integrisano upravljanje migracijama u Crnoj Gori za period 2011-2016. godine. Strategijom se definišu i stvaraju pretpostavke za održivu strukturu upravljanja migracijama u državi, čime se doprinosi regionalnoj i ukupnoj stabilnosti, saglasno pravilima i standardima EU. Kao svoj osnovni cilj, Strategija prepoznaje uspostavljanje pravnog, regulatornog i institucionalnog okvira koji pruža mogućnost djelotvornog sprovođenja politike kontrole migracionih kretanja u skladu sa pravilima i standardima acquis communitaire i uspostavljanja sistema monitoringa praćenja Strategije i realizacije Akcionog plana za njenu implementaciju. Rješenjem ministara unutrašnjih poslova, od 30.10.2013. godine, obrazovana je Međuresorska radna grupa za praćenje ove dvije strategije. Pored predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova, članovi ove radne grupe si i predstavnici: Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, Ministarstva prosvjete, Ministarstva zdravlja, Ministarstva rada i socijalnog staranje, Uprave policije, Uprave za zbrinjavanje izbjeglica, Zajednice opština, Zavoda za statistiku i Zavoda za zapošljavanje. Međuresorska radna grupa obrazovana je sa zadatkom da rukovodi, organizuje i koordinira aktivnosti organa državne uprave i drugih nadležnih organizacija u sprovođenju Strategije i Akcionog plana za njenu implementaciju; utvrđuje prioritete, dinamiku i rokove realizacije, ocjenjuje postignute rezultate i predlaže Akcioni plan za implementaciju Strategije. Takođe, donijet je novi Zakon o strancima („Službeni list Crne Gore“, broj 56/14), koji je dobio pozitivno mišljenje EK i u kojem je kao novina na dosadašnja zakonska rješenja propisan period refleksije za žrtve trgovine ljudima (član 52)“ Stranac za koga policija utvrdi da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima ima pravo da se u roku od 90 dana opredijeli da li će sarađivati u krivičnom postupku, odnosno da li će se pridružiti krivičnom gonjenju ili

	će biti svjedok u tom postupku (period refleksije). Policija utvrđuje da li je stranac žrtva krivičnog djela trgovine ljudima, u saradnji sa organima, nevladinim i drugim organizacijama koji su nadležni, odnosno koji se bave prevencijom, edukacijom, prijavljivanjem i krivičnim gonjenjem izvršilaca i zaštitom žrtava trgovine ljudima, a kad se radi o maloljetnom strancu i sa centrom za socijalni rad.
21. Opišite mjere koje je vaša zemlja preduzela kako bi spriječila trgovinu ljudima u smislu oduzimanja organa, i to naročito: a. Zakoni i propisi u pogledu transplatacije i oduzimanja organa, uključujući uslove za sprovođenje postupka donacije živih organa (info-rmacije/pristanak, evaluacija/izbor, dodatne mjere i registracija), kao i kriterijume ovlašćenih centara u pogledu donacije živih organa; b. Institucija/e zadužene za nadgledanje i praćenje medicinske njege i oporavak donora i primaoca, kao i vođenje odnosno upravljanje svim listama za čekanje na transplataciju organa; c. Davanje smjernica i pružanje obuke za odgovarajuće profesionalce u cilju sprečavanja ovog oblika trgovine ljudima, prijava slučajeva i identifikacija i pomoć žrtvama.	-U cilju preventivnog djelovanja i sprječavanja trgovine ljudima u smislu oduzimanja organa Krivičnim zakonikom propisana su slijedeća krivična djela protiv zdravlja ljudi: „Trgovina ljudima“ (član444), “Nedozvoljeno presađivanje djelova tijela”(član 294), “Nedozvoljeno uzimanje djelova tijela radi presađivanja”(član 295),”Trgovina djelovima ljudskog tijela”(član 295a) i “Oglašavanje trgovine djelovima ljudskog tijela”(član 295b). - Uzimanje organa od živog davaoca uređeno je Zakonom o uzimanju i presađivanju djelova ljudskog tijela u svrhu liječenja iz 2009. godine. Djelovi tijela od živog davaoca, saglasno ovom zakonu, mogu se uzeti isključivo u svrhu liječenja primaoca i ako ne postoji odgovarajući dio tijela umrlog davaoca niti drugi oblik medicinske intervencije. Djelovi tijela mogu se uzeti samo od lica koje je punoljetno, poslovno sposobno i sposobno za rasuđivanje. Prije uzimanja djelova tijela sprovode se odgovarajući medicinski pregledi i zahvati radi procjene i smanjenja fizičkih i psihičkih rizika po zdravlje davaoca. Uzimanje djelova tijela može se izvršiti samo ako po život i zdravlje davaoca postoji rizik koji je, prema medicinskim kriterijumima, u granicama prihvatljivog i u srazmjeri sa očekivanom koristi za primaoca.Takođe, ovaj zakon propisuje da je uzimanje djelova tijela od živog davaoca dozvoljeno ako je davalac za taj zahvat dao pisanu saglasnost ovjerenu od strane nadležnog organa, odnosno suda, opštine ili notara. Saglasnost je slobodno izražena volja davaoca, koja se može opozvati do početka zahvata. Saglasnost davaoca djelova tijela odnosi se samo na planiranu medicinsku intervenciju, odnosno samo na uzimanje određenih djelova tijela, a može se dati i uz uslov da se presađivanje obavi određenom licu.Izuzetno, etički komitet zdravstvene ustanove može odobriti uzimanje regenerativnog tkiva od maloljetnog lica i od punoljetnog lica koje nije sposobno za rasuđivanje, ako su kumulativno ispunjeni sljedeći uslovi: - ne postoji raspoloživi kompatibilni davalac koji je sposoban za davanje saglasnosti; - primalac je brat ili sestra davaoca; - davanje ima za svrhu spašavanje života primaoca; - pribavljena je propisana saglasnost zakonskog zastupnika, odnosno staratelja davaoca, a ako ga nema mišljenje nadležnog centra za socijalni rad; - ne protive se mogući davalac i primalac. Zakonom o zdravstvenoj zaštiti („Sl. list RCG“,broj 39/04 i („Sl. list CG“,broj 14/10) propisano je da se poslovi transplantacije vrše samo u zdravstvenim ustanovama tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite. Navedenim zakonom je propisano da se davaocu djelova tijela obezbjeđuje praćenje zdravstvenog

	stanja i nakon sprovedenog postupka uzimanja djelova tijela. Praćenje njegovog zdravstvenog stanja obezbjeđuje se u ovlašćenim zdravstvenim ustanovama, u skladu sa medicinskim standardima i praksom, na osnovu ovog zakona i zakona kojim je uređeno zdravstveno osiguranje.
Mjere u cilju destimulisanja potražnje (Član 6) 22. Koje su to preventivne mjere koje je donijela vaša zemlja u cilju de-stimulisanja potražnje kojom se podstiču različiti oblici eksploatacije, naročito u sljedećim oblastima: a. Edukativni programi; b. Informativne kampanje i prisustvo medija; c. Zakonodavstvo (obuhvatajući i oblast javnih nabavki, zahtjeve objavljivanja i borbu protiv korupcije); d. Učešće privatnog sektora.	-U cilju destimulisanja potražnje kojom se podstiču različiti oblici eksploatacije, donešen je set zakona u oblasti pravosuđa i to: Krivični zakonik, koji propisuje niz krivičnih dijela koja regulišu oblast trgovine ljudima, Zakonik o krivičnom postupku, kojim su propisane normativne osnove za efikasnije gonjenje i procesuiranje krivičnih djela trgovine ljudima, Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela, kojim se uređuju uslovi odgovornosti pravnih lica za krivična djela i Zakon o međunarodnoj pravoj pomoći u krivičnim stvarima, kojim se uređuju uslovi i postupak pružanja međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima. -Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u koordinaciji sa ostalim nadležnim institucijama sprovodi aktivnosti koje imaju za cilj da informišu javnost o svim aspektima fenomena trgovina ljudima, poput organizacije seminara, javnih kampanja, televizijskih i radio gostovanja, organizacije tribina za omladinu i sl. Tokom 2013te i 2014te godine realizovane su mnoge aktivnosti u čijem je fokusu podizanje svijesti cjelokupne javnosti o fenomenu trgovine ljudima. Imajući u vidu da je turizam u Crnoj Gori jedna od prioritetnih privrednih grana, u susret turističkoj sezoni pojačana je kampanja usmjerena na podizanje nivoa svijesti javnosti o trgovini ljudima. U tom cilju u svim turističkim centrima distribuiran je propagandni materijal (flajeri, posteri, ugostiteljske kesice šećera sa brojem SOS telefona i sl.). Preko granične policije na svim graničnim prelazima Crne Gore istaknut je poster sa brojem SOS telefona za žrtve trgovine ljudima. Isti je postavljen i na svim željezničkim i autobuskim stajalištima širom Crne Gore. Takođe sprovodena je kampanja za promovisanje principa Kodeksa ponašanja za zaštitu djece od seksualne eksploatacije u putovanjima i turizmu, koji je potpisan od strane 244 predstavnika turističke privrede u Crnoj Gori. -U kontinuitetu se promoviše SOS linija namijenjena žrtvama trgovine ljudima, kao i svim građanima kojima su potrebne informacije o ovom fenomenu, koja je dostupna 24 časa dnevno i prema kojoj su pozivi anonimni i besplatni sa svih mreža fiksnih i mobilnih operatera, u okviru koje su postavljeni bilbordi na najfrekventnim lokacijama širom Crne Gore, urađen video spot koji se emituje na gotovo svim televizijskim stanicama, distribuiran veliki broj flajera, postera, kao i puno drugih sličnih aktivnosti. - U sklopu aktivnosti koje su preduzimane povodom obilježavanja 18. oktobra-evropskog Dana borbe protiv trgovine ljudima, u saradnji sa Željeznicom Crne Gore i nacionalnom avio kompanijom - Montenegroairlines, uz kupljene željezničke/avionske karte distribuirane su informativne kartice o tgovini ljudima, sa istaknutim brojem SOS telefona za žrtve trgovine ljudima. Željeznica Crne Gore je,

	takodje, obezbijedila promotivnu voznju volonterima Crvenog krsta na realciji Podgorica-Bar-Podgorica, tokom koje su dijelili propagandni materijal i edukovali putnike na temu trgovine ljudima. -Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je preko Ministartva prosvjete inicirala da 18. oktobra na časovima građanskog obrazovanja i građanskog vaspitanja budu organizovane debate i radionice na temu prevencije trgovine ljudima. -Na web portalu Cafe del Montenegro je postavljeno 5 primamljivih lažnih oglasa, osmišljenih od strane Crvenog krsta, koji su linkom vodili do facebook stranice Crvenog krsta, koja je sadržala upozorenja o lažnim oglasima i mjerama opreza. -Crveni krst Crne Gore je sproveo akciju pod sloganom „Pozvoni za slobodu", u okviru koje je organizovana šetnja volontera i dijeljenje promotivnog materijala u 12 crnogorskih gradova. Istovremeno, u Podgorici je prikazan film ROB(A), osmišljen od strane Hrvatskog Crvenog križa. Poslije prikazivanja filma, za volontere Crvenog krsta upriličene su diskusije na četiri teme, na kojima je učestvovao i Rukovodilac Kancelarije-Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima. -Institucija zaštitnika ljudskih prava i sloboda pripremila i odštampala flajer koji sadrži savjete i upute za djecu i roditelje o sigurnom korišćenju interneta. Institucija je u prvoj polovini 2013. godine pripremila publikaciju „Unapređenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije". Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je održala set radionica sa roditeljima, nastavnicima i djecom u cilju edukacije i promocije sigurnog korištenja interneta i skretnja pažnje na sve moguće zloupotrebe djece putem naprednih informacionih tehnologija, a u saradnji sa Kompanijom Telenor pripremljen je i distribuiran promotivni materijal u vidu flajera. - Takođe, i u 2014.godini organizovan je niz događaja povodom obilježavanja mjeseca oktobara kao mjeseca borbe protiv trgovine ljudima i posebno 18. oktobra Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima. Centralni događaj je bio organizovan u saradnji Crvenog krsta i Vladine Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima-17.oktobra, kada su svi nadležni subjekti uzeli učešće na okruglom stolu koji je bio posvećen temi ilegalnih migranata, azilanata i djece prosjaka kao ranjivih grupa u odnosu na trgovinu ljudima. -Odjeljenje Ministarstva za ljudska i manjinska prava za poslove rodne ravnopravnosti je u sklopu redovnih aktivnosti, u decembru mjesecu, pripremilo i snimilo dokumentarni film na temu Ugovorenih i prisilnih brakova - ispovjesti žrtava iz Crne Gore. Organizovan je i dvodnevni seminar na temu "Zakonski mehanizmi u borbi protiv prisilnih i ugovorenih dječjih brakova". Cilj seminara je bio jačanje međuresorne saradnje u borbi protiv prisilnih i ugovorenih dječjih brakova, sa posebnim akcentom na RE populaciju. Učesnici/e seminara bili su predstavnici/e Uprave policije, tužilaštva, suda, centara za socijalni rad, kao i predstavnice nevladinih organizacija koje se bave pitanjima položaja Romkinja i Egipćanki u crnogorskom društvu. Tokom kampanje 16. dana aktivizma u borbi protiv nasilja u porodici Ministarstvo za ljudska i manjinska prava organizovalo je u tri crnogorska grada (Podgorici, Nikšiću i

	Beranama) prezentaciju dokumentarnog filma za predstavnike/ce CSO, UP, Tužilaštva, Suda predstavnike škola. -Imajući u vidu da je tokom turističke sezone primjećena pojava djece prosjaka i djece na ulicama u Crnoj Gori porijeklom iz Albanije, inicirano je održavanje zajedničkih sastanaka Nacionalnih koordiantora Crne Gore i Albanije i službenika policije obje zemlje na zajedničkom graničnom prelazu Sukobin-Murićani u cilju razmatranja tema trgovine ljudima, djece prosjaka i djece bez pratnje - razmjena iskustava i pospješivanje bilateralne/prekogranične saradnje. Takođe, na ovom graničnom prelazu je postavljen bilbord na albanskom, crnogorskom i engelskom kojim se promovišu SOS linije za žrtva trgovine ljudima u obje zemlje. Dogovoreno je da se sastanci ovog tipa održavaju minimum dva puta godišnje, a po potrebi i češće. - Takođe, stavom (7) člana 444 Krivičnog zakonika je posbeno inkriminisano djelo korišćenje usluga od žrtava trgovine ljudima -„Ko koristi usluge lica za koje se zna da je prema njemu učinjeno djelo iz stava 1 ovog člana, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.“ -Ministarstvo prosvjete, u okviru djelatnosti javnih vaspitno-obrazovnih ustanova kroz programe obrazovanja i vaspitanja, u sklopu Akcionog plana, kontinuirano prati rad na edukaciji, razvijanju i podizanju svijesti kod đece i odraslih o ljudskim pravima, o zaštiti dostojanstva i integriteta ličnosti, uz garantovanje ravnopravnosti polova, na principima zasnovanim na osnovnim ljudskim pravima i slobodama, a posebno pravima đeteta, s ciljem da ne budu žrtve trgovine ljudima.Ministarstvo prosvjete sarađuje sa NVO i drugim organizacijama i stručnjacima da u aktivnostima namijenjenim proširivanju znanja u oblasti trgovine ljudima, u vaspitno-obrazovnim ustanovama, prezentuju programe koji su primjereni uzrastu đece. Ministarstvo prosvjete stalno radi na razvoju vaspitno-obrazovne politike i mjera zaštite, dobrobiti đece i odraslih, posebno adolescenata, sarađuje sa drugim organima i organizacijama u suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti ljudskih prava, posebno prava đeteta, vodeći računa o njihovom najboljem interesu. U redovnom nastavnom predmetu Građansko vaspitanje u VII razredima osnovne škole kao jedna od tema je prepoznata Trgovina ljudima. Organizovana je obuke nastavnika Građanskog vaspitanja (osnovne škole) i Građanskog obrazovanja (srednje škole) za implementaciju sadržaja o trgovini ljudima u redovnoj nastavi i vannastavnim aktivnostima. Program akreditovan kao program stručnog usavršavanja nastavnika (Nacionalni savjet za obrazovanje). Izrađen je i distrubuiran Priručnik „Metode prenošenja znanja o trgovini ljudima/djecom u sonovnim i srednjim školama“ , dok će se od školske 2015/16.godine trgovina ljudima/djecom učenicima predavati u okviru predmeta Građansko obrazovanje i vaspitanje. - U septembru 2013. godine, Vlada Crne Gore, UNICEF i Delegacija Evropske unije pokrenuli su kampanju “Svako dijete treba porodicu” u cilju promocije osnovnog ljudskog prava svakog djeteta na život u porodici. Kampanja, koja je trajala do polovine januara 2014. g. za cilj je imala povećanje broja hranitelja u Crnoj Gori, smanjenje broja djece u institucijama kao i podizanje svijesti o osnovnoj ljudskoj

	potrebi i pravu svakog djeteta da raste u toplom porodičnom okruženju. Nosioci aktivnosti tokom kampanje bili su centri za socijalni rad koji su u svojim opštinama organizovali ukupno 48 dana otvorenih vrata gdje su zainteresovani građani i potencijalni hranitelji dobili detaljne informacije o hraniteljstvu. Tokom kampanje 20-oro djece je učestvovalo u snimanju tzv. jednominutnih filmova o pravu djeteta na porodično okruženje, a najbolji od tih kratkih filmova prikazani su na različitim događajima u okviru kampanje. Podršku kampanji pružile su mnoge ugledne i poznate ličnosti iz različitih sfera društvenog života, kao što je npr. poznati britanski glumac g. Nikolas Lindhrst, zatim međunarodno priznati professor forenzičke i dječje psihologije prof. dr Kevin Braun, poznati crnogorski pjevači i UNICEF-ov ambassador dobre volje u Crnoj Gori. Svojim prisustvom kampanju su podržali i visoki zvaničnici UNICEF-a, zamjenica Izvršnog direktora UNICEF-a, gđa Gita Rao Gupta i regionalna direktorka UNICEF-a za Centralnu i Jugoistočnu Evropu i Zajednicu nezavisnih država, gđa Marie-Pierre Poirier. Takođe, podršku su pružili i predstavnici vjerskih zajednica u Crnoj Gori. Izuzetno važan doprinos je i onaj koji su dali mediji - Vijesti, Dan, Pobjeda, Dnevne novine kao i 8 televizijskih kuća koje su tokom kampanje emitovale promotivni video. -Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je i 2014. godine, podržalo kampanju „Milijarda ustaje", protiv nasilja nad ženama, tihe revolucije kojom žene i muškarci dobre volje širom svijeta zajedničkim plesom na ulicama svojih gradova simbolično zahtijevaju da nasilje nad ženama prestane. MLJMP je u saradnji sa NVO "Centar za ženska prava" i Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori 2014 realizovalo kampanju „16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama" u okviru koje je relizovano. MLJMP je početak kampanje obilježilo organizovanjem okruglog stola na temu „Uspostavljanje efikasnog sistema prevencije i zaštite djece i mladih od nasilja u porodici u obrazovnim institucijama" u saradnji sa NVO "SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja - Podgorica". Urađen je video spot na temu: Zabrana i sprečavanje nasilja, realizovana 4 medijska nastupa - gostovanja u informativnim emisijama, održan okrugli sto na temu "Nasilje u porodici - gdje smo i kako dalje"; predstavljena pozorišna predstava "Komad", koja se dijelom bavi i pitanjem nasilja nad ženama i nasilja u porodici , održana konferencija za medije; održano više javnih časova za srednjoškolce/ke na temu „ Borba protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici"; štampana je brošura na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku sa adresarom institucija kojima se žrtve mogu obratititi u slučaju nasilja. MLJMP je 10. decembra, u Bijelom Polju, organizovalo konferenciju povodom Međunarodnog dana ljudskih prava, kao i panel diskusiju sa srednjoškolcima i srednjoškolkama i direktorima/kama srednjih škola i nastavnim osobljem. U cilju eliminisanja svih oblika diskriminacije nad ženama i djevojčicama romske i egipćanske populacije, Odjeljenje za unapređenje i zaštitu Roma i Egipćana je tokom 2013. godine organizovalo niz aktivnosti, naročito u odnosu na pitanje suzbijanja ranih i prilisinih brakova među ovom populacijom. U okviru kampanje "16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama", snimljen je dokumentarni film "Izbjegni moju sudbinu", koji govori o maloljetničkim ugovorenim brakovima kod Roma. Film je

	promovisan u Nikšiću, Beranama I Podgorici, uz učešće predstavnika Uprave policije, Tužilastva, sudova, centra za socijalni rad, NVO. Centar za romske inicijative u saradnji sa ženskom RAE mrežom „Prva“ uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava, na Međunarodni dan ukidanja ropstva 02.12. 2014 godine organizovao je dvočasovni okrugli sto na kojem su se prezentovali dobijeni rezultati publikacije „Ugovoreni brak jači od zakona“. -Da bi se smanjila potražnja koja podstiče sve oblike trafikinga, a posebno žena i dece, koja dovodi do trgovine ljudima NVO Crnogorski ženski lobi sprovodi edukativne programe : •Muškarcima kao potecijalnim konzumentima- klijentima, ili trafikantima •Sa osobljem relevantnih institucija koji učestvuju u programu pomoci i podrške kao i identifikacije žrtve, •Sa osobljem pravosudnog sistema koji se bave primjenom zakonodavnih normi nad počiniocima trafikinga i svima koji se nalaze u tom lancu trafikinga. Medijsko–informativnu kampanju za čitavu društvenu zajednicu o nužnosti smanjenja potražnje kao oblika nasilja i kriminalne radnje, CZL sprovodi kroz : radio i tv nastupe, dijeljenjem propagandnog materijala na javnim štandovima emitovanjem dokumentarnih filmova o trafikingu i posljedicama za pojedinca/ku i čitavu zajednicu. -Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je potpisala Protokol o saradnji sa Unijom poslodavaca Crne Gore kojim je definisana saradnja u oblasti pružanja pomoći žrtvama trgovine ljudima u procesu reintegracije, omogućavanjem prvenstva prilikom zapošljavanja za žrtve trgovine ljudima od strane Unije poslodavaca, dok su posebnim mjerama definisane preventivne aktivnosti u cilju sprječavanja, kao i suzbijanja trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.
23. Opišite koje se to mjere preduzimaju u vašoj zemlji u cilju sprečavanja trgovine ljudima po pitanju prinudnog rada ili usluga, između ostalog, pomoću inspekcije rada i radne administracije, praćenja upošljavanja osoblja i agencija za privremeni rad, kao praćenja lanaca snabdijevanja.	Inspekcija rada, koja djeluje u okviru Uprave za inspekcijske poslove, svakodnevnim i kontinuiranim radom na terenu, kontroliše zakonitost zapošljavanja, posebno stranaca za vrijeme ljetnje turističke sezone na Crnogorskom primorju, kada je priliv radne snage iz ex jugoslovenskih država (Srbija, Bosna i Hercegovina, Makedonija) i zemalja okruženja (Albanija, Rumunija) jako izražen i to u naročito u ugostiteljskoj djelatnosti, a tokom godine u građevinarstvu. Stranci često rade na teškim fizičkim poslovima, bez regulisanog radno-pravnog statusa i socijalne zaštite. U mnogim slučajevima prepoznaju se prekomjerni časovi rada, opasan rad bez zaštitne opreme, niske zarade, ili rad bez zarade, manipulacija isplatom zarada i dnevnica, što su indikatori radne eksploatacije, koja može biti povezana sa trgovinom ljudima. U takvim slučajevima inspektori rada poslodavcu naređuju otklanjanje nepravilnosti, u cilju zakonitog zapošljavanja, prijavljivanje na obavezno socijalno osiguranje, isplate zarada i korišćenja drugih prava iz rada i po osnovu rada, često uz novčano kažnjavanje za prekršaje kvalifikovane Zakonom o radu i Zakonom o zapošljavanju i radu stranaca (koji je prestao da važi 01.04.2015.godine, od kada je u primjeni novi Zakon o strancima).

	Inspektori rada obavještavaju Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore-Upravu policije, Sektor granične policije- Odsjek za strance, vize i suzbijanje ilegalnih migracija, o svakom utvrđenom slučaju rada „na crno“ stranih državljana, koji preduzimaju mjere iz svoje nadležnosti. Osim razmjene podataka i obavještenja, uspostavljena je odlična saradnja sa inspektorima za strance Uprave policije, pa inspektori rada sa njima organizuju česte zajedničke kontrole na sedmičnom, ili mjesečnom nivou u svim gradovima Crne Gore i to: na gradilištima, ugostiteljskim objektima, pekarama i drugim objektima gdje su stranci radno angažovani u velikom broju. No, Inspekcija rada nije otkrila slučajeve prinudnog rada, što bi moglo da upućuje na trafiking, te nije bilo osnova da kontaktira nacionalnu Kancelariju za borbu protiv trgovine ljudima, ili neki drugi organ koji je uključen u borbu protiv trgovine ljudima. Inspekcija rada kontinuirano sprovodi aktivnosti na suzbijanju neformalnog zapošljavanja, samostalno i u saradnji sa MUP-Upravom policije, o čemu polugodišnje izvještava Kancelariju za borbu protiv trgovine ljudima, što je bilo definisano Akcionim planom za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2014.godine, a sada i za 2015.godinu. - Za osnovni oblik trgovine ljudima iz člana 444 stav 1 Krivičnog zakonika a u cilju eksploatacije rada i prinudnog rada propisana je kazna zatvora od jedne do deset godina. Takođe, Krivičnim zakonikom članom 224 propisano je i krivično djelo povreda prava iz rada a koje se sastoji u svjesnom nepridržavanju zakona ili drugih propisa, kolektivnih ugovora i drugih opštih akata o pravima iz rada. Posledica je da se drugome uskrati ili ograniči pravo koje mu pripada. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora do dvije godine. - Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je potpisala Protokol o saradnji sa Unijom poslodavaca Crne Gore kojim je definisana saradnja u oblasti pružanja pomoći žrtvama trgovine ljudima u procesu reintegracije, omogućavanjem prvenstva prilikom zapošljavanja za žrtve trgovine ljudima od strane Unije poslodavaca, dok su posebnim mjerama definisane preventivne aktivnosti u cilju sprječavanja, kao i suzbijanja trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. -U cilju objedinjavanja aktivnosti koje se sprovode u okviru nadležnosti Uprave policije, u 2014 godini, usvojena je akcija sa radnim nazivom „Trafiking“, koja podrazumijeva plansko djelovanje Sektora kriminalističke policije i Sektora granične policije, te saradnja sa Sektorom policije opšte nadležnosti. Kao cilj akcije postavljen koordinisano djelovanje nosilaca aktivnosti u dijelu preventivnog djelovanja, prikupljanja podataka, saradnje sa drugim nadležnim organima (inspekcijom rada), identifikacija potencijalnih žrtava, uvećan broj krivično procesuiranih predmeta. -Detalji o sprovedenim obukama na temu trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije su dostupni u Aneksu.

Mjere na granici (Član 7) 24. Opišite koje se to konkretne mjere preduzimaju u vašoj zemlji u pogledu jačanja kapaciteta granične policije, prevencije i borbe protiv trgovine ljudima, naročito po pitanju: a. Identifikacije mogućih žrtava trgovine ljudima u kontekstu granične kontrole; b. Identifikacije mogućih počinilaca krivičnih djela trgovine ljudima; c. Sakupljanje informacija iz prve ruke od žrtava i počinilaca; d. Identifikacija ugroženih lica među potencijalnim žrtvama trgovine ljudima kojima je potrebna međunarodna zaštita.	-Jedinica za obuku Evropske Agencije za upravljanje operativnom saradnjom na spoljnim granicama država članica EU-Frontex, razvila je projekat" Trening o trgovini ljudima za graničnu policiju" koji je konkretno fokusiran na sprečavanje i prepoznavanje trgovine ljudima. U sklopu implementacije Frontex-ovog programa „Borba protiv trgovine ljudima" , dvije savjetnice u Kancelariji za borbu protiv trgovine ljudima, prošle su obuku i stekle sertifikate za nacionalne trenere za obuku granične policije o borbi protiv trgovine ljudima. Održan je zajednički sastanak prestavnika Sektora granične policije i Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima sa predstavnicima OEBS-a, radi pružanja podrške i pomoći u realizaciji Frontex-ovog projekta „Obuka granične policije za borbu protiv trgovine ljudima" kojom prilikom je sačinjen Plan kojim se predviđaju obuke na terenu za oko 600 službenika granične policije u periodu 2014/2015. godine. Prema planu obuke se održavaju na terenu na samim graničnim prelazima ili u njihovoj neposrednoj blizini i to kroz predavanja, studije slučaja, rada u grupama, emitovanjem video materijala koji se učesnicima prezentuju u okviru tri modula: Opšte karakterisitike trgovine ljudima na globalnom i nacionalnom nivou-zakonodavni i inistitucionalni okvir, Identifikacija žrtava i trafikanata i Intervjuisanje žrtava trgovine ljudima sa posebnim fokusom na djecu žrtve trgovine ljudima. Obuku su u Odjeljenjima granične bezbjednosti na terenu, održale službenice Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudime uz pomoć i podršku OEBS-a i do sada je obučeno 260 službenika. U maju, 2015.godine otpočeta je III faza obuka. Takođe u saradnji sa Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima, OEBS-om, državnim insititucijama i NVO sektorom, napravljen je dokument koji sadrži opšte indikatore za prepoznavanje potencijalnih žrtvi, te posebno za prepoznavanje žrtava seksualne eksploatacije odraslih i djece, radne eksploatacije i eksploatacije u svrhu prosjačenja, i isti je proslijeđen na sve granične prelaze u Crnoj Gori.
25. Koje se mjere preduzimaju kako bi se obezbijedilo da osobe zaposlene u javnom putničkom prevozu, podrazumijevajući tu zaposlene u avio i drugim kompanijama za prevoz putnika na kopnu i moru, uoče moguće žrtve trgovine ljudima,i da o tome u dogledno vrijeme informišu odgovarajuće organe?	-Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa domaćim i međunarodnim partnerima inicira i realizuje aktivnosti na podizanju svijesti cjelokupne javnosti o fenomenu trgovine ljudima. Kroz projekat „Kodeks ponašanja za zaštitu djece od seksualne eksplotacije na putovanjima i turizmu" turističke i prevozne agencije, potpisnice Kodeksa su se obavezale da će ukoliko uoče bilo kakav slučaj koji može ukazati da je lice potencijalna žrtva seksualne eksploatacije slučaj prijaviti policiji. Takođe, povodom obilježavanja 18.oktobra, Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima, volonteri Crvenog krsta Crne Gore građanima na ulici i u sredstvima javnog prevoza (na autobuskim i željezničkim stanicama, kao i na aerodromu) dijele flajere i kartice koji sadrže ključne poruke vezane za mjere opreza, kojima se preventivno djeluje na trgovinu ljudima i u sredstvima javnog prevoza. Cilj ovih aktivnosti je da se javnosti skrene pažnja na rizike koje trgovina ljudskim bićima nosi sa sobom, kao i to da žrtva i trafikant može biti bilo ko.

26. Koje se mjere preduzimaju da bi se unaprijedila saradnja među službama za graničnu kontrolu kad je u pitanju uspostavljanje i održava-nje direktnih kanala komunikacije? Na koji se način upotrebljavaju ovi kanali kako bi se otkrila međunarodna trgovina ljudima? Iznesite primjere onih slučajeva u kojima su ti kanali upotrebljavani, kao i sve probleme u tom smislu sa kojima su se suočile službe granične kontrole.	-Na osnovu Strategije i Akconog plana za integrisano upravljanje granicom postoje zajednički timovi na lokalnom, regionalnom i centralnom nivou, koji su sastavljeni od službi koje obavljaju poslove na graničnim prelazima (Uprava Carina, Sektor granične policije i Uprava za inspekcijske poslove (zdrastveno sanitarna, fitosanitarna i veterinarska). Timovi se na lokalnom nivou sastaju svakodnevno, dok se regionalnom nivou sastaju mjesečno, a koordinatori timova se smjenjuju šestomjesečno iz redova Sektora granične policije i Uprave carina. Cilj je zajedničko djelovanje u efikasnom obavljanju granične kontrole, te sprečavanje i suzbijanje svih vrsta prekograničnog kriminala , uključujući i trgovinu ljudima. Saradnja sa graničnim policijama susjednih država odvija se kroz zajedničke patrole sa BiH, Srbijom i Albanijom, oformljene na osnovu potpisanog Sporazuma i Protokola o sprovođenju istog. Takođe je formiran regionalni centar u Trebinju za saradnji graničnih policija BIH, Srbije i C.Gore. - U cilju objedinjavanja aktivnosti koje se sprovode u okviru nadležnosti Uprave policije, u 2014 godini, usvojena je akcija sa radnim nazivom „Trafiking“, koja podrazumijeva plansko djelovanje Sektora kriminalističke policije i Sektora granične policije, te saradnja sa Sektorom policije opšte nadležnosti. Kao cilj akcije postavljen koordinisano djelovanje nosilaca aktivnosti u dijelu preventivnog djelovanja, prikupljanja podataka, saradnje sa drugim nadležnim organima (inspekcijom rada), identifikacija potencijalnih žrtava, uvećan broj krivično procesuiranih predmeta.
Identifikacija žrtava (Član 10) 27. Da li postoji nacionalni referalni mehanizam (NRM) odnosno ekvivalentni sistem za identifikaciju i upućivanje pomoći žrtvama trgovine ljudima, kako onim domaćim, tako i stranim, po pitanju bilo kog oblika eksploatacije? U slučaju da postoji, navedite konkretno koji su organi uključeni u to, kao i nadležnosti tih organa. Ako je NRM postojao u vašoj zemlji u periodu prve evaluacije, navedite sve izmjene koje su u međuvremenu uslijedile.	-Nakon revidiranja Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima koji sadrži nacionalne referalne mehanizme za postupanje u odnosu na slučajeve trgovine ljudima, formiran je Koordinacioni tim za praćenje implementacije Sporazuma, koji ujedno predstavlja i operativni tim koji preduzima konkretne aktivnosti (u skladu sa Sporazumom) u odnosu na identifikaciju, pružanje pomoći i zaštite žrtava trgovine ljudima. Ovaj tim čine predstavnici-kontakt osobe svih nadležnih insitucija i organizacija potpisnika Sporazuma (Ministarstva unutrašnjih poslova, državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, JU Centra za zaštitu djece i porodice Bijelo polje, Crveni krst Crne Gore i 6 nevladinih organizacija). Ovim timom rukovodi Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima Zoran Ulama. Na konsitutivnom sastanku Koordiancionog tima u revidiranom sastavu sačinjen je plan rada Koordinacionog tima kojim se predviđa da se tim sastaje minimum 2 puta godišnje kojom prilikom će ocjenjivati uspješnost sprovođenja Sporazuma u praksi, dok će se tim dodatno ad hoc sastajati u onim situacijama kada se na teritoriji Crne Gore identifikuje potencijalna žrtva trgovine ljudima. Potencijlnu žrtvu trgovine ljudima mogu identifikovati svi potpisnici Sporazuma, o čemu će odmah obavijestiti kontakt osobu Uprave policije. Sačinjena je i distribuirana lista kontakt osoba, koja su obavezne da budu 24 h na raspolaganju ovom timu u slučaju kada je neophodno žrtvi trgovine ljudima obezbjediti pomoć i

	zaštitu. Takođe,dogovoreno je da se tokom 2015. godine održe okrugli stolovi na lokalnom nivou, kojom prilikom će članovi Koordinacionog tima podsjetiti svoje kolege na lokalnom nivou o obavezama u odnosu na postupanje u slučajevima trgovine ljudima, a koje proizilaze iz Sporazuma, sa posebnim fokusom na identifikaciju i pružanje pomoći i zaštite potencijalnim/žrtvama trgovine ljudima.
28.Postoje li bilo kakvi formalni indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima kad su u pitanju različiti oblici eksploatacije, i na koji ih način mnogobrojni eksperti iz vaše zemlje koriste?	- Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa Misijom Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju u Crnoj Gori (OEBS) u julu mjesecu, 2013,godine je organizovala radionicu tokom koje je IZRAĐENA LISTA INDIKATORA ZA RANO PREPOZNAVANJE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA, koja pored opštih indikatora sadrži posebno navedene indikatore za prepoznavanje žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, potom u svrhu seksualne eksploatacije, kao i indikatore koji ukazuju na trgovinu djecom kao i trgovinu djecom u svrhu prosjačenja. Takođe, sastavljena je posebna lista indikatora za zdravstene radnike, kako bi istim pomogla da prepoznaju žrtvu trgovinu ljudima prilikom pružanja zdravstvene pomoći. Izradjeni spisak indikatora štampan je u formi kartice i distrubuiran predstavnicima svih relevantnih organa – policiji, socijalnim radnicima, radnim inspektorima, zdravstvenim radnicima, zaposlnim u lokalnoj samoupravi, aerodromima, željezničkim stanicama, graničnim prelazima.
29. Koji su to „osnovani razlozi" da vjerujemo da je lice žrtva trgovine ljudima, i koji su organi kompetentni da identifikuju žrtve na osnovu „osnovanih razloga"? Navedite primjere iz prakse.	- U skladu sa revidiranim Sporazumom o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima i načinom rada Koordinacionog tima koje je zaduženo za implementaciju Sporazuma, žrtvu trgovine ljudima u Crnoj Gori mogu identifikovati predstavnici institucija/organizacija potpisnika Sporazuma o saradnji (Ministarstva unutrašnjih poslova, državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, JU Centra za zaštitu djece i porodice Bijelo polje, Crveni krst Crne Gore i 6 nevladinih organizacija). -Sva licima za koja postoji sumnja da su žrtve trgovine ljudima se informišu o mogućnosti odlaska u Vladino Sklonište za žrtve trgovine ljudima, kao i o vrstama pomoći i zaštite koja ima stoji na raspolaganju na jeziku koji je razumljiv tom licu i koji je prilagođen njegovom/njenom uzrastu (u slučaju kada je dijete žrtva). -Takođe, svim građanima Crne Gore stoji na raspolaganju Vladina SOS linija (116666) na kojoj mogu prijaviti sumnju da je neko lice žrtva trgovine ljudima, o čemu preko Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i zaposlenih u Skloništu se obavještava kontakt osoba ispred MUP/Uprave policije i vrše se provjere navoda. - U odnosu na zakonsku definiciju žrtve, prema članu 142 st.11 KZ-a „žrtva je lice kome je protivpravnim djelom koje je u zakonu propisano kao krivično djelo prouzorkovan fizički ili duševni bol ili patnja, imovinska šteta ili povreda ljudskih prava i sloboda“. -Primjeri iz prakse: Od decembra, 2014.godine do aprila, 2015. godine identifikovane se 4 maloljetna

	lica (romske populacije, ženskog pola) kao žrtve trgovine ljudima od strane socijalnih radnika nadležnih centara za socijalni rad u saradnji sa policijom. U jednom slučaju je ljekar prijavio da je maloljetno lice žrtva nasilja, kada je po pozivu socijalni radnik utvrdio da je lice potencijalna žrtva trgovine ljudima. Maloljetnim licima ja ukazana sva neophodna pomoć u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudkma u Podgorici, uz koordinaciju Vladine Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima sa Centrima za socijalni rad i policijom. Koordinacioni tim se više puta sastajao povodom navedenih slučajeva, razmatrajući svaki slučaj pojedinačno u cilju donošenja odluke koja je u najboljem interesu maloljetnog lica. 1 lice je vraćeno na Kosovo u saradnji sa kosovskom policijom i centrom za socijalni rad, dok su ostala 3 lica izmještena iz svojih matičnih porodica, jer je utvrđeno da su roditelji (jedan ili oba u zavisnoti od slučaja) eksploatisali djevojčice u cilju prinudnog sklapanja nedozvoljenih brakova. Djevojčice su smještene kod bližih rođaka (baba, stric, otac- u zavisnosti od slučaja) uz pojačanu nadležnost centara za socijalni rad, i to u drugim gradovima u odnosu na mjesto identifikacije, a sve u cilju što njihovog uspješnijeg oporavka i socijalne integracije. Međutim, od strane tužilaštva premdeti su kvalifikovani kao kd vanbračna zajednica sa maloljetnikom, što nije imalo uticaj na pružanje pomoći i zaštite maloljetnim licima kao (potencijalnim) žrtvama trgovine ljudima.
30. Koje se mjere preduzimaju u vašoj zemlji kako bi se podstakla samo-identifikacija žrtava trgovine ljudima?	-U izvještajnom periodu Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima pokrenula je niz kampanja usmjerenih prvenstveno na podizanje nivoa svijeti javnosti o trgovini ljudima i jačanja otpornosti njenih građana u odnosu na istu. -Imajući u vidu da je turizam u Crnoj Gori jedna od prioritetnih privrednih grana, u susret turističkoj sezoni pojačana je kampanja usmjerena na podizanje nivoa svijesti cjelokupne javnosti o fenomenu trgovine ljudima. U tom cilju u svim turističkim centrima distribuiran je propagandni materijal (flajeri, posteri, ugostiteljske kesice šećera sa bojem SOS telefona i sl.). -Uz pomoć granične policije na svim graničnim prelazima Crne Gore istaknut je poster sa SOS telefonom za žrtve trgovine ljudima. Isti je postavljen i na svim željezničkim i autobuskim stajalištima širom Crne Gore. -Takođe sprovodena je kampanja za promovisanje principa Kodeksa ponašanja za zaštitu djece od seksualne eksploatacije u putovanjima i turizmu, koji je potpisan od strane 244 predstavnika turističke privrede u Crnoj Gori. - Kampanja "ZAUSTAVIMO TRGOVINU LJUDIMA" se kontinuirano sporovodi na teritoriji cijele Crne Gore. Ista podrazumijeva emitovanje TV spota "Stop trgovini ljudima", kojim se ujedno promoviše i vladina SOS antitrafiking linija (11 66 66), koja je dostupna 24 časa dnevno i prema kojoj su pozivi anonimni i besplatni sa svih mreža fiksnih i mobilnih operatera, u okviru koje su postavljeni bilbordi

	na najfrekventnim lokacijama širom Crne Gore, urađen video spot koji se emituje na gotovo svim televizijskim stanicama, distribuiran veliki broj flajera, postera, kao i puno drugih sličnih aktivnosti. -U sklopu aktivnosti koje su preduzimane povodom obilježavanja 18. oktobra-evropskog Dana borbe protiv trgovine ljudima, u saradnji sa Željeznicom Crne Gore i nacionalnom avio kompanijom - Montenegroairlines, uz kupljene željezničke/avionske karte distribuirane su informativne kartice o tgovini ljudima, sa istaknutim brojem SOS telefona za žrtve trgovine ljudima. -U želji da se pored edukativnih radionica, kampanja i tribina obezbijedi redovno i obavezno predavanje o trgovini ljudima u svim školama u Crnoj Gori i time pojača svijest mladih o ovom fenomenu, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je akreditovala program za obuku nastavnika na temu: „Jačanje svijesti o trgovini djecom kroz obrazovni sistem“. Nakon uspješnje implementacije obuka za trenere i izdavanja priručnika za nastavnike, trgovina ljudima/djecom je prepoznata kao nastavna jedinice u okviru predmeta Građansko obrazovanje, tako da će redovna predavanja o trgovini ljudima u svim školama biti upriličena od naredne školske 2015/16.godine pa nadalje. - Imajući u vidu da je romska populacija prepoznata kao ranjiva kategorija u odnosu na trgovinu ljudima, nadležne insituticije u kontinuitetu preduzimaju aktivnosti u cilju upoznavanja pripadnika romske populacije o trgovini ljudima, oblicima i načinima prijavljivanja, sa posebnim fokusom na trgovinu ljudima u svrhu sklapanja nedozvoljenih brakova. - U Strategiji za unaprjeđenje položaja RE populacije u Crnoj Gori prepoznata je posebna oblast koji se odnosi na suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici kod ove populacije. Realizujući aktivnosti predviđene ovim dokumentom, snimljen je dokumentarni film koji govori o ovom problemu, kao potreba da se ukaže na problem koji postoji u CG i u drugim zemljama, i pozovu svi akteri da aktivno rade na unaprjeđenju položaja Romkinja i Egipćanki u Crnoj Gori i doprinesu eliminaciji nasilja nad RE, naročito specifičnog oblika nasilja kao što je prisiljavanje na preuranjeni brak. U cilju unaprjeđenja društvenog položaja Romkinja i Egipćanki, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Centrom za romske inicijative organizovalo je okrugli sto na temu „Zakonski mehanizmi u borbi protiv prisilnih i ugovorenih dječijih brakova“ na kojem su prisustvovali, pored predstavnika/ca ovog Ministarstva, službenici/ce Uprave policije, tužilaštva, suda, centara za socijalni rad kao i predstavnice ženskih nevladinih organizacija koje se bave pitanjem položaja Romkinja i Egipćanki u Crnoj Gori. -U cilju eliminisanja svih oblika diskriminacije nad ženama i djevojčicama romske i egipćanske populacije, Odjeljenje za unapređenje I zaštitu Roma i Egipćana je organizovalo niz aktivnosti, naročito u odnosu na pitanje suzbijanja ranih i prilisinih brakova među ovom populacijom. U okviru kampanje “16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama”, snimljen je dokumentarni film “Izbjegni moju sudbinu”, koji govori o maloljetničkim ugovorenim brakovima kod Roma. Film je promovisan u Nikšiću, Beranama i Podgorici, uz učešće predstavnika Uprave policije, Tužilastva, sudova, centra za socijalni rad, NVO.

	- Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Centar za romske inicijative potpisali Memorandum o zajedničkoj saradnji. Saradnja će se odvijati u sledećim oblastima nasilje u porodici, maloljetni i privremeni brakovi i politička participacija žena romkinja i egipćanki (01.12.2014 godine). -Centar za romske inicijative u saradnji sa ženskom RAE mrežom „Prva“ uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava, na Međunarodni dan ukidanja ropstva 02.12. 2014 godine organizovao je dvočasovni okrugli sto na kojem su se prezentovali dobijeni rezultati publikacije „Ugovoreni brak jači od zakona“. -O postignutim rezultatima u oblasti podsticanja samoidentifikacije žrtava trgovine ljudima, posebno među ranjivim kategorijama govori podatak da je početkom 2015.godine maloljetna romkinja prijavila policiji da njeni roditelji žele da je prodaju u cilju sklapanja braka, nakon čega joj je ukazana sve neophodna pomoć i zaštita u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima, a potom omogućena reintegracija u drugom gradu, kod druge porodice, pod pojačanim nadzorom nadležnog centra za socijalni rad.
31. Koje se mjere u cilju identifikacije žrtava trgovine ljudima u vašoj zemlji preduzimaju tokom razmatranja zahtjeva za dobijanje azila, kao i za vrijeme povratka onih lica čiji su zahtjevi odbijeni? Na koji se način odvija komunikacija između organa odgovornih za identifikaciju žrtava trgovine ljudima i onih odgovornih za imigraciju i dobija-nje azila, kada postoje osnovani razlozi da je osoba koja nelegalno boravi u zemlji žrtva trgovine ljudima?	-Članom 11 Zakona o azilu propisano je da će se u postupku davanja azila voditi računa o posebnim potrebama maloljetnih lica, lica potpuno ili djelimično lišenih poslovne sposobnosti, maloljetnih lica bez pratnje, lica sa psihičkim ili fizičkim invaliditetom, starih lica, trudnica, samohranih roditelja sa maloljetnom djecom, lica koja su bila izložena mučenju, silovanju ili drugim teškim oblicima psihičkog, fizičkog ili seksualnog nasilja i drugih ugroženih lica. Kako žrtve trgovine ljudima spadaju u ranjivu grupu lica sa posebnim potrebama kojima je potrebna posebna zaštita, to su službenici Direkcije za azil prošli kroz specifične programe obuke i na taj način su ojačani mehanizami identifikacije žrtava i prevencije trgovine ljudima.Iako u dosadašnjoj praksi nije bilo prepoznatih slučajeva žrtava trgovine ljudima u populaciji tražilaca azila, Direkcija za azil će nastaviti da razvija efikasne mehanizme za identifikaciju i zaštitu žrtava trgovine ljudima i spriječiti eventualne rizike od ponovne viktimizacije. Ovo posebno jer u azilnom sistemu postoji čitav niz izazova koji se rješavaju kako bi se na odgovarajući način odgovorilo na potrebe koje fenomen migracija nosi sa sobom: brza procedura, dovoljni smještajni kapaciteti, adekvatni mehanizmi asistencije, koordinacija i međuagencijska saradnja i slično. -Za lica čiji su zahtjevi za dobijanje azila odbijeni granična policija prima informaciju od strane Direkcije za azil. Ako se ta lica u tom momentu nalaze u Crnoj Gori (smještaj za azilante je otvorenog tipa, a Crna Gora je zemlja tranzita), smještaju se u Prihvatilište za strance kako bi se u skladu sa Zakonom o strancima odnosno Sporazumima o readmisiji organizovao njihov povratak u matičnu zemlju. Ukoliko dođu do podataka da je neko lice potencijalna žrtva trgovine ljudima o tome se neodložno obavještava Sektor kriminalističke policije u čijoj je nadležnosti (utvrdjivanje identiteta, provjere podataka, saradnja sa drugim službama, preduzimanje svih izviđajnih radnji, preduzimanje specijalnih istražnih tehnika prilikom prikupljanja dokaza itd.)

	-Mjere koje se u Upravi policije preduzimaju sa ciljem identifikacije potencijalnih žrtava i žrtava trgovine ljudima obuhvaćene su i akcijom „Trafiking“ koja se sprovodi na nivou Uprave policije i objedinjava rad svih njenih sektora shodno svojim nadležnostima tj, kriminalističku, graničnu i policiju opšte nadležnosti. - Svim službama čiji zaposleni mogu doći u kontakt sa žrtvom trgovine ljudima ili trafikantom su distribuirani indikatori za rano prepoznavanje žrtava trgovine ljudima.
Zaštita života i privatnosti (Član 11) 32. Koje se mjere preduzimaju od strane odgovarajućih eksperata u cilju žaštite povjerljivosti podataka, kao i zaštite privatnog života i identiteta žrtava trgovine ljudima, tu podrazumijevajući čuvanje njihovih ličnih podataka? Da li postoji bilo kakav konflikt interesa između profesionalne etike, s jedne strane, i obaveze prijavljivanja krivičnog djela, s druge strane? Ako postoji, na koji su način ovi konflikti riješeni u praksi?	-Sporazumom o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima je posebna istaknuta mjera „poštovanja privatnosti i identiteta potencijalnih žrtava trgovine ljudima“ od strane svih nadležnih institucija/potpisnika Sporazuma o saradnji. Posebno je predviđeno da će JU Centri za socijalni rad će u svim slučajevima sumnje da je osoba žrtva trgovine ljudima, primjenjivati standarde identifikacije, kako bi se ispoštovalo: a) pravo na privatnost potencijalnih žrtava, naročito za pitanja lične prirode i pitanja traumatične prirode, ukoliko nijesu u svrhu prikupljanja neophodnih podataka; b) pravo potencijalne žrtve na sve informacije u oblasti socijalne, dječje zaštite i porodičnih odnosa, kao i u drugim mogućim postupcima koji će se preduzimati u cilju njene zaštite. -U cilju zaštite identiteta i privatnosti žrtava trgovine ljudima službenici Uprava policije koriste inicijale imena prilikom razmjene podataka sa drugim stranama, zatim ograničenje dostupnosti žrtava, obezbjedjenje pratnje do odredjenih lokacija (do skloništa, zdravstvenih ustanova). - Jačajući saradnju nadležnih organa u cilju čuvanja tajnih podataka koje bi mogle ugroziti bezbijednost žrtve i dalji tok istrage, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa Agencijom za zaštitu ličnih podataka uskladila sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti zbirke ličnih podataka kojima rukovodi, a koje se odnose na evidenciju o počiniocima i žrtvama KD trgovina ljudima, kao i o štićenicima/ama koje borave u vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima. Shodno tome, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je donijela Pravilnik o načinu označavanja i zaštite posebne kategorije ličnih podataka.
Pomoć žrtvama (Član 12) 33. Kada pomoć žrtvama pružaju ne-državni akteri, na koji način ustanove u vašoj zemlji obezbjeđuju poštovanje obaveza iz Člana 12 ove Konvencije, naročito kad je riječ o: a. finansiranju; b. bezbijednosti i zaštiti žrtve;	- Mehanizmi saradnje državnih insititucija i civilnog društva u borbi protiv trgovine ljudima definisani su Sporazumom o saradnji, kojeg su pored nadležnih državnih insititucija (MUP, MRS, MZ, MPS, KZBPTLJ, VS, VDT, JU Centar za podšku djeci i porodici BP) potpisali 6 nevladinih organizacija (Crnogorski ženski lobi, Sigurna ženska kuća, Doma nade, SOS linija za žene i djecu žrtve porodičnog nasilja Podgorica, SOS linija za žene I djecu žrtve porodičnog nasilja Nikšić, Institut socijalne inkluzije, kao i Crveni krst Crne Gore. Prilikom odabira nevladinih organizacija za potpisnike Sporazuma, vodilo se računa da budu izabrane one nevladine organizacije koje ispunjavaju određene uslove (poznavanje specifičnosti fenomena trgovine ljudima, obučen kadar za rad sa žrtvama trgovine ljudima, adekvatno

c. standardima u pružanju pomoći i sprovođenja te pomoći u praksi; d. dostupnost medicinskog tretmana, psihološke pomoći, davanja savjeta i informacija; e. prevodioci i tumači, ukoliko su potrebni?	iskustvo u radu sa žrtvama, i sl.), tj. NVO koje imaju kapaciteta za pružanje adekvatne privremene/kratkoročne pomoći žrtvama trgovine ljudima do njihovog smještanja u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima. Navedeno podrazumijeva da NVO –ima, potpisnicima Sporazuma o saradnji stoji na raspolaganju stručna pomoć nadležnih državnih insitucija/potpisnika Sporazuma o saradnji. -U Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (Sl. List RCG br. 39/04 i SL.list CG br. 14/10), u članu 6 je definisano da se zdravstvena zaštita sprovodi na načelima sveobuhvatnosti, kontinuiranosti, dostupnosti i cjelokupnog pristupa u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i specijalizovanog pristupa u specijalističko-konzilijarnoj i bolničkoj zdravstvenoj zaštiti. U članu 3 Anex-a Sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti zdravstvene zaštite naglašeno je da će, u pružanju zdravstvene zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima Ministarstvo zdravlja obezbijediti odgovarajuću zdravstvenu zaštitu kroz javne zdravstvene ustanove, uvažavajući principe hitnosti i prioriteta, a u članu 4 istog Anex-a stoji da zdravstvena zaštita lica obuhvata hitnu medicinsku pomoć, prevenciju i liječenje od zaraznih bolesti i slučajeve porođaja i materinstva, dok borave na teritoriji Crne Gore. Dalje, članom 5 Anex-a Sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti zdravstvene zaštite naglašeno je da će jedinice hitne medicinske pomoći obezbijeđivati brzu i efikasnu medicinsku pomoć u ambulantama i na terenu tokom 24 h na teritoriji Države. Na osnovu svega rečenog da se zaključiti da je, u Crnoj Gori, omogućena puna dostupnost medicinskog tretmana, psihološke pomoći, kao i davanja savjeta i informacija na čitavoj teritoriji Crne Gore. Što se tiče standarda, zdravstvena zaštita se pruža u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o zdravstvenom osiguranju i treba naglasiti da se zdravstvena zaštita žrtvama i potencijalnih žrtvama trgovine ljudima pruža u skladu sa dostignućima savremene medicinske doktrine, kakva se u zdravstvenim ustanovama pruža i ostalim građanima Crne Gore. -NVO Crnogorski ženski lobi pruža pomoc i podršku žrtvama trafikinga vec 11 god kroz partnersku saradnju sa Vladom CG, odnosno Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima, kroz projekat Sklonište za žrtve trafikinga. Sklonište pruža pomoć i podršku svim žrtvama na teritoriji CG koji se u momentu trafikovanja zateknu na bilo kojoj destinaciji CG. Finansiranje Skloništa u potpunosti je preuzela Vlada CG 2006 god. Bezbijednost i zaštitu žrtve , kao i procjenu bezbjedonosne situacije za vrijeme boravka u Skloništu, obezbjedjuje MUP CG odnosno CBPG i grupa posebno obučenih inspektora za problem trafikinga. Medicinski tretmani , psihološka pomoc dostupni su svakoj žrtvi besplatni shodno Sporazumu o saradnji koji potpisuje i Ministarstvo zdravlja. Svi tretmani žrtava mogu se obaviti po njihovoj potrebi u bilo kojoj medicinskoj ustanovi na teritoriji CG. Pružanje savjeta i informacija žrtvi obezbjedjuje se svakodnevno po procijeni aktivistkinja Skloništa ili na zahtjev žrtve ako ima potrebu za nekim pojašnjenjima iz pravne ili druge oblasti.Ako je u pitanju maloljetno lice ukljucuje se i Centar za socijalni rad kao organ starateljstva. Prevodioci ili tumaci u slučaju potrebe dostupni su žrtvama ,

	posebno u procesu davanja iskaza pred pravosudnim organima ili policijom.
34. Koje se konkretno mjere preduzimaju kako bi se omogućilo da pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima koji su dobili boravišnu dozvolu zbog saradnje u istragama odnosno krivičnom postupku nije uslovljeno njihovom voljom da svjedoče?	- Članom 2 Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima je definisano da: „potpisnici Sporazuma su saglasni da će pružiti pomoć potencijalnim žrtvama, odnosno žrtvama trgovine ljudima, u skladu sa ovim Sporazumom, bez obzira na volju potencijalne žrtve, odnosno žrtve trgovine ljudima, da učestvuje ili ne učestvuje u krivičnom postupku za krivično djelo trgovine ljudima". - Nadalje, Zakonom o strancima predviđa posebna prava za strance kojima je izdata boravišna dozvola iz humanitarnih razloga: **Član 50-** Privremeni boravak iz humanitarnih razloga „Dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga može se izdati:1) strancu za koga se pretpostavlja da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima ili žrtva krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici;2) maloljetnom strancu koji je napušten ili je žrtva organizovanog kriminala ili je iz drugih razloga ostao bez roditeljskog staranja ili bez pratnje; 3) strancu iz naročito opravdanih razloga humanitarne prirode. Stranac iz stava 1 ovog člana ne mora ispunjavati uslove iz člana 42 stav 1 tač. 1, 2, 3 i 8 ovog zakona.Dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga izdaje se na osnovu odgovarajućeg dokaza međunarodne organizacije, nevladine organizacije ili državnog organa koji strancu iz stava 1 ovog člana pruže pomoć i zaštitu ili dokaza nadležnog državnog organa kojim se potvrđuje da stranac sarađuje u rasvjetljavanju krivičnih djela." Član 53-**Zaštita stranca sa odobrenim boravkom iz humanitarnih razloga- „**Stranac kome je izdata dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga ne smije se prinudno udaljiti zbog nezakonitog ulaska ili boravka u Crnoj Gori. Strancu iz stava 1 ovog člana, za koga postoji opravdani strah da bi davanjem iskaza u krivičnom postupku mogao biti izložen opasnosti po život, zdravlje, fizički integritet ili slobodu, obezbjeđuje se zaštita i ostvarivanje prava u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita svjedoka. Maloljetni stranac za koga je utvrđeno da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima neće biti vraćen ni u jednu državu, ako nakon procjene opasnosti i njegove bezbjednosti, postoje okolnosti koje upućuju da takav povratak ne bi bio u njegovom najboljem interesu."
35. Kakav je smještaj obezbijeđen za žrtve trgovine ljudima (žene, muškarce i djecu) i na koji je način prilagođen potrebama žrtava?	- Vlada CG opredijeljuje potrebna finansijska sredstva za funkcionisanje Skloništa za žrtve trgovine ljudima u Crnoj Gori, u cilju pružanja smještaja i neophodne pomoći žrtvama trgovine ljudima u Crnoj Gori (prije svega zdravstvene, socijalne, psihološke, pravne, i druge pomoći). Opredijeljena sredstva nalaze se u okviru budžetskog programa Vladine Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima. Shodno potpisanom Sporazumu između Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i NVO »Crnogorski ženski lobi« o projektu zaštite žrtava trgovine ljudima, Kancelarija se obavezala, da će iz svojih sredstava, pokrivati sve rashode koji nastaju nesmetanim funkcionisanjem Skloništa. Bitno je naglasiti da je

	Kancelarija obavezna plaćati troškove rente, režija i isplaćivati zarade zaposlenim aktivistkinja, bez obzira da li se u Skloništu nalaze štićenik/ci ili ne, kako bi stručni kadar i prostor Skloništa u svakom momentu bili na raspolaganju u slučaju kada se pojavi žrtva . Žrtvama trgovine ljudima se omogućava tkz.inicijalni oporavak u Skloništu, obezbjeđivanjem osnovnog paketa pomoći – hrane, sredstava za higijenu, ljekova, odjeće, obuće i sl, dok u skladu sa specifičnim potrebama svake pojedinačne žrtve, a na osnovu saradanje zaposlenih u Skloništu sa potpisnicima Sporazuma o saradnji , za žrtve trgovine ljudima se izrađuju i realizuju individualni planovi rada, a sve u cilju njihove (re)integracije.
36. Koje se mjere preduzimaju kako bi se obezbjedilo da se usluge žrtvama pružaju na osnovama pristanka i informisanosti?	-U skladu sa Sporazumom o saradnji, pomoć i zaštita žrtvama trgovine ljudima pruža se po principu dobrovoljnosti i pristanka same žrtve nakon identifikacije. Prilikom identifikacije, žrtvi se nudi mogućnost smještaja u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima. Žrtva se, ako je potrebno obavještava na maternjem jeziku o zemlji, gradu, lokaciji na kojoj se nalazi. Takodje, žrtva se nakon smještaja u Skloništu obavještava da se nalazi na sigurnom i bezbijednom mjestu. Žrtvi se stavlja do znanja da će joj se pružiti sva pomoć i podrška koja je predvidjena bez obzira da li će ili neće svjedočiti i učestvovati u procesu protiv trafikanata ili grupe, i da ima pravo na period razmišljanja/refleksije do 90 dana. Žrtva se upoznaje sa svojim pravima i nacionalnim zakonodavstvom o kažnjavanju trafikanata ako se u sudskom postupku dokaže trgovina ljudima. Žrtva se takodje upoznaje da u slučaju učestvovanja u sudskom procesu ima pravo na besplatnu pravnu pomoć stručnih lica iz pravne struke. Ako žrtva ne želi saradnju i smjestaj u Sklonište obavještava se da u slučaju promjene mišljenja može da se javi na SOS liniju za antitrafiking ili najbližoj policiskoj stanici. Izjave i identitet žrtve uvjek ostaju anonimni za javnost. Za maloljetna lica nužno je ukljucivanje socijalnih radnika kao organa starateljstva.
37. Da li se predviđa bilo kakav nastavak nakon okončanja programa pomoći? Mogu li žrtve da nastave da primaju pomoć, onda kad je tako nešto potrebno, uzimajući u obzir njihove konkretne potrebe proizišle iz vrste eksploatacije (uključujući uzimanje organa), nakon okončanja krivičnog postupka, i ako je odgovor potvrdan, koju vrstu pomoći?	- Žrtve trgovine ljudima imaju pravo na odgovarajući i siguran smještaj, na psihološku pomoć, na materijalnu pomoć, na usluge prevođenja i tumačenja, na savjetovanje i informisanje, na pomoć tokom i po okončanju krivičnog postupka. -U pružanju socijalne, dječje zaštite i porodične zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, državljanima Crne Gore i stranim državljanima, Ministarstvo rada i socijalnog staranja obezbijediće odgovarajuću socijalnu, dječju zaštitu i porodičnu zaštitu, preko JU Centara za socijalni rad, sa prioritetom u odnosu na ostale slučajeve. Mehanizmi pomoći obuhvataju: a) procjenu socijalno-ekonomskog stanja, kao osnova za dodjelu jednokratne novčane pomoći i drugih oblika zaštite u skladu sa zakonom; b) utvrđivanje zakonskog osnova za postavljanje staraoca; c) izradu individualnih planova zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima u saradnji sa drugim potpisnicima Sporazuma.

	-Žrtve trgovine ljudima se i nakon okončanja krivičnog potupka mogu obratiti aktivistkinjama u Vladinom Skloništu za pomoć, pravno savjetovanje i slično. - O žrtvinom pravu na nadoknadu i s'tim u vezi dostupnim pravnim ljekovima odgovor sadržan u odgovoru na pitanje 42.
Period oporavka i refleksije (Član 13) 38. Navedite konkretno u kojim se slučajevima može odobriti period oporavka i refleksije, i ko sve ima pravo na to (državljani, strani državljani). Opišite postupak odobrenja perioda oporavka i refleksije, pruženu pomoć i zaštitu tokom ovog perioda, i sve poteškoće sa kojima se susrijetate u praksi.	-Stranac za koga policija utvrdi da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima ima pravo da se u roku od 90 dana opredijeli da li će sarađivati u krivičnom postupku, odnosno da li će se pridružiti krivičnom gonjenju ili će biti svjedok u tom postupku (period refleksije). Policija utvrđuje da li je stranac žrtva krivičnog djela trgovine ljudima, u saradnji sa organima, nevladinim i drugim organizacijama koji su nadležni, odnosno koji se bave prevencijom, edukacijom, prijavljivanjem i krivičnim gonjenjem izvršilaca i zaštitom žrtava trgovine ljudima, a kad se radi o maloljetnom strancu i sa centrom za socijalni rad (član 52 Zakona). S obzirom da se Zakon o strancima primjenjuje od 1.aprila 2015. godine, kao i da nije bilo izdatih dozvola za privremeni boravak po ovom osnovu, ne možemo opisati poteškoće sa kojima se susrijećemo u praksi.
Boravišna dozvola (Član 14) 39. Ukoliko u zakonu vaše zemlje postoji odredba kojom se predviđa mogućnost dobijanja boravišne dozvole na osnovu lične situacije žrtve, na koji se način to tumači u praksi? Navedite primjere.	Član 37 Zakona o strancima, predviđa da se privremeni boravak može se odobriti strancu koji namjerava da boravi u Crnoj Gori duže od 90 dana, radi: 1) spajanja porodice; 2) srednjoškolskog obrazovanja ili studiranja; 3) učešća u programima međunarodne razmjene učenika i studenata ili drugim programima mladih; 4) specijalizacije, stručnog osposobljavanja i praktične obuke; 5) naučnoistraživačkog rada; 6) liječenja; 7) humanitarnih razloga; 8) raspolaganja pravom na nepokretnosti koju posjeduje u Crnoj Gori; 9) obavljanja vjerske službe; 10) rada; 11) drugih opravdanih razloga, u skladu sa zakonom ili međunarodnim ugovorom. -Članom 50 Zakona o strancima je propisano da se dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga može izdati strancu za koga se pretpostavlja da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima ili žrtva krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici. U stavu 2 ovog člana je propisano da se dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga izdaje se na osnovu odgovarajućeg dokaza međunarodne organizacije, nevladine organizacije ili državnog organa koji strancu pruže pomoć i zaštitu ili dokaza nadležnog državnog organa kojim se potvrđuje da stranac sarađuje u rasvjetljavanju krivičnih djela. Ukoliko se u praksi desi situacija da zahtjev za izdavanje dozvole za privremeni boravak

	podnese stranac koji je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima, a koji nije spreman da bude svjedok u postupku, u toj situaciji strancu se može izdati dozvola za privremeni boravak iz naročito opravdanih razloga humanitarne prirode.
40. U slučaju kad je svrha izdavanja boravišne dozvole saradnja sa kompetentnim organima, kako se pojam „saradnja" tumači, i kako to izgleda u praksi?	- Članom 50 Zakona o strancima je propisano da se dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga može izdati strancu za koga se pretpostavlja da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima ili žrtva krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici. U stavu 2 ovog člana je propisano da se dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga izdaje se na osnovu odgovarajućeg dokaza međunarodne organizacije, nevladine organizacije ili državnog organa koji strancu pruže pomoć i zaštitu ili dokaza nadležnog državnog organa kojim se potvrđuje da stranac sarađuje u rasvjetljavanju krivičnih djela. Ukoliko se u praksi desi situacija da zahtjev za izdavanje dozvole za privremeni boravak podnese stranac koji je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima, a koji nije spreman da bude svjedok u postupku, u toj situaciji strancu se može izdati dozvola za privremeni boravak iz razloga humanitarne prirode. S obzirom da se Zakon o strancima primjenjuje od 1.aprila, 2015. godine, kao i da nije bilo izdatih dozvola za privremeni boravak po ovom osnovu, ne možemo opisati primjer iz prakse.
41. Koje se mjere preduzimaju kako bi se omogućilo da boravišnu dozvolu dobiju žrtve trgovine ljudima u skladu sa obavezama iz Čla-na 12.6, u kome se navodi da pomoć žrtvi trgovine ljudima ne smije da zavisi od njegove ili njene spremnosti da bude svjedok?	-Odgovor sadržan u odgovoru na prethodno pitanje.
Nadoknada i pravni lijek (Član 15) 42. Ukažite na sve one mjere koje su preduze-te od prvog evaluaci-onog izvještaja u cilju promovisanja efikasnije nadoknade za žrtve trgovine ljudima, naročito kad je riječ o: a. pristup podacima u pogledu odgovarajućih sudskih i upravnih postupaka na jeziku koji žrtva razumije; b. omogućena pravna i besplatna pravna pomoć tokom istraga	**a. pristup podacima u pogledu odgovarajućih sudskih i upravnih postupaka na jeziku koji žrtva razumije -** U skladu sa čl. 8 Zakonika o krivičnom postupku stranke, svjedoci i druga lica koja učestvuju u postupku imaju pravo da u postupku upotrebljavaju svoj jezik ili jezik koji razumiju. Ako se postupak ne vodi na jeziku tih lica, obezbijediće se prevođenje iskaza, isprava i drugog pisanog dokaznog materijala. Prevođenje se povjerava tumaču. O pravu na prevođenje poučiće se lice koje se može odreći tog prava ako zna jezik na kojem se vodi postupak. **b. omogućena pravna i besplatna pravna pomoć tokom istraga i sudskih postupaka**- Žrtva trgovine ljudima ima, shodno Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći, pravo na besplatnu pravnu pomoć. Besplatna pravna pomoć podrazumijeva obezbjeđivanje potrebnih sredstava za potpuno ili djelimično pokrivanje troškova pravnog savjetovanja, sastavljanja pismena, zastupanja u postupku pred sudom,

i sudskih postupaka; c. naknada od strane učinioca; d. naknada od države;ž e. naknada zbog neisplaćenih zarada žrtvama trgovine ljudima. Navedite primjere naknada koje su dodijeljene i efikasno dostavljene žrtvama trgovine ljudima.	Državnim tužilaštvom i Ustavnim sudom Crne Gore i u postupku za vansudsko rješavanje sporova, kao i oslobađanje od plaćanja troškova sudskog postupka. **c. naknada od strane učinioca**- U Cmoj Gori prema važećem zakonodavstvu žrtve krivičnih djela mogu ostvariti pravo na naknadu štete na dva načina, i to: od okrivljenog podnošenjem predloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku ili podnošenjem tužbe u parničnom postupku. Zakonikom o krivičnom postupku propisano je da će se imovinskopravni zahtjev koji je nastao uslijed izvršenja krivičnog djela raspraviti na predlog lica koje je ovlašćeno da takav zahtjev ostvaruje u paničnom postupku, ako se time ne bi znatno odugovlačio postupak. Imovinskopravni zahtjev može se odnositi na naknadu štete, povraćaj stvari ili poništaj određenog pravnog posla. Predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva podnosi se državnom tužiocu, odnosno sudu pred kojim se vodi krivični postupak i to najkasnije do završetka glavnog pretresa pred prvostepenim sudom. Ako ovlašćeno lice nije podnijelo predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku do podizanja optužbe, obavijestiće se da može taj predlog podnijeti do završetika glavnog pretresa. **d. naknada od države**- Naknada štete žrtvama krivičnih djela nasilja uredit će se Zakonom o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, koji se nalazi u skupštinskoj proceduri. Ovim Predlogom predviđa se da se, radi zašte i pomoći žrtvama krivičnih djela nasilja izvršenih sa umišljajem, novčana naknada štete obezbjeduje u budžetu Cme Gore. Naknada se isplačuje ukoliko se u postupku procijeni da je žrtvi neophodno odmah isplatiti naknadu prije pokretanja sudskog iii drugog postupka a radi pravovremenog otklanjanja štetnih posledica za fizičko i psihičko zdravlje žrtve. Pravo na naknadu štete prema predlogu ima lice koje je oštečeno krivičnim djelom — žrtva. Žrtva krivičnog djela nasilja je lice kod koga je usljed krivičnog djela nasilja nastupila smrt, teška tjelesna povreda ili teško narušenje fizičkog i psihiečkog zdravlja. Žrtvom se smatra i lice kod koga je usljed krivičnog djela nasilja nastupila smrt, teška tjelesna povreda ili teško narušenje fizičkog i psihičkog zdravlja i kad izvršenje tog krivičnog djela nije bilo usmjereno na to lice. e. **naknada zbog neisplaćenih zarada žrtvama trgovine ljudima**-Predlogom zakonom o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja članom 4 propisana je da radi pravovremenog otklanjanja štetnih posljedica, teškog fizičkog i psihičkog stanja žrtve, žrtva ima pravo na naknadu štete i to na naknadu izgubljene zarade. Nadalje članom 11, istog zakona, propisano je da pravo na naknadu izgubljene zarade ima žrtva kod koje je kao posljedica krivičnog djela nasilja nastupila nesposobnost za rad u smislu propisa o penzijskom i invalidskom osiguranju, i to u jednokratnom iznosu koji ne može biti veći od deset prosječnih neto zarada u Cmoj Gori utvrđenih za prethodnu godinu u odnosu na godinu u kojoj se naknada utvrđuje, prema podacima organa uprave nadležnog za poslove statistike.

43. Koje su to konkretne mjere preduzete kako bi se od sredstava trgovaca ljudima obezbijedila naknada (na primjer, efikasne finansijske istrage koje rezultiraju u zaplijeni sredstava izvršioca sa ciljem njihove konfiskacije) ?	- Shodno čl 90 ZKP-a i čl 113 KZ-a tužilaštvo je ovlašćeno da vodi finansijsku istragu ukoliko postoji osnovana sumnja da je izvršeno bilo koje kd protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom u koje spada i kd trgovina ljudima čl 444. U predmetu iz 2010.godine gdje je bilo optuženo više lica zbog izvršenja kd trgovina ljudima na organizovan način tužilaštvo je predložilo a sud odredio privremenu mjeru zabrane otuđenja i opterećenja nepokretnosti u vlasništvu optuženih. Takođe, tužilaštvo je predložilo i oduzimanje imovinske koristi od optuženih. Međutim, sud je pravosnažnom presudom optužene osudio za kd posredovanje u vršenju prostitucije i odbio predlog tužilaštva za oduzimanje imovinske koristi. - Crnogorski sudovi nisu imali u radu predmete u kojima su se vodili postupci proširenog oduzimanja imovine zbog krivičnog djela Trgovina ljudima.
44. Da li postoji mogućnost da žrtve trgovine ljudima traže odštetu i naknadu u zemlji odredišta nakon što se vrate u zemlju svoga porijekla? Navedite sve odgovarajuće primjere.	- Crna Gora je ratifikovala Evropsku konvenciju o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, u skladu sa kojom će biti donijet poseban Zakon za uređenje sistema za naknadu štete žrtvama krivčnih djela nasilja, a koju će obezbjeđivati država kada naknada štete nije ostvarena iz drugih izvora u skladu sa uslovima iz Konvencije. Žrtve trgovine ljudima nisu u izvještajnom periodu nisu tražile naknadu štete pred crnogorskim sudovima.
Repatrijacija i povratak žrtava (Član 16) 45. Koji su koraci preduzeti kako bi se omogućilo da se vraćanje žrtava trgovine ljudima iz vaše u neku drugu zemlju sprovodi po dobrovoljno, i uz puno poštovanje obaveze kojom se garantuju njiho-va prava, bezbijednost i dostojanstvo, podrazumijevajući tu obavezu da se osoba ne vrati u zemlju gdje postoji rizik da njegova/njena ljudska prava budu ugrožena (načelo zabrane protjerivanja)? Na koji se način vrši procjena rizika prilikom odlučivanja o povratku i repatrija-ciji žrtava trgovine ljudima? Kakva je procedura i koji su modaliteti saradnje sa vlastima države prijema?	- Procesom repatrijacije/povratka žrtava trgovine ljudima u zemlju projekla koordinira Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u bliskoj saradnji sa Upravom policije i centrom za socijalni rad (u slučaju kada je žrtva maloljetno lice). Proces povratka se inicira nakon što se žrtvi ukaže inicijalna pomoć u Vladinom Skloništu i nakon što žrtva sama izrazi želju da se vrati u svoju zemlju porijekla ili u neku drugu zemlju. Primjenjeno u praksi, navedeno podrazumijeva da o konkretnom predmetu,tj.zahtjevu Vladina Kancelarija, tj.Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima informiše Nacionalnog koordinatora ili ekvivalentni subjekat zemlje u koju žrtva želi da se vrati, kojom prilikom predlaže da se preduzmu koraci u cilju repatrijacije žrtve, odnosno njenog prihvata u zemlju u koju želi da ode, kako bi joj se pružila adekvatna zaštita, smještaj, tj. osnov za njenu uspješnu reintegraciju. Ovom prilikom se zahtijeva i sprovođenje bezbjedonosne provjere mjesta i lica gdje žrtva želi da se vrati, porodične situacije i socijalne anamneze u slučaju da žrtva želi da se vrati svojoj porodici . U slučaju da je procjena pozitivna, žrtvi se omogućuje povratak. U slučaju da je procjena negativna, da lica kod kojih žrtva želi da se vrati istu ne prihvataju, traži se alternativni smještaj za žrtvu u saradnji sa naležnim službama zemlje porijekla, poput Skloništa, što se nudi kao opcija žrtvi koju ona može i ne mora da prihvati. Dakle, saradnja u procesu premještaja/povratka žrtve iz zemlje u zemlju se vrši na osnovu saradnje Kancelarija Nacionalnih koordinatora (ili ekvivalentnog mehanizma u slučaju da zemlja u koju žrtva želi da se vrati/premjesti nema imenovanog Nacinalng koordinatora) i u bliskoj saradnji sa policijskim strukturama zemalja, kao i centara za socijalni rad u slučaju da je žrtva

	maloljetno lice. Žrtvi se obezbjeđuje transport i pratnja od strane i policije u pratnji aktivistkinja iz skloništa i po potrebi socijalnog radnika, do mjesta primopredaje, gdje je po dogovoru prihvataju službenici policije, aktivistkinje koje su zadužene za pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima u toj zemlji i u zavisnoti od uzrasta žrtve socijalni radnik. Nadležnost Uprave policije, Sektora kriminalističke policije je da uspostavljanjem saradnje preko Odsjeka za medjunarodnu policijsku saradnju izvrši bezbjednosne procjene u vezi povratka žrtava-lica u drugu zemlju. Procjena se zasniva na provjerama i mišljenju nadležnih organa u mjestu povratka na osnovu čega se donosi i konačna odluka. Ovakve provjere vrše se i u zemlji.
46. Da li postoji ijedna žrtva trgovine ljudima, državljanin ili stalni državljanin vaše zemlje koji je vraćen protiv svoje volje? Ukoliko je odgovor potvrdan, koji su to koraci, ako ih ima, koji su preduzeti kako bi im se pružila pomoć nakon njihovog povratka?	-Nisu zabilježeni slučajevi povratka žrtava trgovine ljudima mimo njihove volje.
Odgovornost pravnog lica (Član 22) 47. Da li ima ikakvog napretka u zakonu vaše zemlje u pogledu odgovornosti pravnog lica kad su u pitanju krivična djela trgovine ljudima? Da li se odgovornost pravnog lica odnosi na pravna lica uključena u trgovinu ljudima zbog vršenja prinudnog rada ili usluga, uključujući njihove podizvođače u lancu snadbijevanja? Navedite primjere svih odgovarajućih slučajeva i uvedenih sankcija.	-U Crnoj Gori postoji Zakon o odgovornosti pravnih lica kojim se definišu krivična djela kojim su uređeni uslovi odgovornosti pravnih lica za krivična djela, krivične sankcije koje se primjenjuju prema pravnim licima, kao i krivični postupak u kome se te sankcije izriču. Pravna lica mogu odgovarati za krivična djela iz posebnog dijela Krivičnog zakonika i za druga krivična djela propisana posebnim zakonom, ako su ispunjeni uslovi za odgovornost pravnog lica propisani Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična djela. Pravno lice je odgovorno za krivično djelo odgovornog lica koje je djelujući u ime pravnog lica u okviru svojih ovlašćenja učinilo krivično djelo u namjeri da za to pravno lice ostvari kakvu korist. Odgovornost pravnog lica postoji i onda kada je djelovanje tog odgovornog lica bilo u suprotnosti sa poslovnom politikom ili nalozima pravnog lica. Pravno lice je odgovorno za krivično djelo i ako odgovorno lice koje je učinilo krivično djelo nije osuđeno za to krivično djelo. Odgovornost pravnog lica ne isključuje krivičnu odgovornost odgovornog lica za učinjeno krivično djelo. Subjektivna obilježja krivičnog djela koja postoje samo kod odgovornog lica cijeniće se i u odnosu na pravno lice, ukoliko je ostvaren osnov odgovornosti pravnog lica. Pravno lice koje može biti odgovorno za krivično djelo je privredno društvo, strano društvo i dio stranog društva, javno preduzeće, javna ustanova, domaća i strana nevladina organizacija, investicioni fond, drugi fond (osim fonda koji isključivo vrši javna ovlašćenja), sportska organizacija, politička

	partija, kao i drugo udruženje ili organizacija koje u okviru svog poslovanja stalno ili povremeno ostvaruje ili pribavlja sredstva i njima raspolaže. Sankcije za krivično djelo koje se mogu izreći pravnom licu su: 1) kazna (novčana kazna i prestanak pravnog lica -Novčana kazna i prestanak pravnog lica mogu se izreći samo kao glavne kazne) 2) uslovna osuda; 3) mjere bezbijednosti. Crnogorski sudovi nisu imali u radu predmete u kojima su pravna lica bila okrivljena za krivično djelo trgovina ljudima.
Otežavajuće okolnosti (Član 24) 48. Da li postoji ijedno gonjenje ili presuda za trgovinu ljudima gdje je kao otežavajuća okolnost uzeto u obzir učešće državnih zvaničnika/službenika tokom obavljanja svojih dužnosti? Navedite sve odgovarajuće primjere.	- U izvještajnom period crnogorski sudovi nisu imali u radu predmete za krivično djelo Trgovina ljudima u kojima su optuženi bili državni zvaničnici.
Odredba o nekažnjavanju (Član 26) 49. Da li je odredba o nekažnjavanju sadržana u zakonu i/ili u smjernicama tužilaštva? Ako je odgovor potvrdan, navedite odgovarajući dio teksta. Navedite detalje, obuhvatajući i pozivanje na sudsku praksu kad je neophodno, i slučajeve kod kojih se primjenjuje načelo nekažnjavanja, a takođe i rezultate tih slučajeva.	- U KZ-u nije predviđena odredba o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima. Ne postoje primjeri sudske prakse.
Lični zahtjevi po službenoj dužnosti (Član 27 u vezi sa Članom 1.1.b) 50. Da li zakon u vašoj zemlji predviđa mogućnost ispitivanja slučaja trgovine ljudima u vašoj zemlji u slučaju da je krivično djelo počinjeno na vašoj teritoriji, ali je žalba podnesena u zemlji boravka stranca-žrtve trgovine ljudima? Navedite sve odgovarajuće primjere.	- U vezi sa navedenim pitanjem ističemo da su Zakonikom o krivičnom postupku propisane normativne osnove za efikasno gonjenje i procesuiranje krivičnih dijela trgovine ljudima. Takođe, Zakonom o međunarodnoj pravoj pomoći u krivičnim stvarima, uređeni su uslovi i postupak pružanja međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima. - Shodno međunarodnim konvencijama postoji mogućnost da se u ovakvim slučajevima vode paralelne istrage u saradnji sa tužilaštvom i policijom drugih zemalja. Uprava policije može postupati na osnovu svih obavještenja i dostavljenih podataka ukoliko je krivično djelo izvršeno na teritoriji CG. Ovakvi podaci se uglavnom dostavljaju preko Odsjeka za medjunarodnu policisku saradnju.

	- U predmetima trgovine ljudima vršena je razmjena informacija i pribavljani dokazi od policije i tužilaštva drugih zemalja i korišćene mjere tajnog nadzora (prikriveni islednik, tajni nadzor i snimanje telefonskih razgovora).
51. Opišite sve mjere preduzete u vašoj zemlji kojima se garantuje poštovanje obaveze u pogledu efikasne istrage slučajeva trgovine ljudima, naročito u pogledu: a. osnivanja specijalizovanih jedinica za sprovođenje istrage i uključivanje izvjesnog broja osoblja; b. razmjene informacija i pribavljanje dokaza od drugih strana; c. upotrebe posebnih tehnika ispitivanja (poput doušnika, tajnih agenata, prisluškivanja, kontrolisane isporuke), i ukazivanje na način na koji se te tehnike sprovode, i da li se takođe mogu primjenjivati u slučajevima koji nisu povezani sa organizovanim kriminalom; d. ispitivanja krivičnih djela trgovine ljudima počinjenih putem interneta, i mogućnosti blokiranja websajta koji omogućavaju vrbovanje žrtava trgovine ljudima i širenje dječje pornografije; e. finansijske istrage koje imaju za cilj onemogućavanje protoka novca stečenih putem kriminalnih radnji, i obezbjeđenja povraćaja imovine; f. korišćenje zajedničkih istražnih timova (JIT).	-MUP/Uprava policije shodno poslednjim izmjenama sistematizacije radnih mjesta i planom reorganizacije SKP, u skorijem periodu očekuje početak funkcionisanja Specijalizovane jednice koja će se konkretno baviti trgovinom ljudima, na upravnom nivou. b)Službenici UP u dijelu pribavljanja dokaza i razmjene informacija usko saradjuje sa drugim nadležnim službama u zemlji, a putem Odsjeka za medjunarodnu policijsku saradnju često se ostvaruju kontakti i saradnja sa drugim zemljama. c) Obzirom na specifičnost i težinu KD Trgovina ljudima i drugih srodnih krivičnih djela koja se vrše na organizovan način ili su izvršena bez elemenata koji podrazumijevaju organizovanost u vršenju, gotovo uvijek se primjenjuju specijalne istražne tehnike u dijelu nadzora telefonskih komunikacija, tajnog praćenja, angažovanje prikrivenih islednika. d)Kada se na Internetu nalaze sadržaji koji ukazuju na THB u mogućnosti smo da uz naredbu suda ili direktnom obraćanju administratoru web sajta izvršimo adekvatne provjere i blokiramo sajt f) u dosadašnjoj praksi nije primjenjivan model formiranja zajedničkih istražnih timova - U predmetima trgovine ljudima vršena je razmjena informacija i pribavljani dokazi od policije i tužilaštva drugih zemalja i korišćene mjere tajnog nadzora (prikriveni islednik, tajni nadzor i snimanje telefonskih razgovora). -Crna Gora je izmjenama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u 2013.godini kao oblik pružanja međudržavne pravne pomoći predvidjela korišćenje Zajedničkih istražnih timova (JIT).
52. Da li postoji ijedan slučaj odnosno sumnjivi slučaj trgovine ljud-ima čiji je cilj oduzimanje organa? Na koji su se način odvijale istrage u takvim slučajevima i koje su to posebne tehnike ispitivanja upotrebljavane?	- U skorijem prethodnom periodu nije bilo istraga u dijelu trgovine organima, ali su vršene provjere po zahtjevima drugih zemalja za pojedine slučajeve.
Zaštita žrtava, svjedoka i saradnika uz pomoć	-Aktivnosti Jedinice za zaštitu svejdoka Uprave policije, koje se odnose na vansudsku-neproceduralnu zaštitu svjedoka koji se ne nalaze u Programu zaštite svjedoka, a za koje se procjenom Uprave policije i

pravosudnih organa (Član28) 53. Koje su mjere preduzete u cilju zaštite žrtava, svjedoka i onih žrtava koje pomoć dobijaju od organizacija NVO tokom krivičnih postupaka od moguće odmazde ili zastrašivanja za vrijeme istrage i za vrijeme i nakon krivičnih postupaka? Koliko ima slučajeva gdje su korišćene mjere posebne zaštite, kad je riječ o žrtvama i svjedocima trgovine ljudima? Navedite sve poteškoće u pružanju zaštite žrtvi/svjedoku i stvaranju bezbijednog okruženja u pogledu njihovog učestvovanja u istražnim i sudskim postu-pcima.	sudskih organa odredi zaštita, konkretno u slučajevima žrtava i svjedoka trgovine ljudima: I. U toku 2009 godine, tri puta su službenici Jedinice preduzimali aktivnosti sprovodeći mjere vansudske zaštite u odnosu na jedno lice (žrtva, svjedok trgovine ljudima) to: * 16.02.2009 godine, prilikom davanja iskaza u Višem sudu u Bijelom Polju * 20.02.2009 godine, prilikom radnje prepoznavanja u Centru Bezbjednosti Bijelo Polje * 14.05.2009 godine, prilikom saslušanja u Osnovnom sudu u Rožajama. U ovom predmetu službenici Jedinice su ostvarivali potrebnu saradnju i komunikaciju sa Službenicima Odsjeka za borbu protiv organizovanog kriminala I korupcije, I ostalim nadležnim Centrima Bezbjednosti kao I sa NVO Crnogorski ženski lobi, u čijem je skloništu žrtva I boravila. Nije bilo nikakvih poteškoća u ni u jednom segmentu kada je u pitanju stvaranje bezbjednog okruženja, kako tokom sprovođenja tako ni tokom boravka lica u pomenutim institucijama, a I samo lice je ostvarivalo potrebnu saradnju u interesu njegove bezbjednosti I ponašalo se u skladu sa instrukcijama pripadnika Jedinice. II. U toku 2014 godine, dva puta su službenici Jedinice preduzimali aktivnosti sprovodeći mjere vansudske zaštite u odnosu na jedno lice (žrtva, svjedok trgovine ljudima) to: * 03.06.2014 godine, prilikom prisustva na Glavnom pretresu u Osnovnom sudu u Ulcinju * 04.07.2014 godine, takođe na na Glavnom pretresu u Osnovnom sudu u Ulcinju U ovom predmetu službenici Jedinice su ostvarivali potrebnu saradnju i komunikaciju sa Službenicima Odsjeka za borbu protiv organizovanog kriminala I korupcije, I ostalim nadležnim Centrima Bezbjednosti kao i sa Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore. Obzirom da je lice trabalo da se prihvati sa teritorije BiH, u skladu sa "Sporazumom o razumijevanju I saradnji u oblasti zaštite i podrške svjedoka i drugih učesnika u krivičnom postupku" ostvarena je i saradnja sa partnerskom jedinicom iz BiH. Nije bilo nikakvih poteškoća u ni u jednom segmentu kada je u pitanje stvaranje bezbjednog okruženja, kako tokom posebnih procedura prelaska granice, sprovođenja a ni tokom boravka lica u pomenutim institucijama, a I samo lice je ostvarivalo potrebnu saradnju u interesu njegove bezbjednosti I ponašalo se u skladu sa instrukcijama pripadnika Jedinice. - Zaštita svjedoka i žrtve trgovine ljudima u sudskom postupku garantovana je dosljednom primjenom Zakona o zaštiti svjedoka i Zakonika o krivičnom postupku, ali i ustanovljenjem Službe za podršku oštećenima/svjedocima za krivično djelo trgovine ljudima, kao posebne Službe u okviru svih sudova u Crnoj Gori nadležnih za odlučivanje u ovim krivičnim predmetima. U svim sudovima koji postupaju u ovim krivičnim predmetima ustanovljena je Služba za pružanje podrške oštećenima/svjedocima u predmetima trgovine ljudima, trgovine djecom radi usvojenja i nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici. Ovlašćeno lice iz službe za podršku suda vrši poslove pomoći žrtvi ili svjedoku u krivičnom postupku u

	pogledu davanja pune podrške - informacije o krivičnom postupku, obezbjeđivanja zaštite tj. eliminisanju mogućnosti fizičkih nasrtaja ili vrijeđanja prije i nakon suđenja u prostorijama suda. Publikovan je informator koji oštećenima/svjedocima pruža kontakt podatke o zaposlenima u sudovima zaduženim za pružanje podrške, kao i informacije o krivičnom postupku, svjedočenju, mjerama zaštite oštećenih/svjedoka. Informator je podijeljen relevantnim nevladinim organizacijama i objavljen je na portalu svih sudova www.sudovi.me. Zaštita svjedoka od zastrašivanja posebno je regulisana u članu 120 Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) i sastoji se u posebnom načinu učestvovanja i saslušanja svjedoka u krivičnom postupku. Članom 121 ZKP-a propisuju se posebni načini učestvovanja i saslušanja svjedoka u krivičnom postupku: saslušanje svjedoka pod pseudonimom, saslušanje uz pomoć tehničkih uređaja (zaštitni zid, uređaji za promjenu glasa, uređaji za prenos slike i zvuka) i slično. Ako se posebni način saslušanja svjedoka u postupku odnosi samo na prikrivanje ličnih podataka, saslušanje će se sprovesti pod pseudonimom, a u ostalom dijelu saslušanje će se sprovesti prema opštim odredbama ZKP o saslušanju svjedoka. Ako se posebni način učestvovanja i saslušanja svjedoka u postupku odnosi na prikrivanje ličnih podataka i na prikrivanje lika svjedoka, saslušanje će se sprovesti posredstvom tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka. Lik i glas svjedoka tokom saslušanja će se izmijeniti, a svjedok će se nalaziti u prostoriji koja je odvojena od prostorije u kojoj se nalazi sudija za istragu i druga lica koja su prisutna saslušanju. Sudija za istragu će zabraniti svako pitanje čiji bi odgovor mogao da otkrije identitet svjedoka. Nakon završenog saslušanja svjedok će potpisati zapisnik pseudonimom samo u prisustvu sudije za istragu i zapisničara. Lica koja u bilo kom svojstvu saznaju podatke o zaštićenom svjedoku dužna su da ih čuvaju kao tajnu. Rješenje o posebnom načinu učestvovanja i saslušanja zaštićenog svjedoka u istrazi donosi sudija za istragu, na predlog svjedoka, okrivljenog, branioca ili državnog tužioca, a na glavnom pretresu vijeće. Predlog mora da bude obrazložen. Prije donošenja rješenja sudija za istragu će ocijeniti da li je iskaz svjedoka od takvog značaja da mu se odredi status zaštićenog svjedoka. Radi utvrđivanja tih činjenica sudija za istragu može da odredi ročište na koje će pozvati državnog tužioca i svjedoka. Podaci o svjedoku koji će na poseban način učestvovati u postupku zapečatiće se u poseban omot i čuvati kod sudije za istragu. Na omot će se staviti naznaka "zaštićeni svjedok - tajna". Omot može otvoriti samo vijeće koje sudi na glavnom pretresu i drugostepeni sud u postupku po žalbi, ali će zabilježiti da je otvaran uz navođenje članova vijeća koji su upoznati sa njegovom sadržinom. Nakon

	toga omot će se ponovo zapečatiti i vratiti sudiji za istragu. Ove odredbe se primjenjuju i na saslušanje zaštićenog svjedoka na glavnom pretresu i na učestvovanje i saslušanje oštećenog u krivičnom postupku. Zaštita svjedoka može se obezbijediti i van krivičnog postupka, u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita svjedoka (Zakon o zaštiti svjedoka). Sud je dužan da upozna svjedoka s ovim pravima.Ovaj zakon predviđa da se osim svjedoka može se štititi i njemu blisko lice, a to je: bračni drug, srodnik kao i drugo njemu blisko lice koje on kao takvo označi i zahtijeva njegovu zaštitu. U cilju suzbijanja krivičnog djela trgovine ljudima zaključkom sastanka predsjednika Vrhovnog suda sa predsjednicima svih sudova predmeti za ovo krivično djelo imaju prioritet u rješavanju. To je od naročitog značaja uzimajući u obzir činjenicu da se predmeti od strane sudija uzimaju u rad po redosljedu prispijeća predmeta u sud, što podrazumijeva da se odmah uzimaju u rad i da se glavni pretresi zakazuju u sto kraćem roku u odnosu na dan prijema predmeta u sudu i njegovog elektronskog dodijeljivanja u rad sudiji. -Osim zakonodavnih normi sa ciljem zaštite žrtava trafikinga i svjedoka u sudskom procesu i istražnom postupku postoji i tim inspektora koji obezbjedjuju žrtve kada procijene potrebu za tim. Na dojavu aktivistkinja iz Skloništa o sumnjama da nepoznate osobe jesu u blizini Skloništa ili u dvorištu Skloništa, policija reaguje i salje patrolu ili policajca u obilazak Skloništa i otklanjanju sumnje ili privodjenju lica. Po potrebi sastaje se Koordinacioni tim , koji izmedju ostalog raspravlja i o bezbjedonosnoj situaciji žrtve , ako je ugrožena ili se sumnja da do toga može doci.
54. Koje se druge mjere preduzimaju kako bi se unaprijedilo učestvovanje žrtava i svjedoka u krivičnim postupcima i pružili iskazi koji precizno odražavaju njihova iskustva i pomažu sudovima u utvrđivanju istine? Može li žrtvi trgovine ljudima u toku istrage i sudskih saslušanja pomoć pružiti socijalni radnik, psiholog i/ili predstavnik NVO-a?	- Žrtvi trgovine ljudima ili potencijalnoj žrtvi koja je identifikovana postupanjem nadležnih organa, može se pružiti adekvatna pravna, medicinska i bilo koja druga pomoć, a takodje joj se omogućava boravak u Skloništu za žrtve na koji način se i sa istim ostvaruje komunikacija i preduzimaju aktivnosti u cilju davanja iskaza pred nadležnim organima. Svakako da je moguće da žrtvi tokom istrage i sudskih saslušanja bude omogućen socijalni radnik, psihlog, predstavnik NVO, što je i obavezujuće. - Postoji mogućnost da se u toku istrage i sudskih saslušanja žrtve trgovine ljudima saslušavaju u prisustvu socijalnog radnika i psihologa. - Zaštita svjedoka- žrtve trgovine ljudima i njeno saslušanje u sudskom postupku garantovana je dosljednom primjenom Zakona o zaštiti svjedoka i Zakonika o krivičnom postupku, ali i ustanovljenjem Službe za podršku oštećenima/svjedocima za krivično djelo trgovine ljudima, kao posebne Službe u okviru svih sudova u Crnoj Gori nadležnih za odlučivanje u ovim krivičnim predmetima. Pomoć žrtvi trgovine ljudima prije i nakon saslušanja pružaju ovlašćena lica iz Službe za podršku, dok se saslušanje žrtve tokom sudskog postupka vrši u skladu sa ZKP.

Nadležnost (Član 31) 55. Opišite mjere koje je preduzela vaša zemlja u cilju uspostavljanja i vršenja nadležnosti za krivična djela navedena u Konvenciji, naročito u pogledu krivičnih djela koja nisu počinjena u okviru nadležnosti države (obuhvatajući slučajeve u kojima je vaš državljanin žrtva trgovine ljudima počinjene u inostranstvu).	- Krivični zakonik Crne Gore propisuje njegovo važenje za stranca koji učini krivično djelo u inostranstvu, posebne uslove za krivično gonjenje i uračunavanje pritvora i kazne izdržane u inostranstvu. Krivično zakonodavstvo Crne Gore važi i za lice koje nije državljanin Crne Gore koje van teritorije Crne Gore učini prema njoj ili njenom državljaninu krivično djelo, ako se zatekne na teritoriji Crne Gore ili joj bude izručen. Krivično zakonodavstvo Crne Gore važi i za lice koje nije državljanin Crne Gore koje prema stranoj državi ili prema strancu učini u inostranstvu krivično djelo za koje se po zakonu zemlje u kojoj je učinjeno može izreći kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, ako se zatekne na teritoriji Crne Gore, a ne bude izručen stranoj državi. Ako ovim zakonikom nije drukčije određeno, sud u takvom slučaju ne može izreći težu kaznu od one koja je propisana zakonom zemlje u kojoj je krivično djelo učinjeno. Nije bilo navedenih sudskih predmeta za krivično djelo Trgovina ljudima.
Međunarodna saradnja (Član 32) 56. Navedite primjere inicijativa u pogledu međunarodne saradnje sa drugim zemljama u sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima, takođe i procjenu uticaja tih inicijativa, podrazumijevajući i sve teškoće sa kojima ste se susrijetali u ovoj oblasti. Takođe navedite sve bilateralne odnosno multilateralne sporazume u vezi uzajamne pravne pomoći koje je vaša zemlja zaključila, kao i načina na koji se ta pomoć pruža u odsustvu sporazuma.	- U cilju inteziviranja bilateralne saradnje sa zemljama regiona na planu prevencije, identifikacije žrtava trgovine ljudima i krivičnog gonjenja trafikanata Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je inicirala potpisivanje Protokola o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima sa zemljama regiona, tj. sa onima zemljama čiji državaljani se u najvećem broju slučajeva pojaviljuju kao žrtve ili izvršioci krivičnog djela trgovine ljudima na teritoriji Crne Gore. -Shodno navedenom, Nacionalni koordinatori za borbu protiv trgovine ljudima Crne Gore i Kosova su 24.04.2014.godine potpisali Protokola o saradnji između Vlade Republike Kosova i Vlade Crne Gore u borbi protiv trgovine ljudima i poboljsanja identifikacije, obavještavanja, upućivanja, saradnje u krivičnim postupcima i dobrovoljnog povratka žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima.. Ovim Protokolom se na poseban način uređuju pitanja koja se odnose na identifikaciju žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima i lica koja su prinuđena na rad, posebno tokom građevinske i turističke sezone, saradnja u krivičnim postupcima i postupku dobrovoljnog povratka žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima. -Nadalje, 08.decembra, 2014.godine, Nacionalni koordinatori Crne Gore i R.Albanije su u Tirani potpisali Protokol o jačanju saradnje u borbi protiv trgovine ljudima i poboljšanoj identifikaciji, prijavljivanju, upućivanju i dobrovoljnom asitiranom povratku žrtava/potencijalnih žrtava trgovine ljudima. U toku je izrada Protokola o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima sa R.Srbijom, a na inicijativu Vladine Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima. -U saradnji sa međunarodnim organizacijama (OSCE; IOM; UNODC; ICMPD) realizovan je veliki broj regionalnih projekata koji su imali za cilj jačanje mehanizama međunarodne saradnje.

	- Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima Crne Gore Zoran Ulama je potpisao Zajedničku Deklaraciju Nacionalnih koordinatora za suzbijanje trgovine ljudima zemalja Jugoistočne Europe o jačanju transnacionalnog referalnog mehanizma (TRM) i jačanju saradnje u slučajevima trgovine ljudima u oktobru, 2012.godine. Navedeni dokument je od posebnog značaja, imajući u vodu da su žrtve trgovine ljudima identifikovane na tritoriji Crne Gore u većini porijeklom iz zemalja JIE. Ovim dokumentom Nacionalni koordinatori su se obavezali između ostalog da će: „Održavajući interaktivni dijalog sa svim uključenim vladinim i nevladinim aketrima, i time primjenjujući multidisciplinarni pristup i nastavljajući sa promovisanjem efikasnije komunikacije, saradnje i strateške koordinacije među zemljama i reginima porijekla, tranzita I destinacije;Nastavljajući sa primjenom inovativnih pristupa prevenciji trgovine ljudima u odnosu na ranjive grupe, posebno djecu, kao i usvajanjem proaktivnog pristupa identifikaciji, zaštiti, pomoći i zbrinjavanju u cilju obezbjeđivanja najboljeg interesa djeteta; Podržavajući napore, zajedno sa partnerima iz EU na smanjenju potražnje za uslugama koje pružaju trafikovane osobe, uključujući jeftini rad; Podržavajući uspostavkjanje novog partnerstsva, posebno sa privatnim sektorom; Povećavajući znanje o trgovini ljudima sprovođenjem ciljanih istraživanja, koja će se fokusirati na tematske i geografske prioritete i koristeći ovo istraživanje za kreiranje odgovora zasnovanih na podacima u odnosu na sve oblike trgovine ljudima“ - Sprovođenjem programa međunarodne organizacije ICMPD Transancionalni referalni mehanizmi za žrtve trgovine ljudima uspostavljen jedinstveni operativni postupak u odnosu na postupanje nadležnih institucija u cilju pružanja pomoći i zaštite žrtava prekogranične trgovine ljudima u zemljama Jugostočne Evrope. -Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine Crne Gore ljudima član je MARRI regionalne mreže za borbu protiv trgovine ljudima osnovane u junu 2011. godine, sa ciljem uspostavljanja platforme za jačanje saradnje razmjenu iskustava i primjera dobre prakse između zemalja regiona. <u>Važeći Sporazumi, Protokoli, Memorandumi:</u> -Sporazum o saradnji u krivičnom gonjenju učinalaca krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom između Vrhovnog državnog tužioca Crne Gore i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije. - Sporazum o saradnji između Vrhovnog državnog tužioca Crne Gore i Generalnog tužilaštva Ruske federacije -Protokol o saglasnosti u ostavrivanju međusobne saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala Vrhovnog državnog tužioca Republike Crne Gore i Tužiteljstva/Tužilaštva BIH -Protokol o saradnji između Tužilaštva pri Višem sudu kasacije i pravde Rumunije i Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore

	-Memorandum o saglasnosti u ostvarivanju i unapređivanju međusobne saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala između Vrhovnog državnog tužioca Crne Gore i Javnog tužilaštva Republike Srbije -Memorandum razmijevanja o saradnji između kancelarije Vrhovnog državnog tužioca Crne Gore i Kancelarije generalnog tužioca republike Albanije u borbi protiv organizovanog kriminala,; -Memorandum o kooperaciji između Vrhovnog državnog tužioca Republike Crne Gore i Javnog tužilaštva Republike Makedonije u borbi protiv trasnacionalnog kriminala, trgovine ljudima i ilegalne migracije; -Memorandum o saglasnosti u ostvarivanju i unapređenju međusobne saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala zaključen između Vrhovnog državnog tužioca Republike Crne Gore i Državnog odvjetništva Republike Hrvatske; -Memorandum o saglasnosti Kancelarije Javnog tužioca Republike Makedonije, Kancelarije Generalnog tužioca Republike Albanije, Kancelarije Državnog tužioca Bosne i Hercegovine, Kancelarije državnog tužioca Republike Hrvatske, Kancelarije Javnog tužioca republike Srbije i Glavne kancelarije Državnog tužioca Republike Crne Gore za regionalnu saradnju protiv organizovanog kriminala… ; -Memorandum o razumijevanju o saradnji između Nacionalne Direkcije za borbu protiv mafije Italije i Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore ; -Memorandum o saradnji između kancelarije Državnog tužioca Ukrajine i kancelarije Vrhovnog državnog tužioca Republike Crne Gore u borbi protiv transnacionalnog kriminala i pranja sredstava stečenih kriminalnom ; -Memorandum o saradnji između Vrhovnog državnog tužilaštva Republike Mađarske i Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore; Memorandum o razumijevanju između Državnog tužilaštva Republike Kosovo i Vrhovnog državnog tužioca Crne Gore. -Saradnja na policijskom nivou se odvija posredstvom Interpol-a, Oficira za vezu Odjeljenja za međunarodnu policijsku saradnju i Evropske integracije Uprave policije CG i SECI Centara, kao i na osnovu bilateralnih sporazuma: •Sporazum između MUP-a Crne Gore i MUP-a Republike Hrvatske o policijskoj saradnji (2005. godine); •Sporazum između MUP-a Crne Gore i Saveznog MUP-a Republike Austrije o policijskoj saradnji (2004. godine); •Protokol o policijskoj saradnji između MUP-a Crne Gore i MUP-a Rumunije (2006. godine); •Protokol između MUP-a Crne Gore i MUP-a Republike Srbije, o saradnji u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala, ilegalne trgovine narkoticima, psihotropske supstance i prekusori, trgovine ljudima, ilegalne migracije i drugih kriviĉnih Ċela, kao i saradnji u drugim oblastima iz njihove nadleţnosti (2003. godine);

	•Sporazum o saradnji između MUP-a Crne Gore i MUP-a Ruske federacije iz 2008. godine. - Bilaterane ugovore o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima Crna Gora ima sa Austrijom, Bosnom i Hercegovinom, Belgijom, Bugarskom, Češkom, Srbijom, Slovačkom, Francuskom, Hrvatskom, Kiprom, Mađarskom, Makedonijom, Mongolijom, Njemačkom, Pollsjkdom, Rusijom, Rumunijom, Slovenijom, Turskom i Španijom. - Multilateralni ugovori: Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala iz 2000. godine sa dopunskim protokolima, Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima, Evropska konvencija o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima, Strazbur 20.04.1959. godine, Dodatni protokol uz Evropsku konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima, Strazbur 17.03.1978. godine. Drugi dodatni protokol uz Evropsku konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima, Strazbur 08.11.2001., Evropska konvencija o ekstradiciji, Pariz 13.12.1957. godine, Dodatni protokol uz Evropsku konvenciju o ekstradiciji, Strazbur, 15.10.1975. godine , Drugi dodatni protokol uz Evropsku konvenciju o ekstradiciji, Strazbur, 17.03.1978. godine , Evropska konvencija o transferu osuđenih lica, Strazbur, 21.03.1983. godine, Dodatni protokol uz Evropsku konvenciju o transferu osuđenih lica, Strazbur 18.12.1997. godine , Evropska konvencija o prenosu postupka u krivičnim stvarima, Strazbur, 15.05.1972. godine. Zakon o potvrđivanju Dodatnog bilateralnog ugovora uz Evropsku konvenciju o ekstradiciji od 13. decembra 1957. godine koji ima za cilj olakšavanje njene primjene (2014) Zakon o potvrđivanju Dodatnog bilateralnog ugovora uz Evropsku konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći od 20. aprila 1959. godine koji ima za cilj olakšavanje njene primjene (2014) Bilateralni ugovori o saradnji u krivičnim stvarima koje je Crna Gora zaključila sa drugim državama: •Ugovor izmedju Crne Gore i Republike Srbije o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima (2009) •Ugovor između Crne Gore i Republike Srbije o izručenju (2009i 2010) •Ugovor između Crne Gore i Republike Srbije o medjusobnom važenju sudskih odluka u krivičnim stvarima (2009) •Ugovor između Crne Gore i Bosne i Hercegovine o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima (2010) •Ugovor između Crne Gore i Bosne i Hercegovine o medjusobnom važenju sudskih odluka u krivičnim stvarima (2010) •Ugovor između Crne Gore i Republike Hrvatske o izručenju (2010) •Ugovor između Crne Gore i Republike Hrvatske o međusobnom izvršavanju sudskih odlduka u krivičnim stvarima (2011) •Ugovor između Crne Gore i Republike Makedonije o izručenju (2011)

	•Ugovora o izručenju između Crne Gore i Bosne i Hercegovine 2013 •Ugovora između Crne Gore i Republike Makedonije o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima (2014) •Ugovora između Crne Gore i Republike Makedonije o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima (2014) •Ugovora između Crne Gore i Republike Makedonije o međusobnom izvršavanju sudskih odluka u krivičnim stvarima(2014) Bilateralni ugovori o saradnji u borbi protiv organizovanog kriminala Sporazumi koje je potpisala Vlada Crne Gore •Sporazum o saradnji između Crne Gore i Vlade Republike Bugarske u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala, trgovine narkoticima, psihotropnim supstancama i prekusorima, ilegalne migracije i drugi kriminalni oblici (2005. godine); •Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade R.Albanije o saradnji na polju borbe protiv terorizma, organizovanog kriminala, trafikinga, kao i ostalih nelegalnih aktivnosti (2003. godine); •Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Turske o policijskoj saradnji (2007. godine); •Sporazum između Vlade Republike Slovenije i Vlade Crne Gore o saradnji u borbi protiv organizvoanog kriminala, trafikinga ljudi i ilegalnih migracija, trafikinga nedozvoljenim drogama i prekusorima, terorizma i ostalih oblika kriminala (2006. godine); •Sporazum između Vlade Crne Gore i Vijeća ministra BiH o saradnji u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala, nelegalne trgovine narkoticima, psihosomatskim supstancama i prekursorima, ilegalnih migracija i ostalih kriviĉnih djela (2007. godine); •Sporazum između Vlade RCG i Vlade R. Makedonije o saradnji u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala, ilegalne trgovine narkoticima, psihotropnim supstancama i prekursorima, ilegalnim migracijama, i drugim kriviĉnim djelima (2003. godine); •Memorandum o razumijevanju o policijskoj saradnji između Vlade RCG i Misije prelazne administracije UN na Kosovu –UNMIK (2003. godine)
Mjere koje se odnose na ugrožena ili nestala lica (Član 33) 57. Koje su mjere predviđene u vašoj zemlji u cilju prenošenja informacija o žrtvi, svjedoku ili saradniku uz pomoć pravosudnih organa u slučaju trgovine ljudima drugoj strani, a za koju vaši organi vjeruju da je u neposrednoj opasnosti na teritoriji druge strane. Koje su mjere zaštite predviđe-ne za takve osobe, da li bi druga potpisnica Konvencije trebalo da	- Uprava policije razmjenu informacija sa drugim službama obavlje preko Odsjeka za medjunarodnu policijsku saradnju (Interpol, Europol, Selec). Službenici ovog Odsjeka obavljaju dežurstva 24 sata tako da uvijek postoji mogućnost za brzu razmjenu informacija i konkretna postupanja na terenu. - U skladu sa međunarodnim konvencijama koje je potpisala Crna Gora, kao i sporazumima i protokolima koje je potpisalo tužilaštvo. - Nije bilo primjera u sudskoj praksi.

vas obavije-sti o svom prisustvu na vašoj teritoriji? Obrazložite primjerima iz prakse.	
58. Da li je uveden bilo rani sistem upozorenja po pitanju nestale djece u vašoj zemlji, i da li je dostupan usaglašeni evropski telefonski broj za nestalu djecu? Koje su to ostale mjere rane signalizacije drugim zemljama o ugroženoj i/ili nestaloj djeci? Da li je vaša zemlja zaključila ijedan sporazu-m ili preduzela bilo kakve druge mjere kako bi ojačala saradnju sa drugim zemljama u potrazi za nestalim licima, naročito djece, onda kada vaši orga-ni imaju opravdani razlog da vjeruju da nestala djeca mogu biti žrtve trgovine ljudima ili da postoji rizik da postanu žrtve trgovine ljudima?	Na osnovu člana 8. stručnog upustva o postupanju po medjunarodnim potjernicama i potragama za nestalim licima, raspisivanje merdjunarodne objave za nestalim licem se vrši u roku od 30 dana ukoliko se lice ne pronadje na teritoriji Crne Gore. U slučaju da postoje saznaja da je lice napustilo teritoriju Crne Gore , zajtjev za raspisivanje objave iz stava 1 ovog člana , dostavlja se po hitnom postupku u roku od 24h od datuma prijave. Crna Gora je od 2006.godine članica INTERPOL-a i od tada preko INTERPOL-a traga za svojim nestalim licima kao i postupa po inostranim zahjtevima za lociranje nestalih lica. Uprava policije Crna Gore je takođe i članica SELEC-ove radne grupe za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija, čije su glavne aktivnosti učestvovanje u zajedničkim istragama usmjerenim na organizovane kriminalne grupe koje se bave trgovinom ljudima i krijumčarenjem ilegalnih migranata, upoznavanje sa najnovijim trendovima, modusima operandi, rutama, istražnim metodama i tehnikama, kao i usvajanje evaluacionih izvještaja koji se tiču trgovine ljudima i krijumčarenja ilegalnih migranata. Crna Gora je 2014. godine sa Europolom zaključila operativni sporazum o saradnji, te će njegovim stupanjem na snagu, nivo međunarodne policijske saradnje sa zemljama Evrope biti dodatno ojačan. Bitno je istaći da je Generalni sekretarijat INTERPOL-a, putem NCB INTERPOL-a, omogućio Upravi policije-MUP-a Crne Gore automatski pristup INTERPOL-ovim bazama podataka traženih lica, traženih vozila i ukradenih/izgubljenih putnih isprava na svim graničnim prelazima putem sistema FIND a prije toga kroz sistem MIND. U našoj zemlji je u toku i INTERPOL-ov pilot projekta „i-checkit“. NCB Podgorica je uključena u PILOT Program NCMEC (nacionalni centar za nestalu i eksploatisanu djecu) koji je iniciran od strane IP Vašington, a na predlog privatne neprofitabilne organizacije, osnovane 1984.godine, čiji se rad zasniva na prikupljanju i razmjenjivanju tragova i informacija koja se odnose na nestalu ili zlostavljanu djecu
Saradnja sa civilnim društvom (Član 35) 59. Koje korake preduzima vaša zemlja kako bi podstakla državne orga-ne i javne zvaničnike na saradnju sa NVO-om i drugim organizacijama civilnog društva, uključujući sindikate, i na taj način ih uključila u detaljnu izradu i sprovođenje politike, donošenje programa i davanje	-Spremnost institucija Vlade Crne Gore da se efikasno suprotstave trgovini ljudima je dokazana i potpisivanjem Sporazuma o saradnji između državnih institucija (Vrhovno državno tužilaštvo, Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo zdravlja, Uprave policije) i tri nevladine organizacije 2007.godine. Kako je u međuvremenu, kroz intezivan proces usklađivanja postojećih mehanizama borbe protiv trgovine ljudima sa međunarodnim standardima, u okviru procesa integracija, došlo je do određenih organizacionih i normativnih promjena, te uvažavajući

inicijativa u cilju borbe protiv trgovine ljudima? Dostavite informacije o svim sporazumima o saradnji odnosno drugim zaključenim sporazumima između državnih organa i NVO organizacija u ovoj oblasti.	snažan doprinos civilnog sektora u procesu kreiranja politika koje regulišu ovu problematiku, a usljed važnosti potrebe da slučajevi trgovine ljudima u što kraćem roku dobiju sudski epilog, inicirano je revidiranje Sporazuma. Kancelarija je formirala tim eksperata koji je kroz 5 radnih sastanaka na kojima usaglasio tekst novog Sporazuma o međusobnoj saradnji vladinih i nevladinih institucija i organizacija, kao i predstavnika sudstva i tužilaštva. Revidirani Sporazum o saradanji svečano je potpisan 18.10.2013.godine. Tom prilikom, Sporazum je potpisalo 8 novih partnera: Vrhovni sud Crne Gore, Crveni krst, JU Centri za podršku djeci i porodici, i 4 nevladine organizacije se intezivno bave ovom problematikom u Crnoj Gori. Za praćenje realizacije pomenutog Sporazuma zaduženo je Koordinaciono tijelo, kojim rukovodi Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, a u čijem sastavu se nalaze kontakt osobe svih potpisnika Sporazuma, uključujući i 6 predstavnika NVO-a potpisinika Sporazuma. - Predstavnik nevladine organizacije je punopravni član Vladine Radne grupe za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima i pratećih Akcionih planova. Shodno članu 9 stav 1 Uredbe o načinu i postupku ostvarivanja saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija („Službeni list CG", broj 07/12), Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore- Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je uputila tri Javna poziva nevladnim organizacijama za predlaganje kandidata/tkinje za člana/icu u Radnoj grupi za praćenje implementacije Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima (25.10.2013, 19.11.2013, 15.01.2014.). Na Javni poziv se prijavila NVO Crnogorski ženski lobi, čija je direktorica postala punopravni član Radne grupe za praćenje implementacije Stratgije za borbu protiv trgovine ljudima odlukom Vlade izboru kandidata/tkinje za clana/icu Radne grupe za pracenje implementacije nacionalne Strategije za borbu protiv trgovine ljudima od 3.februara, 2013.godine. -Nadalje, prilikom izrade strateških dokumenata Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima organizuje konsultacije sa relevantnim nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima borbe protiv trgovine ljudima i zaštitom žrtava ovog krivičnog djela. S'tim u vezi, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je i prilikom izrade strateških dokumenata u oblati borbe protiv trgovine ljudima Kancelarija upućuje Javni poziv za NVO za konsultacije u vezi sa pripremom Prijedloga pomenutih dokumenata. - Kancelarija za borb u protiv trgovine ljudim i Uniaj poslodavaca Crne Gore su potpisali Protokol o saradnji, kojim su predviđene su zajedničke aktivnosti na blagovremenom informisanju o fenomenu trgovine ljudima kako poslodavaca tako i zaposlenih, odnosno lica sa kojima se zaključuje ugovor o radu. Takođe, Protokol definiše i zajedničke aktivnosti na podizanju nivoa svijesti cjelokupne javnosti o fenomenu trgovine ljudima sa posebnim osvrtom na prevenciju slučajeva radne eksploatacije. Ekonomska nezavisnost osoba koje su izašle iz lanca trgovine ljudima predstavlja ključni faktor njihove pune reintegracije u normalne društvene tokove. S tim u vezi, ovim Protokolom će im biti pružena mogućnost pohađanja obuka za obavljanje odgovarajućih poslova i pružen proritet pri zapošljavanju u skladu sa

	potrebama poslodavaca. -Uprava za inspekcijske poslove, u čijem sastavu je Inspekcija rada, razvija dobru saradnju sa civilnim sektorom i sindikatima, koji preko Call centra Uprave ili neposredno, podnose brojne inicijative kojima se ukazuje na poslodavce koji imaju radnike „na crno“, ili kod kojih su nehumani uslovi rada, ili se rad obavlja bez primjene propisanih mjera zaštite na radu, što može, nakon izvršenog inspekcijskog nadzora po tim inicijativama, posredno dovesti do otkrivanja potencijalnih žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Do sada, takvi slučajevi nijesu evidentirani, a ni inicijative ne sadrže elemenate koji konkretno upućuju na eventualnu sumnju u postojanje trgovine ljudima. - Uredbom o načinu i postupku ostvarivanja saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija („Službeni list CG”, broj 7/12), propisan je postupak i način konsultovanja nevladinog sektora prilikom izrade strategija i analiza stanja u određenoj oblasti, izrade nacrta i predloga zakona i drugih propisa i donošenja podzakonskih akata kojima se uređuje način ostvarivanja sloboda i prava građana. Takođe, regulisana su pitanja: objavljivanja javnog poziva nevladinim organizacijama za učešće u procesu konsultovanja u vezi sa realizacijom aktivnosti utvrđenih godišnjim programom rada organa; obavještavanja organa od strane nevladinih organizacija o zainteresovanosti za učešće u procesu konsultovanja; odabira oblika konsultovanja i sačinjavanja izvještaja o obavljenom konsultovanju. Na ovaj način, daje se mogućnost nevladinim organizacijama da kroz uređen postupak ostvare svoje pravo na konsultovanje, pod Zakonom utvrđenim uslovima.
Povezanost sa ostalim međunarodnim instrumentima (Član 40) 60. Navedite sve sporazume koje je vaša zemlja zaključila u skladu sa Članom 40.2 Konvencije- „Članice ove Konvencije mogu medjusobno zaključivati bilateralne ili multilateralne sporazume o pitanjima na koja se odnosi ova Konvencija, u cilju dopune ili jačanja njenih odredaba ili lakše primene principa koje ona sadrži”	- Ministarstvo pravde je nadležno za normativni okvir i praćenje propisa i međunarodnih standarda u oblasti krivičnog zakonodavstva kojim se trgovina ljudima propisuje kao krivično djelo. U skladu sa zaključenim bilateralnim, odnosno multilateralnim sporazumima, članice će međusobno sarađivati a u cilju sprječavanja i suzbijanja trgovine ljudima. - Sporazumi, memorandumi i protokoli od značaja za prekograničnu saradnju u borbi protiv trgovine ljudima su navedeni u odgovoru na pitanje 56.
61.Navedite podatke o slučajevima u kojima je žrtvama odnosno potencijalnim žrtvama trgovine ljudima dodijeljen status izbjeglice odno-sno subsidijarna/dodatna zaštita.	-U izvještajnom periodu nije bilo slučajeva u kojima je žrtvama dodijeljen status izbjeglice.
B. Završna pitanja 62. Koji su organi i organizacije dali svoj doprinos	-Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova/Uprava policije, Ministarstvo pravde, Vrhovno državno tužilaštvo, Vrhovni sud, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Zavod za

u odgovoru na ovaj upitnik?	izbjeglice i raseljena lica, Uprava za inspekcijske poslove, Ombudsman, Crveni krst Crne Gore, NVO Crnogorski ženski lobi. Upitnik dostavljen svim NVO-a potpisnicima Sporazuma o saradnji, do kojih je NVO CŽL dostavila odgovor.
63. Ko je bio odgovoran za koordinaciju i prikupljanje odgovora na ovaj upitnik?	- Imenovana kontakt osoba za saradnju sa GRETA Sekretarijatom ispred Vladine Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima- Daliborka Mugoša, samostalna savjetnica u Kancelariji za borbu protiv trgovine ljudima, Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore.

C. Statistički podaci o trgovini ljudima (godišnji, počevši od 2010.)

a) Broj žrtava identifikovanih u smislu da su prepoznate od strane državne institucije ili mandatne NVO i da zaslužuju bilo koje pravo ili imaju pravo na usluge predviđene Konvencijom (sa prikazom prema polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije, domaćoj ili međunarodnoj trgovini ljudima, kao i organu koji ih prepoznaje)

	ukupan broj	**ženski pol**	**muški pol**	**godište**	**nacionalnost**	**oblik eksploatacije**	**identifikovane od strane**
2010	1	1		21godina	IRL sa Kosova	seksualna eksploatacija	policija CG
2011	1	1		15godina	IRL sa Kosova sa prebivalištem u CG	ugovoreni brak	Centar za zaštitu žrtava R.Srbija
2012	9	9		3 malo-ljetne, 6 punoljetnih	6 iz Crne Gore, 2 iz Makedonije, 1 iz BiH	8-seksualna eksploatacija, od kojih 1-seksualna eksploatacija i prosjačenje, 1 prosjačenje	2 identifikovane od strane Centra za zaštitu žrtava R.Srbije 7 identifikovano od strane policije CG
2013	1	1		15godina	IRL sa Kosova sa prebivalištem u CG	prosjačenje	Centar za zaštitu žrtava R.Srbija
2014	2	2		14godina i 48godina	R.Kosovo , BiH	nedozvoljeno sklapanje braka	Policija CG
2015	3	3		maloljetne 13-14godina	Crna Gora, iz romskih porodica raseljenih sa Kosova	nedozvoljeno sklapanje braka	Socijalni radnici nadležnih centara za Socijalni rad

Napomena: Žrtve trgovine ljudima u svrhu prosjačenje su identitifikovane u R.Srbiji, nakon čega je izvšrena repatraijacija u CG, gdje im je ukazana sva neophodna pomoć i zaštita.

b) Broj potencijalnih žrtava za koje kompetentni organi osnovano sumnjaju da su žrtve trgovine ljudima (sa prikazom prema polu, staro-sti, nacionalnosti, obliku eksploatacije, domaćoj ili međunarodnoj trgovini ljudima, kao i organu koji ih prepoznaje). Pojasnite da li se pod ovim brojem podrazumijevaju žrtve čija je identifikacija formalna, ili je riječ o dodatnom broju.

	ukupan broj	**ženski pol**	**muški pol**	**godište**	**nacionalnost**	**oblik eksploatacije**	**identifikovane od strane**
2010	1	1		21godina	IRL sa Kosova	seksualni	policija CG
2011	1	1		15godina	IRL sa Kosova sa prebivalištem u CG	ugovoreni brak	Centar za zaštitu žrtava R.Srbija
2012	9	9		3 maloljetne, 6 punoljetnih	6 iz Crne Gore, 2 iz Makedonije, 1 iz BiH	8-seksualna eksploatacija, od kojih 1-seksualna eksploatacija i prosjačenje, 1 prosjačenje	2 identifikovane od strane Centra za zaštitu žrtava R.Srbije, 7 identifikovano od strane policije CG
2013	1	1		15godina	IRL sa Kosova sa prebivalištem u CG	prosjačenje	Centar za zaštitu žrtava R.Srbija
2014	2	2		14godina i 48 godina	R.Kosovo i BiH	nedozvoljeno sklapanje braka I radna eksploatacija	Policija CG
2015	3	3		Maloljetne 13-14godina	Crna Gora, iz romskih porodica raseljenih sa Kosova	nedozvoljeno sklapanje braka	Socijalni radnici nadležnih centara za Socijalni rad

c) Broj žrtava kojima je odobren period oporavka i refleksije (ukoliko je moguće, razvrstanih po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije). -**Svim navedenim žrtvama je omogućen period oporavka/refleksije.**

d) Broj žrtava kojima je pružena pomoć (ukoliko je moguće, razvrstanih po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije, domaćoj odnosno međunarodnoj trgovini ljudima). - **Odgovor sadržan u odgovoru na stavku a.**

e) Broj žrtava koji su dobili boravišnu dozvolu, sa naznakom o vrsti dozvole i njenom trajanju (ako je moguće, razvrstanih po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije). – **U izvještajnom period identifikovane žrtve koje nisu porijeklo iz CG su imale riješen boravišni status prije identifikacije.**

f) Broj žrtava koji su dobili status izbjeglice i subsidijarnu/dodatnu zaštitu.- **U izvještajnom periodu nije bilo žrtava koje su dobile status izbjeglice, ali je bilo žrtava trgovine ljudima interno raseljenih lica sa Kosova.**

g) Broj žrtava koji su tražili naknadu i koji su tu naknadu dobili (ukoliko je moguće, razvrstanih po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije), uz ukazivanje da li je tu

naknadu pružio počinilac krivičnog djela ili država, kao i utvrđeni iznos naknade.-**U izvještajnom periodu omogućena je kontinuirana materijalna pomoć za 3 maloljetne žrtva trgovine ljudima, kroz obezbjeđenje materijalnih primanja porodicama kod kojih su smještene maloljetne žrtve.**

h) Broj žrtava koje su vraćene-repatrirane u vašu zemlju (ukoliko je moguće, razvrstanih po polu, starosti, zemlji odredišta, obliku eksploatacije)

	ukupan broj	**ženski pol**	**muški pol**	**godište**	**nacionalnost**	**oblik eksploatacije**	**identifikovane od strane**
2011	1	1		15godina	IRL sa Kosova sa prebivalištem u CG	ugovoreni brak	Centar za zaštitu žrtava R.Srbija
2012	2	2		2 - maloljetne	2 iz CG	1-seksualna eksploatacija i prosjačenje, 1 prosjačenje	2 identifikovane od strane Centra za zaštitu žrtava R.Srbije
2013	1	1		15godina	IRL sa Kosova sa prebivalištem u CG	prosjačenje	Centar za zaštitu žrtava R.Srbija

i) Broj žrtava koje su iz vaše zemlje vraćene-repatrirane u drugu zemlju (ukoliko je moguće, razvrstanih po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije).

	ukupan broj	**ženski pol**	**muški pol**	**godište**	**nacionalnost**	**oblik eksploa-tacije**
2010	1	1		21 godina	IRL sa Kosova	Seksualna eksploatacija
2014	2	2		14 godina, 48godina	Kosovo, BiH	1-seksualna eksploatacija i radna eksploatacija

j) Broj istraga vođenih u slučajevima trgovine ljudima.

2010 god- 1 istraga
2011 god- 1 istrage
2012 god- 2 istrage
2013 god– 3 istrage
2014 god- 4 istrage
2015 god-1 istraga

UP	Br.krivičnih prijava	Br.lica
2010	**2**	**16**
2011	**0**	**0**
2012	**1**	**1**
2013	**0**	**0**
2014	**1**	**1**

k) Broj tužbi u slučajevima trgovine ljudima.

DT	Br.optužnica	Br.lica
2010	**2**	**16**
2011	**0**	**0**
2012	**0**	**0**
2013	**1**	**1**
2014	**1**	**1**

l) Broj presuda za djela trgovine ljudima koje za posljedicu imaju ka-zne lišavanja slobode; ukazivanje na dužinu kazne, kao i na njihovo efikasno sprovođenje odnosno obustavljanje.

SUDSTVO	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Broj pravosnažnih presuda	5 osuđujućih presuda	4 presude od kojih- 2osudjujuće (6lica)	1 osudjujuca presuda	2 presude od kojih- 1 osudjujuca (6lica)	1-osuđujuća
Broj osuđenih lica	15	6	1	6	1
Izrečene zatvorske kazne- od 2 godine do 6 godina i 10 mjeseci zatvora					

m) Broj presuda koje za posljedicu imaju oduzimanje imovine.- *U izvještajnom periodu nije bilo presuda po ovom osnovu.*

n) Broj presuda koje za posljedicu imaju okončanje poslovanja/gašenje ustanova koje su se koristile za obavlja-nje trgovine ljudima.- *U izvještajnom periodu nije bilo presuda po ovom osnovu.*

o) Broj presuda u pogledu korišćenja usluga koje je žrtva trgovine ljudima pružala.- *U izvještajnom periodu nije bilo presuda po ovom osnovu*.